

L'HORTICULTURA COM A EINA EDUCATIVA I TERAPÈUTICA DINS L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ SOCIAL

**TREBALL DE PRÀCTICUM EDUCACIÓ SOCIAL
CURS 2009-2010**

Autora: Nadia Jiménez Molina

Tutor: Xavier Ventura Salvador

Convocatòria de presentació: 01/09/10

L'HORTICULTURA COM A EINA EDUCATIVA I TERAPÈUTICA DINS L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ SOCIAL

TREBALL DE PRÀCTICUM EDUCACIÓ SOCIAL

CURS 2009-2010

Autora: Nadia Jiménez Molina

Tutor: Xavier Ventura Salvador

Convocatòria de presentació: 01/09/10

DESCRIPTORS:

- **Horticultura**
- **Acció socioeducativa**
- **Educador/a social**

VIST-I-PLAU DEL TUTOR:

Xavier Ventura Salvador

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	6
1.1. Justificació del pràcticum	6
1.2. Objectius i estructura del treball	8
 2. MARC TEÒRIC	 10
2.1. El concepte d'horticultura	10
2.2. L'horticultura com a eina educativa i terapèutica	13
2.3. El paper de l'educador social dins l'horticultura	21
 3. ANÀLISI I COMPARACIÓ DE DIFERENTS EXPERIÈNCIES D'HORTICULTURA	 27
3.1. Contextualització de cada centre	29
3.1.1. “Can Serra”: Centre Residencial d'Assistència als Drogodependents.	29
3.1.2. “Can Cuní”: Centre d'Estudis i Aprenentatges.	30
3.1.3. “Aula Oberta” de l'Institut de Palamós (I.E.S Palamós).	32
3.1.4. “Tramuntana”: Centre Especial de Treball.	34
3.1.5. “Mas Casadevall”: Fundació Autisme	35
3.1.6. “Els Cirerers”: Residència per a gent gran.	37
3.1.7. Centre Menors “Montilivi”.	38
3.2. L'activitat d'horticultura a cada centre	40
3.2.1. Descripció de l'activitat i l'espai.	42
3.2.2. Usuaris, horaris i recursos.	52
3.2.3. Objectius	60
3.2.4. Professionals encarregats de l'activitat	69
3.2.5. Família i altres experiències	74

3.2.6. Opinions dels professionals envers l'activitat	77
---	----

4. MANUAL ORIENTATIU SOBRE HORTICULTURA PER A L'EDUCADOR/A SOCIAL	83
4.1. El grup motor	83
4.2. Estudiar quines persones poden formar part del grup motor	84
4.3. Finançament	86
4.4. Constituir oficialment el grup motor	87
4.5. Objectius segons diferents àmbits d'actuació	87
4.6. Integrar l'hort dins el centre	91
4.7. Disseny de l'hort ecològic.	91
4.7.1. Com organitzar l'hort, escollir lloc i sòl	93
4.7.2. Sistemes de disseny.	95
4.7.3. El sistema de reg.	100
4.7.4. Les eines per a l'hort.	102
4.7.5. La seguretat a l'hort.	103
4.7.6. Planificació de les tasques i calendari.	104
4.7.7. El cultiu dins un hivernacle.	108
4.7.8 La fertilitat i el compostatge	109
4.7.9. Gestió de la biodiversitat dins l'hort, associació i rotacions de cultius.	110
4.7.10. Com controlar plagues i malalties.	111
4.8. Sistema d'avaluació	113
5. CONCLUSIONS FINALS	115
6. BIBLIOGRAFIA	121
6.1. Bibliografia de referència	121
6.1.1. Llibres	121

6.1.2. Pàgines web	121
6.1.3. Altres fonts	123
6.1.4. Relació de les fotografies	124
6.2. Bibliografia general	125
6.2.1. Llibres	125
6.2.2. Pàgines web	125

1. INTRODUCCIÓ

1.1. JUSTIFICACIÓ DEL PRÀCTICUM

La primera vegada que em vaig plantejar l'elecció del treball de Pràcticum, pensava en escollir un tema relacionat en l'àmbit on vaig realitzar les pràctiques. En el meu cas, el Pràcticum el vaig du a terme a la U.E.C de Sant Feliu de Guíxols. Desde el primer moment, tenia clar que l'eix central del meu treball estaria relacionat amb el tema de l'HORTICULTURA. Però, la idea d'enfocar el projecte íntegrament en l'àmbit de les U.E.C's no em suposava cap repte a nivell personal i formatiu. Per tant, vaig decidir centrar el treball en diferents àmbits d'actuació de l'Educació Social per a poder tenir una visió més global, que em proporcionés un extens ventall de coneixements.

Els motius que m'han induït a l'elecció de l'hort com a tema central del projecte són els que exposo a continuació. En primer lloc, la raó principal es remonta a la meua història personal, ja que la meua família i jo vivim en una masia a Calonge i sempre hem treballat l'hort, ha sigut la nostra feina, la nostra ocupació. Tenim una premsa d'oli i un altre de vi per poder elaborar els nostres propis productes, cultivem verdures i fruites, fem planter de tot tipus, tant de verdures com de plantes aromàtiques i medicinals. Després, tots aquests productes els venem a diferents mercats de la comarca (Palamós, Calonge, Sant Feliu de Guíxols i Platja d'Aro). Així doncs, el treball a l'hort des de sempre ha sigut la nostra feina, però a nivell personal m'ha aportat molt més, ja que representa un estil de vida: el contacte amb la natura, el fet de realitzar una activitat tan significativa on veus plasmats els teus esforços quan reculls els teus fruits, realment aporta múltiples beneficis.. Tanmateix, la venda al mercat ha sigut una activitat molt enriquidora, ja que m'ha proporcionat moltes habilitats socials, entre d'altres coses.

Per aquestes raons m'agradaria poder transmetre, d'alguna manera, en el meu futur lloc de treball, sigui l'àmbit que sigui, a poder ser possible, és clar, aquesta passió per l'horticultura que, desde ben menuda, m'ha educat i m'ha aportat un munt de sensacions, experiències i beneficis positius.

En segon lloc, vull justificar que el motiu pel qual el meu treball abarca diferents camps de treball és perquè puc aprofundir més sobre diferents col·lectius que dins la carrera d'Educació Social, s'han tractat de manera molt superficial i també per veure, així, els beneficis de l'hort dins de diferents àmbits: com es treballa en cadascun d'ells, els objectius que es plantegen, les activitats que es proposen, etc.

Espero que llegint aquest projecte us acosti una mica a aquest món i, si teniu l'oportunitat, el visqueu de ben a prop, perquè, és una experiència molt enriquidora que, de ben segur, us satisfarà i enamorarà.

1.2. OBJECTIUS I ESTRUCTURA DEL TREBALL

Presa la decisió d'orientar el treball en aquest sentit, vaig començar a investigar. Al llarg del procés he consultat fonts escrites sobre la temàtica de l'horticultura terapèutica i he cercat diferents experiències que treballen a partir del recurs de l'hort com a eina per a l'acció socioeducativa. A partir d'aquest punt m'he posat en contacte amb els diferents centres per a poder realitzar entrevistes. Aquestes visites han sigut cabdals per elaborar el treball, ja que no he trobat gaire informació escrita. Així doncs, la recerca bibliogràfica, les entrevistes realitzades a les diferents entitats i les reflexions personals sobre les diverses experiències, han donat lloc a aquest projecte.

Els **objectius** d'aquest treball es poden resumir en els punts següents:

1. Analitzar quines característiques i beneficis té l'hort terapèutic i educatiu.
2. Descriure en quins àmbits de l'Educació Social s'utilitza l'horticultura com a eina socioeducativa i terapèutica.
3. Definir el paper de l'educador/a social en aquest recurs.
4. Establir els objectius que s'han de tenir en compte segons l'àmbit d'actuació per tal que el projecte d'horticultura sigui efectiu pels usuaris i útil pels professionals.
5. Elaborar una petita guia d'ús, senzilla i pràctica, per a tots aquells professionals que tinguin la intenció de portar a la pràctica aquesta eina dins del seu àmbit de treball.

A partir d'aquí es podria dir que el cos del treball està estructurat en tres apartats ben definits. D'aquesta manera es facilita al lector la comprensió de la informació proporcionada i la lectura esdevé més amena.

El **primer apartat** consta del marc teòric on s'intentarà fer un recorregut per les principals característiques que defineixen el terme d'horticultura, l'horticultura com a eina educativa i terapèutica, així com descriure el paper que pot desenvolupar l'educador/a social mitjançant aquest recurs. La finalitat d'aquest primer bloc és ubicar-nos i emmarcar-nos dins d'aquest context.

En el **segon apartat** s'hi troba el treball de camp amb tota la informació extreta de les entrevistes realitzades en diferents centres on es posa en pràctica l'horticultura terapèutica, així com les corresponents conclusions amb l'anàlisi i comparació de les diferents experiències.

D'altra banda, el **tercer apartat** està dedicat a confeccionar un manual orientatiu sobre la temàtica de l'hort. La finalitat principal d'aquesta senzilla guia és facilitar unes pautes de treball per a tots aquells educadors o professionals de l'àmbit socioeducatiu que tinguin la intenció de crear una activitat de caire educatiu i terapèutic a partir del treball a l'hort.

Tot seguit, i per acabar, oferiré les conclusions extretes d'aquest projecte final de carrera, així com la bibliografia consultada al llarg d'aquest treball.

2. MARC TEÒRIC

En aquest apartat, coneixerem què és l'horticultura i quins usos se li poden aplicar com a instrument educatiu i terapèutic. L'objectiu d'aquest apartat és constatar tot el que pot donar de si un hort: el seu potencial social, educatiu i terapèutic. Tot això a partir d'experiències en diferents sectors i, per últim, descobrir el paper que pot tenir l'educador/a social dins l'àmbit de l'horticultura.

2.1 EL CONCEPTE D'HORTICULTURA

L'origen de l'horticultura es remonta als inicis de la vida sedentària, quan l'home va començar a cultivar la terra. Més tard, la cultura egípcia va ser de les primeres civilitzacions en treballar la terra, a més de desenvolupar sistemes de rec, una indústria de perfums i aconseguir esbrinar l'ús medicinal de les plantes. Els mesopotàmics, asiris i babilonis, per la seva part, també van aprendre a desenvolupar l'agricultura, destacant així els Jardins Penjants de Babilònia. En quant a Roma, destaca la seva aportació en la creació del primer prototip d'hibernacle, l'injert i la refrigeració de fruits, entre d'altres coses.

D'altra banda, a l'Edat Mitjana, es va produir un gran retrocés, en referència al cultiu. No obstant, al Renaixement, l'horticultura va tornar a adquirir importància, en especial, la jardineria.

Amb el transcurs del temps, l'horticultura va seguir evolucionant, fent-se cada cop més important degut a l'augment demogràfic, a la millor qualitat de vida, a l'increment de la demanda, a l'avenç de les vies de comunicació, al perfeccionament de les tècniques de cultiu i a l'aparició de les noves tecnologies. Durant la lectura d'aquest treball, es podrà comprovar com l'horticultura ha adquirit una major transcendència, més enllà del concepte estrictament productiu.

A continuació, després d'aquest breu repàs històric, cal centrar-se en la definició del concepte. Per tant, es pot definir l'**horticultura** com la ciència

encarregada del cultiu de plantes. Aquest mot prové etimològicament de les paraules llatines *hortus*, que significa jardí, horta, planta i *cultura*, que significa cultiu. El terme també s'aplica per fer referència a la producció d'hortalisses i, fins i tot, a la producció comercial moderna.

D'altra banda, quan es parla d'**horticultura ecològica**, ens referim a una pràctica agrícola que no preveu l'ús de productes químics de síntesi, com per exemple els fertilitzants químics, els pesticides i les fitohormones¹. A Catalunya, l'ens responsable que regula aquesta pràctica és el **Consell Català de la Producció Agrícola Ecològica** (CCPAE)². Per tant, es pot afirmar que l'horticultura ecològica parteix de la confiança en la capacitat regeneradora de la naturalesa i es centra en la introducció d'un nombre altíssim de variables que es compensen internament entre elles. L'horticultor ecològic ha de tenir en compte que cada cosa que succeeix a l'hort respon a un moviment de la natura per compensar un desequilibri, ja que no hem d'oblidar que l'horticultura consisteix en la creació d'un desequilibri.

Així doncs, el que fa l'agricultura ecològica és observar com la natura resol els desequilibris i recrea un entorn amb la màxima variabilitat possible, perquè la natura disposi dels elements imprescindibles per mantenir i restablir els desequilibris. D'aquesta manera, es procura que l'hort estigui ubicat en un entorn on es potenciï la biodiversitat. No és d'estranyar, doncs, que aquest model d'horticultura afavoreixi el benestar de la gent que el practica: un paisatge divers, un entorn natural sense productes químics, un contacte més íntim amb la terra i, alhora, una necessitat més gran d'observació, concentració i habilitat de l'hortolà, que aconsegueix equilibri mental, reducció de l'estrés i, a més, veu fomentada la seva autoestima.

1 Anomenem:

- fertilitzants químics als compostos que serveixen de nutrients a les plantes.
- pesticides als productes que s'utilitzen per combatre les plagues i malalties de les plantes.
- fitohormones a les substàncies que acceleren processos com la floració, el creixement, l'arrelament o la caiguda de les fulles.

2 <http://ccpae.org>

No obstant això, l'horticultura representa molt més: els horticultors treballen en la propagació de les plantes, en la millora de les collites, en els abonaments de les plantacions i en la enginyeria genètica, bioquímica i fisiològica de la planta. També treballen en el magatzematge, el processat i transport de fruites, baies, fruits secs, verdures, flors, arbres, arbusts i gespa. Els horticultors milloren el rendiment de les collites, la seva qualitat i el seu valor nutricional, la seva resistència als insectes, malalties i als canvis ambientals.

Segons la **Societat Internacional per a les Ciències Hortícoles** (ISHS)¹, l'horticultura comprèn cinc àrees d'estudi:

- ◆ **Floricultura:** Inclou la producció i el mercadeig de plantes i flors tallades amb fins ornamentals.
- ◆ **Olericultura:** Inclou la producció i el mercadeig de les hortalisses, ja siguin de fulla, arrel, tubèrcul o fruit.
- ◆ **Fruticultura:** Fa referència a la producció i el mercadeig de les fruites.
- ◆ **Aromàtiques, medicinals i perfumíferes:** Fa referència a la producció de plantes com per exemple: espígol, farigola, alfàbrega, romaní, sajolida, etc.
- ◆ **Fisiologia post-collita:** Comprèn el manteniment de la qualitat dels cultius i preveu la degradació i pèrdua de les collites.

Tot seguit, ens endinsarem en un altre àmbit: el del potencial terapèutic de la pràctica hortícola.

¹ <http://www.ishs.org>

2.2 L'HORTICULTURA COM A EINA EDUCATIVA I TERAPÈUTICA

Començo aquest punt fent un esment al llibre de Montse Escutia, *“L'hort escolar ecològic”*¹, on es comenta que l'horta, que sempre va jugar un paper primordial en les societats rurals i que, en els últims anys, semblava que havia perdut el seu protagonisme, fruit de la revolució industrial, els avenços tecnològics en el camp de l'alimentació, i el “boom” migratori de la major part de la població a les ciutats, torna a resorgir plena de nous matissos.

A dia d'avui, l'**horticultura**, a part de proporcionar aliments, ha esdevingut un recurs terapèutic i educatiu que aporta molts beneficis en l'àmbit de l'educació social, a través de diverses iniciatives que prenen l'activitat de l'agricultura ecològica a l'hort, no sols per a obtenir-ne unes hortalisses de manera natural i sana, sinó també com a eina que permet treballar diferents dimensions pedagògiques de les persones. Tanmateix, ja en el segle XIX, el doctor **Benjamin Rush**², considerat el pare de la psiquiatria americana, defensava els efectes beneficiosos de l'hort per a determinades patologies: *“cavar la terra amb les mans té un efecte curatiu amb els malalts mentals”*. Posteriorment, durant el període 1940 – 1950, es va començar a emprar la pràctica hortícola per a la recuperació dels veterans de guerra hospitalitzats. Amb l'objectiu de desenvolupar aquest tipus de teràpia, l'any 1973 es va crear l'**American Horticultural Therapy Association**³, la qual promou i dóna suport a l'ús de l'horticultura amb persones vulnerables o amb risc d'exclusió social.

Des del meu punt de vista l'hort terapèutic representa un instrument ideal per assolir una millora en tots els àmbits de la vida diària de les persones, com ara la comunicació, la responsabilitat, el treball en equip, l'ocupació, etc. En altres paraules, l'hort terapèutic consisteix en utilitzar el recurs de l'agricultura

1 Escutia, Montse; *L'hort escolar ecològic* (p.19 – 20).

2 <http://platea.pntic.mec.es/~macruz/mente/descartes/americana.html>

3 <http://www.ahta.org/>

ecològica com a eina terapèutica per ajudar a una persona a adquirir el coneixement, les destreses i les actituds necessàries per a desenvolupar les tasques quotidianes requerides i aconseguir el màxim d'autonomia i integració en el si de la societat.

Actualment, són molts els col·lectius beneficiats per projectes d'horticultura terapèutica: discapacitats físics i psíquics, gent gran amb demències, malalts d'Alzheimer, drogodependents/es, col·lectius en risc d'exclusió social, etc., i també, aquest recurs s'usa en diferents centres educatius (escoles, instituts, CRAEs, UECs, etc.) per tal de transmetre continguts transversals de totes les àrees curriculars, així com bons hàbits de conducta, responsabilitats, etc.

Abans de seguir endavant amb l'explicació, per si de cas, tot i ser conscient de que possiblement insistiré en evidències, refrescaré alguns conceptes que esmentaré abastament al llarg del treball. En primer lloc, quan parlo de tasca “**socioeducativa**” em refereixo a una eina per propiciar un marc que estimuli a la persona amb l'objectiu de millorar els aspectes que li permetran integrar-se de forma satisfactòria a la societat. Aquest procés es pot assolir mitjançant situacions d'aprenentatge que desenvolupin les àrees evolutives que afecten la construcció de la visió social que no han evolucionat suficientment i de les competències socials necessàries per aconseguir l'èxit social. L'altre concepte que vull aclarir és el de “**terapèutic**”. En aquest cas, quan ens referim a “**teràpia hortícola**” estem parlant d'un recurs per a millorar qualsevol àmbit de la persona mitjançant activitats relacionades amb el treball a l'hort i tenint en compte les necessitats individuals de cadascú.

Després d'aquest breu incís, a continuació, exposo algunes de les nombroses experiències que utilitzen el recurs de l'hort per avançar cap a una millora en la vida de les persones que hi participen:

- ◆ *L'horticultura terapèutica amb el col·lectiu de la gent gran* representa encara un recurs novedós, però està augmentant ràpidament, degut als seus efectes beneficiosos. En el cas de les persones grans trobem experiències, sobretot, al voltant dels horts en torreta.¹ El fet de practicar l'horticultura en torretes suspeses suposa un avantatge important en aquells casos de persones amb mobilitat molt reduïda. Amb malalts d'Alzheimer, existeix un projecte pioner al País Basc², a Gasteiz-Vitòria; es tracta d'una col·laboració entre AFADES (Associació de Familiars de Malalts d'Alzheimer i Demències Afins d'Àraba) i el Centre d'Estudis Ambientals de l'Ajuntament de Gasteiz, que estan desenvolupant des de fa anys un programa de psicoestimulació per a malalts d'Alzheimer en fase lleu i moderada, relacionada amb el treball a l'hort. Segons aquesta entitat, està demostrat que la pràctica de l'horticultura o jardineria ajuda a preservar i potenciar gran part de les capacitats que, degut al procés degeneratiu de la malaltia, es van deteriorant, com és el cas de la memòria a llarg termini, les capacitats pràctiques i gnòsiques, la capacitat de denominació i reconeixement, la motricitat fina i gruixuda, etc.
- ◆ *Un altra col·lectiu molt implicat en aquest tipus d'activitat és el de les persones amb discapacitat intel·lectual.* En aquest camp, trobem nombroses experiències. Un bon exemple seria el projecte que impulsa l'associació MIFAS³ des de l'any 2002: l'activitat d'hort i jardineria que es du a terme en el taller persegueix objectius com ara, aprendre a valorar l'esforç, gaudir de l'entorn, millorar les habilitats socials, ésser responsable de les diferents tasques assignades, entre molts altres. Així doncs, l'hort, a partir de les múltiples activitats que se'n desprenen, funciona com a suport per a treballar diferents àrees de la vida de les persones amb discapacitat.

1 S'entén per "torreta" una taula de cultiu. Trobareu més informació a l'apartat 4.7.2 d'aquest treball.

2 <http://www.vitoria-gasteiz.org/w24/boletines/conceafades03c.pdf>

3 <http://www.mifas.com/>

- ◆ *Dins l'àmbit de les drogodependències*, s'utilitza el cultiu d'horts com a eina de rehabilitació de drogoadictes. Un bon referent, el trobem al centre terapèutic Ses Sitjoles que l'ONG Projecte Home¹ té a Campos (Mallorca). En aquest cas, el treball a l'hort ha permès als usuaris realitzar una activitat productiva i alhora agradable que ha afavorit la recuperació de l'autoestima i el domini de la pròpia vida.
- ◆ *Dins l'àmbit penitenciari* podem destacar la presó de Huelva,² que opta, des de fa anys, per impulsar tallers productius entre els quals es troba l'horticultura. Francisco Sanz, director del centre de Huelva i coordinador-delegat de les presons andaluses i de Ceuta i Melilla és un clar impulsor d'aquesta activitat per aconseguir de la reinserció. A diari posa en pràctica els tractaments individualitzats on es té en compte el perfil de cada usuari. Francisco afirma que *"el problema es encontrar un camino para que la gente sea capaz de normalizar su situación y se reencuentre con la sociedad"*. Per aquest motiu, l'horticultura representa un recurs adient per a permetre que les persones trobin una motivació personal per a poder iniciar canvis en la seva vida que els ajudin en el seu procés de reinserció.
- ◆ D'altra banda, considero que és important recalcar el paper de les escoles i instituts, ja que també s'han sumat a la pràctica de l'horticultura en el marc de la seva activitat educativa. En aquesta línia s'ofereixen, des de visites guiades a centres d'horticultura, fins a la tasca d'habilitar i gestionar un hort en el mateix pati de l'escola. Un exemple d'aquest últim cas en seria l'hort de l'IES Rambla Prim, a Barcelona³. Els alumnes de 2on d'ESO d'aquest institut realitzen una activitat formativa a través de l'hort

1 <http://www.projectehome.com/apartat.php?id=introduccion>

2 <http://www.diariodesevilla.es/article>

3 <http://www.iesramblaprim.info/ies/mediambient.html>

que s'ha construït dins del recinte. L'objectiu principal de l'activitat, en un institut on l'índex d'immigrants és elevat, com és el cas, consisteix en crear un punt de contacte on les diferents ètnies, cultures i sistemes econòmics no siguin causa de conflicte, un punt on tots/es voluntàriament o no, hi estem implicats: l'ecologia.

Com s'ha pogut comprovar en llegir aquestes experiències, l'hort s'entén no només com un instrument purament productiu, sinó com a recurs terapèutic, educatiu i integrador. A part d'aquestes iniciatives, n'hi ha d'altres que ens són més properes i que explicaré detalladament en el pròxim apartat, on faig un treball de camp per conèixer diferents programes d'**horticultura terapèutica** a les comarques del **Baix Empordà i el Gironès**, i que seràn l'element clau del meu treball.

D'altra banda, en relació a l'activitat de l'agricultura ecològica com a recurs educatiu, és interessant comentar que l'hort també s'ha emprat per a desplegar projectes de desenvolupament comunitari en barris oprimits, i, fins i tot, per a recuperar espais verds a les ciutats per part de col·lectius considerats "poc útils" de la població. En aquest sentit, Barcelona s'alça com a pionera als Països Catalans en aquest camp. El programa de participació de la xarxa d'hortos urbans de Barcelona¹ constitueix una iniciativa de Parcs i Jardins de Barcelona, Institut Municipal, que va iniciar l'any 1997 amb la posada en marxa dels horts de Can Mestres. Aquest és un projecte destinat als jubilats i jubilades de Barcelona i que té l'objectiu d'integració i col·laboració dels ciutadanes i ciutadanes en activitats de millora ambiental.

Cal destacar, a més, que aquesta iniciativa té uns valors socials importants entre les persones que hi participen en generar-se un teixit de noves relacions i realitzar activitats que milloren la seva qualitat de vida. Alhora, es crea un nou espai verd públic, en el qual el conreu ordenat de les hortalisses és el

1 http://www.parcсийardins.net/pfw_files/cma/noticies_web/Document_Horts_Urbans_abril07.pdf

protagonista.

En l'actualitat, la xarxa dels horts urbans de Barcelona té 227 parcel·les de conreu distribuïdes en 9 horts urbans als districtes de Ciutat Vella, l'Eixample, Sants-Montjuïc, Les Corts, Gràcia, Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí. D'aquesta manera, es pot afirmar que els tres objectius principals de Parcs i Jardins en el foment de la xarxa d'hortos urbans són els següents:

- ◆ recuperar espais urbans per a l'ús públic;
- ◆ proporcionar als jubilats i jubilades un espai per conrear. Aquest col·lectiu pot aconseguir mitjançant el treball manual uns beneficis terapèutics i uns canvis d'hàbits importants per a la seva salut;
- ◆ acostar les escoles al coneixement d'una realitat agrícola. Els nens d'una ciutat amb prou feines coneixen el conreu i l'obtenció de molts aliments que consumeixen, acostumats a rebre'ls d'una manera més o menys manipulada.

Després de veure aquestes experiències, cal remarcar que per tal que l'activitat a l'hort sigui terapèutica, considero convenient que reuneixi una sèrie de requisits, que exposo a continuació:

- ◆ estar dirigida a un objectiu; és a dir tenir un significat útil per al destinatari;
- ◆ concretar la participació del destinatari en tasques vitals;
- ◆ ser avaluable;
- ◆ estar determinat pel criteri professional de l'educador/a.

Així doncs, caldrà assegurar-se que les activitats terapèutiques siguin desenvolupades amb un significat i un propòsit que afectin d'una manera positiva al benestar general de la persona i al seu significat propi. Per avaluar l'èxit de l'activitat d'hort haurem de comprovar si la persona és capaç de millorar la seva implicació en les activitats que resulten de la seva pròpia elecció,

motivació i significat propis.

A continuació, i per acabar aquest subapartat, exposo els **punts forts** de l'hort com a instrument educatiu i terapèutic que són els següents:

- ◆ *Permet un gran ventall de possibilitats*, ja que a partir del treball a l'hort es poden treballar aspectes cognitius, habilitats per a la vida diària, actituds socials i personals, etc. A més, l'hort es converteix en un recurs apte per a tothom, donat que hi han activitats a realitzar tant per a aquells que tenen molta traça com per a aquells que estan més limitats.
- ◆ *Des de l'aspecte corporal*, l'horticultura implica la realització d'exercici físic, desenvolupant habilitats de força muscular, destresa en l'ús d'eines, resistència, coordinació motora fina i gruixuda, etc.
- ◆ *Des de l'aspecte cognitiu*, aporta beneficis des de els aspectes més bàsics com són les habilitats de planificació, de seqüenciació, fins a aspectes cognitius més complexos com ara l'adopció del rol de cuidador/a per part de persones que sempre han tingut el rol de malalts o exclosos. Cuidadors/es, en aquest cas, d'un conjunt d'éssers vius, els habitants de l'hort, que requereixen atenció especial per a la seva supervivència i creixement. D'aquesta manera s'inverteix el rol de depenent a responsable.
- ◆ *S'entén com una activitat real*, perquè pots associar l'hort a la vida real i quotidiana. Un dels objectius de totes les persones és treballar. I és que el treball, a més de recompensar-te econòmicament, t'integra a la societat donant-t'hi un paper. El treball a l'hort, doncs, és beneficiós en tant que t'ofereix una ocupació i participació en la societat. A més, des del punt de vista personal, permet desenvolupar el sentit de vàlua, autosuficiència, independència i responsabilitat i des del punt de vista social, permet obtenir un reconeixement en el si de la família i la comunitat.
- ◆ *Constitueix un procés motivador*, perquè, si es duu a terme correctament, dóna els seus fruits. És a dir, hi ha una recompensa, ja que el resultat de

l'esforç és palpable, la qual cosa el converteix en un procés engrescador.

- ◆ *És una activitat a l'aire lliure.* L'horticultura és una tasca desenvolupada a l'exterior, a l'aire lliure, en contacte directa amb la terra; experiència aquesta, fonamental a la nostra societat, on la persona habitualment es troba en desequilibri amb el món natural. El fet de ser una activitat en un medi tranquil, afavoreix que desenvolupi la seva capacitat d'introspecció, desconnectar amb si mateixa, així com assolir un sentiment de relaxació i benestar.
- ◆ *Constitueix una activitat col·lectiva.* Com a éssers socials que som, l'horticultura en espais compartits proporciona la oportunitat de desenvolupar habilitats socials de comunicació, coordinació en equip, resolució de conflictes, establiment de relacions personals, el respecte entre els companys, la cooperació, etc.
- ◆ *En quant a l'adaptació social,* l'horticultura pot suposar una ocupació significativa per als participants, usuaris sovint caracteritzats per un patró ocupacional molt passiu, marcat per la inactivitat i el deixar passar el temps en activitats com ara veure la televisió, prendre cafè, fumar, etc
- ◆ *L'agricultura ecològica en un hort terapèutic representa una activitat segura,* donat que si bé les eines o els productes tòxics podrien ser elements perillosos en un hort convencional, en un hort terapèutic ecològic d'aquestes característiques no ho són, en tant que l'objectiu primer no és aconseguir una producció abundant, sinó una rehabilitació terapèutica.
- ◆ Finalment, *l'hort també pot ser una eina per a l'acció creativa i l'experiència estètica,* donant així la oportunitat, profundament terapèutica, d'expressar simbòlicament inquietuds i desconcerts viscuts per cadascun dels participants.

2.3 EL PAPER DE L'EDUCADOR SOCIAL DINS L'HORTICULTURA

Començaré més que amb una definició, amb una descripció, aprofitant les paraules de Jaume Funes que descriu al pròleg de l'obra de Carles Sedó (1999), “*Treballant com a educadora o educador social*”¹:

“(...) Parla de professionals que treballen a partir del quotidià, que sedueixen i acullen, però per estimular canvis en les persones, que parteixen de la idea que l'altre sempre té quelcom positiu, que en lloc de derivar (enviar a la deriva) miren de fer treball conjunt amb altres, que no plantegen objectius finalistes, sinó objectius de procés, que fins i tot saben que han d'avaluar... Es tracta de professionals que, a més, han de treballar en equip i han d'aprendre a descobrir que gran part dels problemes no vénen de les persones que atenen sinó de les institucions en les quals treballen.”

Aquesta descripció atemporal, sense concretar en quin espai es practica trobarà la seva concreció en l'activitat que proposa aquest treball. Tal i com es pot observar he ressaltat un seguit de termes que es poden vincular perfectament amb l'horticultura. En l'horticultura trobem el quotidià, ja que l'hort és una activitat que es pot associar a la vida real i quotidiana. També propicia un ambient seductor i acollidor, perquè constitueix una tasca en contacte directe amb la natura, que per si mateixa és seductora i acollidora. Tanmateix el procés del treball a l'hort serveix per a estimular canvis en els persones en tots els àmbits de la seva vida.

D'altra banda, l'hort s'entén com una activitat col·lectiva ja que, el fet de treballar en equip ajuda a les persones a millorar les seves habilitats socials i a enfortir les relacions personals amb la família, els amics, la parella, etc. A més, el fet que l'horticultura sigui entesa a partir d'objectius de procés, facilita que la

¹ Sedó, Carles (1999). *Treballant com a educadora o educador social* (p. 6). Barcelona. Col·lecció Animació Sòcio-Cultural. Edicions Pleniluni.

persona s'impliqui més intensament en la creació de l'hort, ja que al veure els canvis que es van produint dia a dia, els fruits i les hortalisses que a poc a poc van creixent, l'individu recupera la confiança personal, reconeix que el seu esforç té una recompensa i, alhora, percep que ell també ha canviat, ja que l'evolució de l'hort i la persona és mútua. En aquest sentit, a l'hort l'avaluació dependrà dels canvis i del benestar que generi en l'individu en totes les àrees de la seva vida.

Com s'ha pogut observar, els conceptes que he remarcat de la descripció d'en Jaume Funes estàn íntimament lligats a l'apartat anterior quan faig referència als punts forts que pot aportar l'horticultura com a instrument educatiu i terapèutic.

Seguint apropant-nos al paper de l'Educador Social, ara ho farem de la mà de Ayerbe (2000)¹ i Múgica (1991)². Ayerbe entén que les finalitats que exerceix l'educació social varien en funció de múltiples variables, entre les quals es trobarien les necessitats ateses, la ubicació institucional, l'encàrrec rebut, l'edat dels subjectes amb que es treballa, etc., però, seguint a Múgica cita les següents com les principals **funcions** de l'educació social:

- ◆ **Informar** a la població en general de les prestacions i característiques dels serveis, centres i professionals que treballen amb els subjectes de la intervenció educativa.
- ◆ **Observar** contextos, actituds i comportaments i detectar subjectes i grups que es troben en situació de risc o inadaptació.
- ◆ **Contactar** amb els subjectes de la intervenció i recopilar informació sobre els seus problemes, relacions, etc., per a poder adequar la intervenció a la realitat i moment que els subjectes travessen.
- ◆ **Planificar**, programar i implementar una intervenció educativa a fi de

1 Amorós, P. i Ayerbe, P. (Eds.). (2000). *Intervenció educativa en inadaptación social*. Madrid. Síntesi.

2 V.V.A.A. (2004). *Educador i Coordinador de la administración general de la comunidad autónoma del País Vasco*. Alcalà de Guadaira. Editorial Mad.

promoure objectius que potenciïn una progressiva maduració, una major inserció social i, en definitiva, una millor qualitat de vida dels subjectes.

- ◆ **Assolir** una integració crítica dels subjectes en la realitat social, promovent per a això la reflexió, el coneixement dels límits i possibilitats, l'estudi d'alternatives i recerca de solucions, compartint moments i activitats amb els subjectes de la intervenció.
- ◆ **Implicar** als contextos socials que tenen relació amb el subjecte o grup en el procés educatiu, en les respostes a les necessitats i problemes que plantegen, considerant per a això al subjecte i a la comunitat com agents actius de canvi, potenciant els recursos dels que es disposa.
- ◆ **Coordinar** el treball amb el d'altres professionals que treballen directa o indirectament amb els subjectes i amb els recursos comunitaris, utilitzant-los i participant en la recerca d'alternatives.
- ◆ **Intervenir** entre els subjectes de la intervenció i les institucions, facilitant l'accés normalitzat als recursos (escolars, socials, laborals, etc.).
- ◆ **Possibilitar** alternatives, aportant recursos en aquells aspectes en què el subjecte sigui més deficitari.
- ◆ **Dinamitzar** les relacions de convivència; és a dir promoure-les, reforçar-les i potenciar els seus aspectes positius.

Després d'observar les tasques descrites en aquest paràgraf, penso honestament que un bon educador/a social pot aplicar aquestes funcions de planificació, informació, observació, etc., dins d'un projecte d'horticultura, ja que crear un hort implica totes aquestes funcions que ens descriu Múgica.

Un cop hem indagat al voltant del paper dels educadors/es i les funcions que se li atorguen, tot seguit, em centraré en el paper d'aquesta figura professional dins l'horticultura. Com s'ha vist en apartats anteriors, l'hort terapèutic pot ser una estratègia òptima de l'educador/a per a incidir i millorar

en àrees de la vida dels diferents col·lectius amb què intervé. En altres paraules, pot aprofitar les diferents activitats que emanen del recurs hortícola per a treballar pel desenvolupament humà de l'individu, la vida diària, aspectes laborals, socials i conductuals, entre d'altres, i ser un suport per a totes aquestes àrees.

Per tant, l'educador/a social que opta pel treball a partir de l'hort, ha de:

- ◆ ***Conèixer l'usuari i el context:*** Els usuaris són els principals protagonistes de la intervenció, i per això l'educador ha de saber detectar els interessos, motivacions, necessitats i potencialitats de l'individu, per tal de determinar uns objectius assequibles i eficients per a millorar les seves capacitats de benestar. Haurà de fer el seguiment i la revisió de cada cas. A més, també ha de conèixer l'entorn i recolzar la participació de la persona en els diferents entorns que influeixen en la seva vida.
- ◆ ***Conèixer l'hort i les seves possibilitats com a recurs de suport:*** Tenint en compte que l'educador serà el guia de l'hort terapèutic, ha de tenir certes nocions bàsiques sobre agricultura ecològica per a garantir el funcionament de l'hort i que doni els seus fruits. Així doncs, l'educador en qüestió haurà de saber què, quan i com plantar, haurà de ser capaç de resoldre possibles imprevistos, etc.
D'altra banda, l'educador ha de ser capaç d'aprofitar els recursos educatius i terapèutics que es desprenen de l'hort, i l'assignació d'aquests als qui els convingui. En el cas que fos necessari, haurà de dissenyar i adaptar tant l'espai funcional de l'hort com les eines, per tal que la persona pugui fer-ne ús de la manera més autònoma possible.
- ◆ ***Planificar la intervenció a partir d'activitats a l'hort que siguin útils:*** La intervenció de l'educador ha d'anar encaminada a promoure el benestar de les persones amb les que treballa. Per aquest motiu, haurà de planificar

una sèrie d'activitats que, tenint en compte les possibilitats de cadascú, condueixin als objectius marcats.

- ◆ *Ser el referent en el desenvolupament de les activitats:* L'educador que treballi a partir d'aquest recurs, haurà de saber assessorar, ajudar, orientar i motivar als usuaris en el desenvolupament de les diferents tasques. En aquest sentit, haurà de tenir en compte les limitacions dels individus per tal d'adequar les activitats i facilitar la tasca, a partir d'ajudes concretes en cada cas, però sempre potenciant les habilitats de cadascú.

Pel que fa a les **qualitats personals de l'educador**, dir que si bé es poden adquirir, potenciar i millorar, sempre és convenient tenir en compte el perfil aptitudinal propi de cada persona. Entre les qualitats de l'educador/a social podem destacar:

1. L'acceptació de la diferència i el respecte vers el col·lectiu amb qui actua.
2. L'empatia envers les persones ateses i capacitat de control emocional.
3. L'observació, l'anàlisi i la intervenció davant les diferents situacions que es puguin presentar, tant pel que fa a les relacions personals com de grup.
4. La motivació.
5. L'establiment de límits.
6. La potenciació de les relacions humanes, socials i interpersonals entre les persones ateses.
7. Així mateix, l'educador també ha de ser capaç de treballar en equip, col·laborar i coordinar-se amb la resta de professionals i, a més, executar les activitats previstes en cada programa establert.
8. A part d'això, ha de ser responsable i pedagògic; capaç de treballar amb el grup i individualment, ha de saber captar les situacions donades, adaptar-se a les necessitats, crear un clima de confiança i seguretat, ser sensible i receptiu amb les emocions dels usuaris, ser motivador, pacient, flexible, etc.

Per posar punt i final a aquest apartat, vull afegir que l'activitat de l'horticultura pot vehicular generosament totes aquestes qualitats.

3. ANÀLISI I COMPARACIÓ DE DIFERENTS EXPERIÈNCIES D'HORTICULTURA

Per poder complir els objectius marcats a l'inici d'aquest projecte, a part d'oferir una recerca d'informació i un marc teòric per tal d'ubicar al lector en la temàtica del meu treball, he considerat imprescindible emprendre un treball de camp sobre diferents experiències d'horticultura en diversos àmbits de l'educació social. Les entrevistes que he realitzat han ocupat una part molt important del meu temps en l'execució d'aquest projecte. Malgrat tot, aquest temps invertit ha estat de gran ajuda per poder realitzar un anàlisi comparatiu entre diferents experiències d'horticultura educativa i terapèutica.

Els àmbits on he dut a terme la meua recerca no han estat escollits a l'atzar. La idea principal era fer un recull a petita escala de diferents centres que treballessin a partir de l'horticultura objectius socioeducatius, i així poder comprovar les diferències establertes, segons l'àmbit d'actuació. Els centres amb els que he pogut programar les entrevistes són:

- ◆ **Can Serra:** àmbit de les drogodependències dins un entorn residencial.
- ◆ **Can Cuní:** àmbit d'adolescents en risc d'exclusió social fora de l'entorn escolar
en tant que UEC.
- ◆ **Aula Oberta:** àmbit d'adolescents en risc d'exclusió social dins l'entorn escolar.
- ◆ **Centre Tramuntana:** àmbit de persones amb discapacitat psíquica dins un Centre Especial de Treball.
- ◆ **Mas Casadevall:** àmbit de persones amb discapacitat psíquica (TEA) dins un entorn residencial i de teràpia ocupacional.
- ◆ **Els Cirerers:** àmbit de gent gran dins un centre residencial.
- ◆ **Centre Menors Montilivi:** àmbit penitenciari per a menors.

Les visites a aquests centres es van duu a terme durant els mesos d'abril i maig de 2010, en dates que als professionals els hi era factible atendre'm. Per a cada un d'ells vaig seguir el mateix format d'entrevista. Malgrat tot, he d'afegir que, segons amb el professional que parlava i segons el seu tarannà, em va resultar més fàcil obtenir la informació que necessitava, ja que en alguns casos era difícil extreure les dades que m'interessaven per falta de coneixement del projecte d'horticultura que es duia a terme al centre o bé per falta de connexió entre el professional a qui entrevistava i jo mateixa. Val a dir, però que, tot i els petits entrebancs del principi, les entrevistes van poder ser realitzades amb èxit i considero que els resultats obtinguts han estat positius.

A continuació, exposaré, en primer terme, la contextualització de cada centre a partir de la informació extreta dels mateixos entrevistats, però en format de redacció, ja que depenent dels centres on anava les preguntes que havia marcat, es contestaven de manera molt breu i el format quedava molt pobre. Seguidament, un cop ubicat cada centre, passaré a explicar detalladament el funcionament de l'activitat d'horticultura realitzada a cada centre. Per fer més entenedor aquest punt, he dividit les preguntes de l'entrevista en sis blocs ben diferenciats:

- ◆ Descripció de l'activitat i l'espai.
- ◆ Usuaris, horaris i recursos.
- ◆ Objectius.
- ◆ Professionals encarregats de l'activitat.
- ◆ Família i altres experiències.
- ◆ Opinió dels professionals vers l'activitat.

Gràcies a aquesta estructura resultarà més fàcil realitzar l'anàlisi comparatiu de les diferents experiències d'horticultura i, al mateix temps, oferirà al lector una visió més entenedora del treball.

3.1. CONTEXTUALITZACIÓ DE CADA CENTRE

3.1.1 CAN SERRA

fotografia 1

“Can Serra” és una *Comunitat Terapèutica* rural, situada a l'Alt Empordà (Girona), a 20 Km de Figueres. Des de l'any 1987 pertany a la *Xarxa d'Atenció a les Drogodependències de la Generalitat de Catalunya (XAD)*, amb 30 places concertades amb l'ICASS. L'objectiu principal d'aquesta entitat és proporcionar tractaments de deshabitució i rehabilitació a persones amb problemes de drogodependències. A grans trets, el programa terapèutic facilita que el resident pugui assolir gradualment un canvi d'estil de vida, a partir d'una major autonomia i una major adaptació social. Té com a objectiu el tractament psicosocial, socioterapèutic i la rehabilitació i reinserció del drogodependent, l'atenció i suport als seus familiars i la millora de la seva qualitat de vida.

En general, el perfil d'usuari del centre respon a persones amb edats compreses entre els 25 - 35 anys amb problemes d'addicció, generalment a l'alcohol i a la cocaïna, encara que també s'acull a persones addictes a altres substàncies com ara l'heroïna, amfetamina, etc. L'usuari que vol formar part d'un programa terapèutic de desintoxicació i deshabitució a les drogues, ho ha de fer, sempre, voluntàriament. El procés per accedir al centre és el següent: la persona acut al CAS (Centre d'Atenció i Seguiment) on es rebut per un/a treballador/a social, un metge i un psicòleg que són els encarregats de fer la

derivació a ATART (Associació Tramuntana d'Ajuda i Reinserció del Toxicòman), la qual decidirà quin és el centre adequat segons cada cas.

La Comunitat Terapèutica ofereix tractament comunitari, individualitzat i grupal de conductes addictives i drogodependències de llarga evolució. L'equip de professionals està integrat per: terapeutes, treballadors socials, metge, infermeres, 3 educadors/es socials, a més del personal administratiu, que estan a disposició dels usuaris les 24h. del dia. Aquest equip interdisciplinar treballa des d'una perspectiva bio-psico-social i comunitària i actua en les àrees educativa, psicològica, mèdica i social a través d'una intervenció àmplia, intensiva i integral.

La tasca principal dels educadors/es consisteix en dinamitzar les activitats, fer tutories individuals i grupals, ajudar a preparar les sortides i excursions previstes i coordinar les visites familiars.

Per acabar, cal esmentar que algunes de les activitats desenvolupades en aquest centre són: fusteria, manteniment, cuina, sessions grupals de prevenció de recaigudes, tallers d'habilitats socials, esports diversos, **hort i jardineria**.

3.1.2 CAN CUNÍ

fotografia 2

El Centre d'Estudis i Aprenentatges “**Can Cuní**” es va inaugurar l'any 1989. Durant el període de 1989 al 1994, aquest centre funcionava com a escola-taller i estava ubicat en una masia, anomenada Can Cuní, situada a Cornellà de Terri. Malgrat tot, desde fa 10 anys l'entitat s'ha traslladat a Palol de Rebardit, prop de la carretera en direcció a Banyoles, però mantenint l'entorn rural i el nom. L'any 1995, la institució rep una proposta per part del Departament d'Educació per concertar places amb adolescents amb inadaptació en el seu medi escolar, transformant així l'escola-taller en l'actual U.E.C.

A nivell general, es pot dir que el pilar bàsic del centre és oferir a l'alumne la possibilitat de promocionar-se tant a nivell personal, social, acadèmic i laboral. A més a més, s'ofereix una oferta educativa diferent a la dels instituts, una atenció més individualitzada, amb l'objectiu de promoure el desenvolupament integral del jove per facilitar la seva integració en la comunitat, però sense deixar de banda les assignatures instrumentals. Actualment, el perfil d'usuari de Can Cuní és el d'adolescents en edat escolar, de 14 a 16 anys, en situació de fracàs escolar i amb problemes conductuals. El nombre de places ocupades, a dia d'avui, és d'un total de 33 usuaris. Els joves poden accedir al recurs a través de dues vies diferents: el Departament d'Ensenyament, amb el qual hi ha un conveni, i el Departament d'Acció Social i Ciutadania, que tenen també un nombre de places reservades. L'EAP (Equip d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica), conjuntament amb la direcció de l'institut corresponent són els encarregats d'enviar la sol·licitud a Inspecció, que derivarà el cas sempre amb el consentiment de la família.

El centre està obert de dilluns a dijous, de 9 a 17 h i els divendres de 9 a 14 h. L'equip interdisciplinari està constituït per: l'equip directiu, compost pel director i la coordinadora i l'equip educatiu, integrat per 3 mestres de taller, 1 educador social i un psicòleg. Concretament, el paper de l'educador/a social es centra en proporcionar diferents habilitats socials als joves, com ara hàbits de

treball, saber estar, compartir, assumir responsabilitats, etc. alhora que, també, s'encarrega de fer el seguiment individualitzat dels casos que li pertoquen.

Es treballen àrees instrumentals de manera que puguin adquirir hàbits de treball a través dels diferents tallers. S'imparteixen **tallers d'hort i jardineria**, taller de tecnologia, taller de fusteria i taller de mecànica.

3.1.3 AULA OBERTA de l'I.E.S Palamós

fotografia 3

L'I.E.S Palamós, es troba situat, com el mateix nom indica, a la vil·la de Palamós i és l'únic centre públic d'Ensenyament Secundari del municipi. En aquest Institut s'imparteix Educació Secundària Obligatoria, Batxillerat i Cicles Formatius de Formació Professional. Les característiques socio-econòmiques i culturals de l'entorn dels estudiants que acudeixen a l'Institut són molt diverses. El fet de ser l'únic Centre Públic de Secundària a Palamós fa que hi hagi alumnat d'un entorn territorial i cultural molt ampli, la qual cosa dóna una major heterogeneïtat i riquesa cultural. Per aquest motiu, existeixen recursos educatius complementaris com l'Aula Oberta.

L'Aula Oberta és una mesura per a atendre la diversitat de l'alumnat de 2on a 4rt d'ESO, que, per motius diversos, no poden seguir el ritme del curs a l'aula ordinària, en especial pel que fa a les àrees instrumentals. Aquesta situació

provoca conflictes a l'aula, i els alumnes presenten un baix rendiment acadèmic, absentisme, baix nivell d'autoestima i, en general, una elevada desmotivació per l'activitat escolar.

Aquest perfil d'alumnat va impulsar a l'equip directiu i educatiu de l'I.E.S a crear, fa 5 anys, aquest recurs amb la finalitat d'intentar tallar aquestes dinàmiques negatives per a l'alumnat, tot afavorint una disposició positiva cap a les fites de l'ESO que menin a la consecució del graduat mitjançant aquesta via alternativa. Així doncs, a grans trets, els objectius que marca l'equip de professionals envers l'alumnat de l'aula són: desenvolupar les competències bàsiques dels alumnes que els permetin obtenir el graduat en Educació Secundària Obligatòria, establir relacions personals positives, amb l'objectiu d'incrementar el nivell d'autoestima, crear motivació vers els aprenentatges i, per últim, ajudar els alumnes a sentir el Centre com un espai propi i acollidor en el qual tenen un lloc, poden fer aportacions i demostrar les pròpies habilitats de maneres diverses.

Actualment, l'Aula Oberta està integrada per 13 alumnes de 2on d'ESO i alguns repetidors de 3er curs. Aquest any, en concret els alumnes són tots nois i compten amb un equip educatiu format per 6 professors de les diferents matèries instrumentals i 1 psicopedagoga, que s'encarrega de fer un seguiment individualitzat amb els nois i les seves respectives famílies. Per tant, a dia d'avui, la figura de l'educador/a social no està contemplada en aquest servei.

D'altra banda, i per acabar, cal fer un esment al tipus d'activitats que es desenvolupen a l'Aula. Com ja s'ha comentat, anteriorment, els nois assisteixen a classes de totes les assignatures, però amb la diferència que els continguts es transmeten amb l'ajuda d'una activitat pràctica, com és el cas de l'**hort**, que fa dos anys que està en actiu. En definitiva, l'Aula Oberta ha organitzat un entorn escolar on prevalen les activitats de tipus pràctic i manipulatiu que faciliten la

motivació de l'alumnat per a l'assoliment de les competències bàsiques.

3.1.4. TRAMUNTANA

fotografia 4

El **Centre Especial de Treball Tramuntana** està ubicat al municipi de Palafrugell. La creació d'aquesta entitat es remunta a l'any 1968, quan es crea una associació de pares de nens/es disminuïts/es, juntament amb la parròquia de Sant Joan de Palamós. Més tard, l'any 1987 s'inaugura el "Centre Tramuntana" com a Taller Ocupacional, però no és fins el 1993 quan la institució incorpora, dins la multitud de serveis que ofereix al col·lectiu de persones amb discapacitat, el Centre Especial de Treball.

Així doncs, el Centre Especial de Treball Tramuntana representa una alternativa laboral per a les persones amb discapacitat psíquica, preferentment de la comarca del Baix Empordà, que tenen un grau de discapacitat igual o superior al 33%. Aquest recurs té com a objectiu principal la integració laboral i social d'aquestes persones que, per les dificultats que presenten, no poden accedir al mercat de treball ordinari. La relació laboral s'estableix a partir d'un contracte de treball. Per tant, la persona és donada d'alta a la Seguretat Social i percep un salari. A dia d'avui, el centre té contractades a 52 persones amb discapacitat psíquica. Tanmateix, el treballador del C.E.T, rep el suport d'un equip multidisciplinar, anomenat U.S.A.P (Unitat de Suport a l'Activitat Professional). Aquest equip actua per a què la persona s'adapti d'una manera

òptima dins l'àmbit laboral i en el seu entorn social i personal. En altres paraules, s'encarrega d'ajudar a superar les barreres, obstacles o dificultats que els treballadors i treballadores amb discapacitat tenen en el procés d'incorporació a un lloc de treball, així com la permanència i progressió en el mateix.

Pel que fa a l'equip de professionals del C.E.T, actualment, està integrat per: psicòlegs, treballadora social i oficials. Però no hi ha cap educador social.

D'altra banda, els serveis que ofereix el Centre Tramuntana i que formen part de les activitats empresarials del centre són: manteniment de jardins i espais verds públics i/o privats, **plantació i conreu de plantes ornamentals i arbres**, manipulació de productes industrials, neteja de les instal·lacions internes i senyalització vial i manteniment de mobiliari urbà.

3.1.5. MAS CASADEVALL

fotografia 5

Mas Casadevall és una iniciativa privada surgida fa anys per cuidar a persones afectades per trastorns de l'espectre autista (TEA) i per a la prevenció d'aquesta invalidant alteració. Aquest Centre forma part de la "Fundació Autisme Mas Casadevall" (FAMC), nascuda a partir de la unió de diverses associacions que van crear, durant les dècades de 1960 i 1970, diferents centres

infantils arreu de Catalunya. El Mas, situat al municipi de Serinyà, al Pla de l'Estany, fou inaugurat el 1988, constituïnt-se com a seu social de la Fundació. La finalitat principal de l'entitat és oferir un espai per a la vida adulta i de treball per a joves i adults de Catalunya amb trastorns de l'espectre autista, a fi d'atendre les seves necessitats mèdiques, sanitàries, educatives, laborals i socials, millorant així la seva independència i autonomia personal.

Actualment, al Mas Casadevall hi resideixen 32 usuaris, que compten amb el suport d'un equip de professionals, integrat per 36 persones, entre ells: psicòlegs, psicopedagogs, educadors socials, treballador social, etc. En aquest sentit, la principal tasca de l'educador/a social és l'atenció directa amb els usuaris i participar en les diverses activats programades.

Com ja s'ha dit, l'entitat ofereix un servei residencial per a persones afectades per TEA. A aquest servei s'hi ha de sumar el recurs de Teràpia Ocupacional, que és un dels elements fonamentals del projecte de Mas Casadevall. Aquest servei consta de diversos tallers, de diferents productes, amb diferents materials i amb una finalitat única: la realització de la feina de la manera més normalitzada possible.

L'existència de diversos tallers, la varietat de productes d'una mateixa gamma a cada taller i la subdivisió en tasques permeten oferir propostes de treball molt diferents segons les habilitats de cada usuari. Diferents temptatives permeten de fer, a poc a poc, propostes més ben adaptades. Cal que sigui un treball significatiu, amb un inici i un final, de manera que tothom pugui comprovar el sentit del que es fa. A més, els usuaris d'aquests serveis tenen reunió amb els educadors en començar la setmana per fer la planificació del treball i els divendres a la tarda per valorar els resultats i percebre un estímul econòmic.

Actualment, els tallers que es desenvolupen són els següents: manteniment de la finca, ceràmica, **hort**, elaboració d'espelmes, manipulats de paper, granja i servei de cuina-restaurant. A més a més, la parada al mercat, la participació en fires artesanals, la botiga instal·lada a la finca i el restaurant obert al públic, són importants punts de trobada entre les persones del Mas i el món real, facilitant, d'aquesta manera, una progressiva integració.

3.1.6. ELS CIRERERS

fotografia 6

Els **Cirerers** és un centre residencial privat per a gent gran situat a les afores de Medinyà. El centre es va inaugurar l'any 2003 i des de llavors l'entitat col·labora amb la Generalitat, amb l'objectiu de poder oferir places concertades.

L'objectiu principal de la residència es centra en l'atenció i promoció del benestar de la gent gran per normalitzar i facilitar les condicions de vida que contribueixin a la conservació de la plenitud de les facultats físiques i psíquiques, com també a la seva integració social. El perfil d'usuari que accedeix a la residència és molt variat, ja que hi ha gent gran molt autònoma i altres persones més depenents que necessiten una major assistència al llarg del dia. En total, la residència acull a 49 persones, la majoria són dones.

D'altra banda, l'equip de professionals que intervé al centre està integrat

per 33 persones. Així doncs, s'hi pot trobar la figura d'un psicòleg, un terapeuta, un educador social, dos infermeres, un metge, dos fisioterapeutes i la resta està integrat per auxiliars de geriatria. En aquest sentit, la figura de l'educador/a social s'encarrega d'organitzar i planificar el Programa Anual d'Activitats de Lleure. Per tant, es pot dir que la figura de l'educador es s'equipara al treball d'un animador sociocultural.

A grans trets i, per acabar, les activitats que es duen a terme són: taller de memòria, taller d'estimulació cognitiva, gimnàstica suau, activitats de caire lúdic, sortides i **taller d'hort**.

3.1.7. CENTRE MENORS MONTILIVI

fotografia 7

El **Centre de Menors Montilivi**, creat el 1990 i ubicat a Girona, és un centre de la Direcció General de Justícia Juvenil, encarregat d'executar mesures d'internament acordades pels jutges a menors. Aquestes mesures d'internament són, bàsicament, de tipus semiobert, però, també, s'executen internaments en règim tancat acordats per períodes no superiors als sis mesos. La Direcció General de Justícia Juvenil, per mitjà de la Secció de Centres Educatius, s'encarrega de supervisar l'execució dels programes d'internament que es duen a terme als centres educatius de menors de Catalunya.

L'objectiu principal del centre és establir mesures de control als menors internats per evitar que tornin a delinquir. Per això, se'ls aplica un programa individualitzat que inclou les activitats formatives, laborals, socioculturals, esportives i de tractament de problemàtiques personals, destinades a la seva integració social. Actualment, en el Centre hi ha internats 45 menors, d'ambdós sexes, d'edats compreses entre els 14 i els 23 anys.

Els professionals es divideixen en l'equip directiu, l'equip tècnic i l'equip d'educadors. En primer lloc, l'equip directiu està integrat per el director de la Institució i tres coordinadors. A l'equip tècnic hi podem trobar la figura del psicòleg, el pedagog i el treballador social. Per últim, l'equip d'educadors està compost per dotze educadors socials. En aquest sentit, la tasca principal de l'educador és la de dinamitzar al grup, treballar les habilitats socials i fer un seguiment dels casos que té assignats, per tal de redactar els informes pel jutjat.

Per una altra part, en relació a les activitats que es desenvolupen al centre cal destacar-ne el Taller Ocupacional, on es realitzen activitats com ara pintura, construccions metàl·liques, lampisteria i, per últim, **jardineria i hort**. Per acabar, cal esmentar que la participació en aquests Tallers Ocupacionals estan recompensats amb un diploma professional, que els pot servir en el seu futur laboral.

3.2. L'ACTIVITAT D'HORTICULTURA A CADA CENTRE

Una vegada exposada la contextualització de cada centre, aquest segon apartat es destinarà a reproduir el contingut de les entrevistes realitzades a cada entitat, en relació a l'activitat d'horticultura. Abans d'exposar-ne el resultat, crec que és important nomenar els professionals que em van atendre i la data en que va tenir lloc l'entrevista:

CAN SERRA

- ◆ Entrevista amb: Lluís Mestre director i psicòleg del Centre i Sebastià Pellachs terapeuta.
- ◆ Data: 30/04/10

CAN CUNÍ

- ◆ Entrevista amb: Concepció Fortet, coordinadora del Centre.
- ◆ Data: 24/05/10

AULA OBERTA

- ◆ Entrevista amb: Jordi Fornós, professor de tecnologia del Centre i educador de l'Aula Oberta.
- ◆ Data: 21/04/10

TRAMUNTANA

- ◆ Entrevista amb: Xavier Sala i Sandra Vega, psicòlegs del Centre i Agustí Figueres, tècnic de jardineria.
- ◆ Data: 21/04/10

MAS CASADEVALL

- ◆ Entrevista amb: Fermí Manchado, director del Centre i Joan Josep Verdaguer, educador del taller d'horta.
- ◆ Data: 05/05/10

ELS CIRERERS

- ◆ Entrevista amb: Joan Parades, director del Centre.
- ◆ Data: 18/05/10

CENTRE MENORS MONTILIVI

- ◆ Entrevista amb: Joan Pujol, pedagog del Centre.
- ◆ Data: 19/05/10

Per últim, després de reproduir les entrevistes exposaré unes conclusions en relació a l'activitat d'horticultura de cada centre amb l'objectiu d'analitzar i comparar el treball de cada entitat, l'adequació dels objectius prèviament plantejats, els professionals que s'encarreguen del taller, etc.

3.2.1 DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT I L'ESPAI

1. Quin es l'espai on es realitza l'hort o les activitats relacionades? Està ubicat dins o fora del centre?
2. Hem podries descriure l'activitat que es duu a terme? Fes-ne una breu descripció. Hi ha hort, que s'hi planta? Treballem de forma ecològica? Què feu amb els productes que obteniu? Feu mercat? Feu treballs de jardineria? Teniu animals? Etc.

CAN SERRA

1. *Disposem d'un espai d'uns 800 m2 aproximadament destinats a l'hort i l'activitat es desenvolupa dins del Centre.*

fotografies 8 i 9

2. *L'activitat d'horticultura consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes de l'hort, a més de l'aprovisionament de la cuina del centre. Cada setmana s'escull per votació popular un usuari del Centre per tal que assumeixi el rol de responsable de l'hort. A partir d'aquest moment, es converteix en l'encarregat de decidir què es treballa cada dia, però rep el suport d'un voluntari de l'exterior, que li proporciona pautes i consells sempre que ho requereixi.*

A l'hort s'hi planten verdures segons la temporada i actualment abunden les cebes, enciams, tomàquets, pebrots, pastanagues, bledes, etc. Val a dir, que els productes que obtenim són ecològics i només per consum propi i tot i així, a vegades hem d'adquirir-ne de l'exterior, ja que amb el que produïm no en tenim suficient per a tots els usuaris i

professionals. Per últim, cal afegir que els únics animals que tenim són gossos.

CAN CUNÍ

1. El nostre Centre disposa d'una hectàrea de terreny, bona part del qual, es destina a les activitats relacionades amb l'horticultura.

Fotografies 10 i 11

2. L'activitat d'horticultura consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes que es planten a l'hort. Dins aquesta activitat també s'hi inclou el manteniment de l'espai d'arbres fruiters, la neteja del jardí, etc. Disposem de dos horts amb finalitats diverses, un de comunitari on es treballa conjuntament i un altre, incorporat dins l'hivernacle, que està dividit en tantes parcel·les com usuaris hi han al centre. D'aquesta manera, cada noi es fa càrrec de la seva petita parcel·la i si fa campana o falta temporalment els seus fruits es fan malbé.

En els dos horts s'hi planten productes de temporada, com ara, enciams, bledes, tomàquets, cebes, etc i, val a dir, que treballem de manera ecològica.

Dels productes obtinguts oferim als nois la possibilitat d'endur-se'n la part que els hi pertoca a casa per a les seves famílies. També es reparteixen alguns productes entre els educadors, però no es consumeixen dins del Centre, ja que tenim servei de càterring. Per acabar, vull afegir que no fem mercat, tot i que l'equip directiu considerem que seria una bona idea, però la manca de recursos no ens permet dur a terme aquesta activitat.

AULA OBERTA

1. A l'aula oberta disposem d'un espai de 300 m² aproximadament dins del recinte de l'Institut desenvolupar el projecte d'horticultura amb els nois.

fotografies 12 i 13

2. L'activitat consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes de l'hort i també en el manteniment de l'espai d'arbres fruiters. En aquest sentit, cal destacar que tot el tancat que envolta l'hort, l'hivernacle i l'espai on fem el compostatge l'han construït els nois de l'Aula Oberta.

D'altra banda, a part del temps que es dedica íntegrament al manteniment de l'hort en si, hi han altres classes instrumentals que treballen les matèries a partir d'aquesta activitat, com ara les ciències naturals, les matemàtiques o la tecnologia, en el cas, per exemple, de la construcció de l'hivernacle i el tancat.

A l'hort, on tot és ecològic, s'hi planten els productes de temporada. A dia d'avui, hem plantat tomàquets, pebrots, carxofes, pastanagues, cebes, enciams, fabes, pèsols, etc. També tenim arbres fruiters, plantes aromàtiques, maduixeres dins l'hivernacle, etc. Com pots veure, intentem plantar productes variats, però no podem fer-ho en grans quantitats degut a l'espai reduït del què disposem.

Els productes que recollim els venem al professorat en una petita parada, també construïda pels nois, que montem dins l'Institut de forma puntual. Val a dir que, amb els diners obtinguts, hem fet berenars conjunts per a tots els nois de l'Aula Oberta, així com futbolins, billars, etc. Per tant, els diners recaptats els destinem a l'oci dels nois. A més, si hi ha excedents de productes de l'hort es reparteix entre els alumnes de l'Aula

Oberta perquè s'ho emportin a casa. Per últim, afegir que no tenim animals, però ens agradaria, en un futur, tenir gallines.

TRAMUNTANA

1. Al centre Tramuntana disposem d'un espai de 3500 m2, ubicat dins del recinte, per poder desenvolupar l'activitat de viver i, d'altra banda, a l'exterior i en diferents espais es realitza l'activitat de jardineria.

fotografia 14

2. Així doncs, tenim dues activitats relacionades amb l'horticultura. D'una banda, hi ha l'activitat de viver que consisteix en la plantació i el conreu de plantes ornamentals i arbres i per una altra part, en el taller de jardineria, els usuaris s'encarreguen del manteniment de jardins i espais verds públics i/o privats. Val a dir que, aquesta última activitat es du a terme sota la responsabilitat de diferents brigades de treball a diversos espais i, en especial, es treballa pel manteniment de les zones verdes dels Ajuntaments.

A dia d'avui, en el viver tenim plantes de baix consum d'aigua, plantes de temporada, vivaç i rocalla, planters, arbustos, plantes aromàtiques i medicinals, coníferes, enfiladisses i entapissants, a més dels arbres. Tota la feina es realitza de manera ecològica, inclús, nosaltres mateixos fem la barreja de terres per a totes les plantes i, a diferència d'altres llocs, les plantem a partir d'esqueixos. Cal destacar que els nois, també ajuden en la venda directa al públic que es fa al viver.

D'altra banda, fa poc que també ens dedicàvem a treballar l'hort, però segons la temporada no era gaire productiu i la manca de temps de la que disposàvem va fer que,

finalment, optèssim per deixar de conrear-lo. De totes maneres, representa una activitat que ens agradaria tornar a posar en marxa més endavant.

Actualment totes les plantes i arbres estan a la venda per tota persona que vulgui apropar-se al viver. Malgrat tot, la majoria de clients, entre els que si troben moltes administracions públiques, fan les seves comandes per encàrrec.

MAS CASADEVALL

1. Al Mas disposem d'un terreny de deu hectàrees. Per tant l'hort està dins la finca.

fotografies 15 i 16

2. L'activitat consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes de l'hort, a més de l'aprovisionament de la cuina del Centre i el Restaurant. Per últim es fa la venda d'excedents a la botiga del Mas o al mercat setmanal de Banyoles, on disposem d'una parada tots els dimecres. Els diners que guanyem es tornen a reinvertir en l'activitat d'horticultura i granja.

Actualment, a l'hort tenim tot de productes de temporada com ara enciams, pèsols, fabes, cebes i, fa poc, hem començat a cultivar tomàquets, pebrots, albergínies, melons, etc. Treballem a partir d'una rotació de cultius e intentem crear un microecosistema. Evidenment, la nostra tasca es realitza de manera ecològica, ja que podria resultar un greu perill per als usuaris fer servir compostos químics. Per aquest motiu, hem optat per elaborar el nostre propi compostatge, a partir de les restes del menjar, i a més disposem dels fems dels xais de la propia granja.

Al marge de l'hort, els nois també s'ocupen del manteniment del jardí i l'entorn de la

finca i la neteja del bosc.

Per últim, responent a la pregunta de si tenim animals, cal destacar l'activitat de granja on els nois i noies col·laboren en la cria i engreix dels xais i gallines, la recollida, el registre i la venda dels ous al mercat, a més de l'atenció i la cura dels gossos.

ELS CIRERERS

1. La finca dels "Cirerers" consta d'unes nou hectàrees aproximadament, de les quals una està reservada a l'activitat d'horticultura.

fotografies 17 i 18

2. L'activitat d'horticultura, a grans trets, consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes de l'hort. També es treballa pel manteniment del jardí, i les plantes ornamentals formen part de l'activitat ja que tenim al voltant d'unes 400 plantes.

Disposem d'un hort gran on plantem productes de temporada, sobretot cebes i tomàquets, que està a càrrec dels usuaris amb un major nivell d'autonomia. D'altra banda, just davant de la residència s'hi poden trobar sis torretes destinades als usuaris amb mobilitat més reduïda. En aquestes torretes hem plantat cebes, fabes i maduixeres. Cal afegir que a la finca també tenim centenars d'arbres fruiters, i gran multitud d'oliveres.

Val a dir, que els productes que obtenim, tots cultivats de manera ecològica, només són per consum propi i, tot i així, a vegades hem d'adquirir-ne de l'exterior, ja que amb el que produïm no en tenim suficient per a tots els usuaris. Per acabar de respondre a la

teva pregunta, només em queda esmentar que tenim algunes gallines i un parell d'oques.

CENTRE MENORS MONTILIVI

1. *Disposem d'un petit hort de 300 m2 dins del recinte, al qual hi hem de sumar la zona del jardí.*

fotografies 19 i 20

2. *L'activitat es centra en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes de l'hort, a més del manteniment de la zona del jardí, on s'hi poden trobar plantes aromàtiques i medicinals, arbustos i diversos tipus d'arbres. Per últim, es té cura de les plantes d'interior que es troben dins d'una aula del centre.*

A l'hort s'hi planta poca cosa ja que és un espai bastant reduït. Bàsicament s'hi cultiven productes de temporada com ara cebes, tomàquets, enciams, etc i tot a partir d'un procés ecològic. Els productes obtinguts es reparteixen entre els professionals que treballen al Centre, perquè els usuaris no poden tastar cap aliment que no hagi passat per uns estrictes controls de qualitat, ja que una possible intoxicació seria un gravíssim problema en un centre d'aquestes carecterístiques. Per aquesta raó, el Centre té servei de catering. La llei s'està tornant cada dia més estricta amb aquestes qüestions, ja que abans, fins i tot, teníem gallines i fa un temps enrera que vam haver de prescindir-ne per motius semblants. Realment és una llàstima. L'únic que tenim, actualment, són un parell de peixos dins l'aula on tenim les plantes d'interior.

Per acabar, crec que no cal dir que no fem mercat degut al tipus de centre en que ens

trobem.

CONCLUSIONS

Un cop feta la lectura de les entrevistes, es pot concloure, en primer lloc, que tots els centres han situat l'espai d'hort dins del seu recinte. Aquest fet facilita el treball a l'hort, ja que ho tenen tot a mà i al estar al mateix centre els usuaris no s'han de desplaçar. En aquest sentit, val a dir, que la majoria dels centres estàn ubicats en zones força apartades, lluny del nucli urbà. En el cas de Can Serra és comprensible, donat que els residents necessiten un període d'aïllament per a poder iniciar amb èxit el tractament de deshabituació a les drogues. Tot i així, en els altres casos, com per exemple la residència "Els Cirerers", aquest fet té punts forts i febles. Per una part, és obvi que l'entorn natural afavoreix el benestar psíquic i emocional de les persones, però, d'altra banda, impedeix la interacció diària amb altres agents socials del municipi. Evidentment, totes les entitats organitzen i preparen activitats per poder potenciar les relacions socials amb els habitants del poble, però ja no sorgeix de manera espontània i de forma diària.

En segon lloc, a grans trets, es pot afirmar que, en la majoria d'entitats, l'activitat d'horticultura consisteix en la plantació, el cultiu, el manteniment i la collita dels productes. Tots treballen principalment l'hort, excepte el centre Tramuntana que només s'ocupa de la jardineria. Tanmateix, cal destacar que tots els centres treballen de forma ecològica. Això fa que l'hort sigui segur pels usuaris, però sobretot serveix per promoure un tipus d'agricultura respectuosa amb el medi ambient, més imaginativa i basada en la integració de l'ésser humà dins dels cicles naturals. A partir d'aquest plantejament es volen assolir diversos objectius, no només de caire productiu, sinò sobretot amb una vessant educativa, terapèutica i social. Per assolir aquesta tasca, cada centre, segons el col·lectiu amb què intervé, ha de plantejar-se metes diferents. Tanmateix, val a dir, que es treballa tenint en compte diversos factors, com ara els recursos

disponibles, els usuaris que hi participen, etc. Per tant, és important destacar que, a l'hora de preparar l'activitat d'horticultura no només es té en compte el col·lectiu amb què es treballa, sinó, també, la tipologia d'usuaris que hi ha dins del grup, ja que s'ha de valorar el perfil de cada persona per poder elaborar un tractament individual. Així doncs, com veurem més endavant en la valoració de la pregunta relacionada amb els objectius, sí que es visualitzen uns objectius en comú entre els diferents centres, però es poden detectar uns patrons diferents segons el col·lectiu amb el que es treballa.

En tercer lloc, cosidero important destacar la metodologia emprada en les entitats de Can Serra i Can Cuní. Destaco Can Serra perquè tal i com s'ha vist a l'entrevista, cada setmana s'escull per votació popular a un usuari del centre per tal que assumeixi el rol de responsable de l'hort. A partir d'aquest moment, es converteix en l'encarregat de decidir què es treballa cada dia a l'hort, però rep el suport d'un voluntari de l'exterior, que li proporciona pautes i consells sempre que ho requereixi. Considero que aquesta pràctica resulta molt motivadora pels usuaris, ja que tots assumeixen el rol de líder en un moment determinat i això els fa sentir protagonistes i responsables del grup i d'ells mateixos. A més, tenen capacitat de decidir envers l'activitat, fet que promou l'esperit crític. Crec que aquesta metodologia, en un cert grau, es pot aplicar a altres centres, però tenint en compte el tipus d'usuari.

D'altra banda, ressalto Can Cuní, ja que disposen de dos horts amb finalitats diverses; un de comunitari on es treballa conjuntament i un altre, incorporat dins l'hivernacle, que està dividit en tantes parcel·les com usuaris hi ha en el Centre. D'aquesta manera, cada noi es fa càrrec de la seva petita parcel·la i si fa campana o falta temporalment els seus fruits es malmenen. En aquesta línia, també cal destacar al Mas Casadevall i a la residència Els Cirerers, pel fet d'utilitzar eines adaptades. En el cas del Mas Casadevall es disposa d'una arada especial de tracció manual fàcil d'utilitzar per a persones amb algun tipus de discapacitat i d'altra banda, a la residència els Cirerers disposen d'unes

torretes on s'hi pot instal·lar un petit hort i que són fàcils de manegar per a persones amb problemes de mobilitat.

Per una altra part, vull comentar que em va sorprendre molt que en el Centre de menors de Montilivi, els usuaris no poden tastar cap aliment que no hagi passat per uns estrictes controls de qualitat, ja que una possible intoxicació seria un gravíssim problema en un centre d'aquestes característiques. Personalment entenc aquesta norma preventiva, però considero que representa un punt en contra vers l'activitat d'horticultura, ja que els nois no poden participar en tot el procés i, per tant, pot comportar una falta de motivació important en els usuaris, ja que no poden palpar el resultat del seu esforç.

En quart lloc, vull parlar del que es fa amb els productes. En general són per l'aprovisionament dels propis centres. Amb aixó es contribueix a què hi hagi una reducció de despeses i els usuaris puguin disfrutar dels fruits que han cultivat. Tanmateix, en alguns casos els productes es poden portar a casa. Aquest fet el valoro de manera molt positiva, perquè potencia que les famílies, en especial, valorin la feina del seu familiar i en conseqüència, la persona es senti satisfeta i orgullosa de si mateixa.

Seguint en la mateixa línia, en el cas del Mas Casadevall es fa mercat cada setmana al poble proper on es venen els excedents de l'hort. També l'Aula Oberta fa una petita parada dins l'Institut puntualment per vendre els productes al professorat i el centre Tramuntana ven al públic al viver. En aquest punt considero que és molt important remarcar l'activitat de "fer mercat". Els centres que posen en pràctica aquest recurs afirmen que representa una bona manera per tal que els participants que han estat treballant a l'hort vegin uns resultats, ja no només econòmics, sinó sobretot de caire psico-socials. M'explico: els participants que fan mercat poden mostrar a altra gent externa al centre el que han fet, i per conseqüent reben lloances. Aquesta sensació és un factor motivador i molt gratificant. En aquest sentit, també pot ajudar a trencar estereotips vers determinats col·lectius, al veure que pel fet de tenir alguna discapacitat, algun

problema amb les drogues, ser adolescent, etc. no deixa de poder ser com qualsevol altra persona, amb una feina, responsable, sociable, etc.

A més, no hem d'oblidar que els diners que es guanyen, en cas de què els participants a la llarga puguin administrar-los o si més no, participar en l'administració d'aquests diners fomenta molt més la motivació, i s'aprèn a valorar l'esforç que s'ha fet durant tot el procés de creació de l'hort. Per tant, els esforços es veuen recompensats. En aquesta línia s'hauria de potenciar, en cas de què es faci mercat, que siguin els propis participants en la mesura del possible, els que administren aquests diners per poder fer excursions, sortides, berenars, etc. Per aquest motiu i molts altres trobo molt interessant el tema del mercat, ja que es poden treballar infinitat d'objectius de caire socieducatiu.

Per acabar la lectura d'aquesta pregunta, vull fer referència al tema dels animals, ja que considero que és un element molt important que també s'hauria de potenciar, donat que representa una bona eina terapèutica. Respectar la natura amb tots els éssers vius, (plantes i animals) ens ensenya a respectar les persones i a tenir més sensibilitat i empatia. Dels centres visitats només són tres els que compten amb la companyia d'animals: Mas Casadevall, Can Serra i Residència els Cirerers.

3.2.2 USUARIS, HORARIS I RECURSOS:

- 1. A quin públic va dirigida l'activitat? Hi participa tothom? Hi ha diferents nivells dins l'activitat?**
- 2. Quins són els horaris del taller d'horticultura?**
- 3. Quins recursos teniu per dur a terme l'activitat? Alguna ajuda o subvenció? De quin tipus d'eines disposeu?**

CAN SERRA

- 1. A l'activitat d'hort, agradi més o menys o ja sigui en major o menor grau, hi participa**

tothom. Com ja he explicat abans, cada setmana s'escull per votació un usuari del Centre per tal que sigui la persona responsable de l'hort. A partir d'aquest moment, es converteix en l'encarregat de decidir què es treballa cada dia a l'hort, però rep el suport d'un voluntari de l'exterior, que li proporciona pautes i consells sempre que sigui necessari. Els grups i els responsables varien cada setmana. Dins el taller et pots trobar usuaris amb major experiència, ja sigui perquè tenien coneixements abans d'ingressar o perquè ja tenen més rodatge en el Centre. A l'altra cara de la moneda, ens podem topair amb persones amb menys traça, ja sigui perquè desconeixen el tema o simplement perquè no els agrada l'activitat. Per tant és podria dir que no hi ha diferents nivells dins l'activitat sinó que hi ha gent amb més coneixements que d'altres.

2. L'horari és de 10:30 fins les 13:00h, de totes maneres en algun cas segons hi hagi més feina o menys l'horari pot variar.

3. No tenim cap ajuda especial ni subvenció. Pel que fa a les eines, les bàsiques i un muticultor. Per últim, també fem nosaltres mateixos el compostatge.

CAN CUNÍ

1. Tots els usuaris han de participar en les activitats relacionades amb l'horticultura, i tots han de fer de tot. És a dir, hi ha nois que prefereixen netejar el jardí abans que treballar l'hort o a l'inversa, però tothom s'ha d'involucrar en totes les tasques. Els equips de treball es distribueixen en 6 grups de 8 nois i s'organitzen torns per a treballar l'hort comunitari. També es distribueixen grups i torns per a treballar l'hort de l'hivernacle que, com ja he explicat abans, està dividit en tantes parcel·les com usuaris hi ha al centre. D'aquesta manera, cada noi es fa càrrec de la seva petita parcel·la i si fa campana o falta temporalment els seus fruits es fan malbé. Des del centre, creiem que representa una bona estratègia per tal de fomentar la responsabilitat entre ells.

2. Normalment es treballen les activitats d'horticultura al matí i els grups són rotatius. Cada noi acostuma a fer una mitjana de 1'30h al dia en treballs d'horticultura.

3. L'única ajuda que vam rebre, va ser a través de l'Obra Social "La Caixa" i estava destinada a la construcció de l'hivernacle. Pel que fa a les eines, tenim les bàsiques a més d'un tallagespes i un tallamarges, sense oblidar l'hivernacle. En aquest sentit dir que el Centre proporciona als nois calçat de seguretat i roba apropiada dirigida a

l'activitat d'horticultura.

AULA OBERTA

- 1. Tots els nois participen per igual en el desenvolupament de l'activitat. Normalment, a causa de l'espai reduït de l'hort, hem de treballar en equips rotatius de cinc o sis. Dins del taller no s'estableix cap diferència de nivell.*
- 2. Els nois acostumen a participar a l'activitat d'horticultura entesa com a tal els dimecres, dijous i divendres al matí, tot i que de vegades l'horari pot variar.*
- 3. Disposem d'una subvenció provinent del Pla d'Autonomia de Centre (PAC) per a la realització de l'hort. Pel que fa a les eines disposem d'eines bàsiques com ara aixades, forques, podadores, etc. També tenim el petit hivernacle construït pels propis nois de l'aula oberta, sense oblidar el petit recinte on fem el compostatge per a l'hort.*

TRAMUNTANA

- 1. No tothom que treballa al CET fa les feines relacionades amb l'horticultura, ja que organitzem altres tipus d'activitats. A la secció de jardineria, fent brigades són uns 23 treballadors. Normalment, els usuaris que hi treballen disposen d'un major grau d'autonomia i, tot i que de vegades hi assisteix alguna dona, la majoria són homes ja que constitueix una de les feines més dures. En canvi, en el viver s'hi poden trobar treballant tant homes com dones. Actualment hi ha un grup de 8 persones. En aquest sentit, cal afegir que l'activitat de viver està dividida en diferents tasques i els usuaris que hi participen van variant de tasca per tal de no caure en la rutina. Dins les activitats hi han categories laborals: peons i oficials. Aquests últims poden fer servir maquinària pesada. Es pot pujar de categoria. És a dir que es tenen en compte les capacitats de cadascú a l'hora d'encomanar una tasca. Per últim, val a dir que alguns dels que fan viver, de vegades, ho combinen fent brigades de jardineria.*
- 2. Els horaris de les activitats són els següents:*
Activitat de Jardineria: de 7h - 15h a l'estiu i de 7:30h - 15:30 a l'hivern.
Activitat de Viver: de 8h - 14h i de 15h - 17h.
- 3. Per al CET no disposem de subvencions ja que tot, és a dir, les nòmines, la maquinària, etc, està finançat amb capital propi, ja que es tracta d'una empresa i*

funcionem com a tal.

MAS CASADEVALL

1. *No tots els nois del Centre fan aquesta activitat, m'explico; els usuaris, quan arriben al Centre, normalment els primers tallers que realitzen són els de manipulats de paper, així els professionals podem anar veient les habilitats i capacitats de cadascú per a poder oferir-los altres activitats que s'adeqüin més als seus gustos i habilitats. Considerem molt important tenir en compte l'opinió dels nois a l'hora de prendre decisions. Actualment, a l'hort hi treballen set nois, però d'aquests n'hi ha que participen en altres activitats a més d'aquesta. D'altra banda, hi ha situacions especials com, per exemple, el cas d'un noi que només fa l'activitat d'hort perquè va entrar al centre el mateix any que jo vaig començar a treballar i des d'aleshores ha seguit els meus passos i no vol fer cap altre taller si jo no hi estic present. Suposo que si jo l'acompanyés en alguna altra activitat ell s'animaria a fer-la, però al ser jo l'únic professional que s'encarrega de l'hort no dispo de temps suficient com per poder-ho intentar.*

Per acabar, dir que intento que tots, en la mesura del possible, s'involucrin en totes les tasques. Una bona manera per motivar a què tothom participi per igual és a partir de la fragmentació de les diferents tasques. És veritat que es treballa de forma més lenta però resulta millor pels nois i sóc conscient que així no tenim una gran producció, però aquest no és l'objectiu prioritari de l'activitat, ja que l'objectiu principal es mirar sempre pel benestar dels nois.

2. *L'horari és de 9h - 13:30h i de 15h - 16:30h tot i que sol variar molt en funció del clima.*

3. *Fa anys varem tenir una ajuda especial per l'hivernacle, però actualment està fet malbé a causa del mal temps d'aquest darrer any, La maquinària de la qual disposem és la bàsica, a més d'un tallagespa i una arada especial adaptada, de la casa "ECOPRAC" anomenada Heidi.*

ELS CIRERERS

1. *No tots els usuaris poden participar en el taller d'horticultura. A l'hort principal hi participen els usuaris amb un major nivell d'autonomia. D'altra banda, just davant de*

la residència s'hi poden trobar sis torretes destinades als residents amb mobilitat reduïda. Però, tot i que el recurs de les torretes ha incrementat el nombre de participants al taller i des de l'equip directiu estem molt satisfets dels resultats obtinguts, la veritat, és que el nivell de participació a l'activitat no és molt elevat.

2. No tenim uns horaris fixes, ja que al treballar amb gent gran ens guiem en funció del clima, l'estat físic i psíquic dels participants, etc. Un dels nostres objectius és aconseguir que la persona realitzi una activitat amb què es senti realitzada i satisfeta i, per aquest motiu, no obliguem ningú a assistir al taller si un dia no li ve de gust.

3. Actualment, no rebem cap tipus d'ajuda ni subvenció. Pel que fa a les eines, els usuaris tenen a la seva disposició totes les bàsiques, a més d'un motocultor, tractor, etc. La veritat és que el Centre està molt ben cobert en aquest sentit.

CENTRE MENORS MONTILIVI

1. No tots participen en el taller d'horticultura, ja que hi ha altres activitats com ara lampisteria, pintura, etc., i els usuaris s'han de decantar pel taller que més els interessi i nosaltres considerem més oportú. Tanmateix, al ser un taller ocupacional, els nois estan enfeïnats tot el dia i no s'ho poden combinar amb altres mòduls formatius. Cal esmentar que la participació en aquests tallers ocupacionals està recompensat amb l'adquisició d'un diploma professional, que els pot servir en el seu futur laboral. Per últim, cal remarcar que la tipologia d'usuaris que estan inscrits al taller d'horticultura reuneixen una sèrie de característiques especials, com ara dificultats d'aprenentatge, problemes a nivell psíquic, etc.

2. L'horari de l'activitat és distribueix de la següent manera:

Inici de 9:30h fins 10:45h. De 10:45h a 11:15h es fa un descans i es reanuda el taller de 11:15h fins a les 12:30h. La jornada de la tarda comença a les 15h i finalitza a les 17h.

3. El taller és possible gràcies al conveni que té el Centre de Menors amb el Departament de Treball amb fons específics per a col·lectius amb dificultats especials. Pel que fa a les eines disposem de les bàsiques, a part d'un motocultor, una desbrossadora, i un hivernacle.

CONCLUSIONS:

Referent a la qüestió relacionada amb els usuaris, un cop vaig acabar de buidar les entrevistes, em van sorgir diverses preguntes: l'activitat s'adequa als usuaris? Els participants tenen capacitat de decidir? Doncs bé, pel que hem vist, en general, totes les entitats han intentat organitzar un taller d'horticultura adaptat a les característiques individuals i col·lectives dels participants amb què intervenen. Aquest fet és molt palpable en el cas, per exemple, de la residència Els Cirerers i el Mas Casadevall, que disposen de maquinària especial per tal que persones que presenten dificultats de mobilitat puguin participar plenament en l'activitat.

D'altra banda, pel que fa referència a la capacitat de decisió, considero que on tenen més present el paper protagonista que han de tenir els usuaris tant en l'elaboració com en el desenvolupament del taller d'hort i, per tant, major llibertat per decidir el què, com i quan és a Can Serra i a la residència els Cirerers. En aquest sentit, considero que un factor important per tal que el taller d'horticultura tingui èxit és, justament, facilitar que els participants intervinguin en tot el procés d'elaboració del projecte en la mesura del possible, és clar, però sempre intentant que es puguin involucrar al màxim perquè així, aconseguirem que la persona es senti més motivada i valorada. De totes maneres, he d'afegir que s'entén que aquesta capacitat de decisió dependrà del centre i dels participants i, per tant, haurà d'estar subjecte a uns certs límits. Una bona manera de fomentar aquesta capacitat de decisió i esperit crític pot ser a partir de l'organització de reunions o assemblees on els usuaris puguin dir la seva, proposar noves iniciatives, millores en l'activitat, valorar la feina dels professionals, etc. Dit això, a Can Serra segueixen aquesta filosofia, ja que és l'únic centre on es preparen assemblees periòdicament per tal que, tant els usuaris com els seus professionals puguin prendre decisions comunes, exposar idees, etc.

Seguint en aquesta línia, també és necessari fer referència als diferents rols que assumeixen els participants dins del grup, durant el període que dura el taller d'horticultura. Fins a quin punt és acertada aquesta pràctica? A nivell personal, considero que el fet de nomenar una persona com a responsable de l'activitat és encertat, sempre i quan, tothom pugui gaudir d'aquest privilegi, sentint-se una part fonamental per al bon desenvolupament del taller. Cal dir que, depenent del centre i el col·lectiu no és possible nombrar a una persona líder, però sí pot ser l'ajudant de l'educador. Tot i això, quan proposem aquest recurs per intentar crear una major entrega en el taller, hem de tenir en compte molts factors. Potser el grup amb què treballem no està preparat per assumir aquest rol de responsable perquè els seus integrants són persones que necessiten una guia constant, però és necessari conèixer al grup per determinar si és possible que més endavant poguem anar oferint més responsabilitats a l'equip fins que s'autogestioni ell mateix i el nostre rol es limiti tan sols a l'acompanyament i el suport.

Per una altra part, en quant al tema dels recursos faré un petit resum del què hem vist fins ara:

- Can Serra: No rep cap tipus d'ajuda ni subvenció.
- Can Cuní: No rep cap tipus d'ajuda ni subvenció.
- Aula Oberta: Rep una ajuda per part del Pla d'Autonomia de Centre.
- Centre Tramuntana: No rep cap tipus d'ajuda ni subvenció.
- Mas Casadevall: No rep cap tipus d'ajuda ni subvenció.
- Els Cirerers: No rep cap tipus d'ajuda ni subvenció.
- Centre Menors Montilivi: Té signat un conveni amb el Departament de Treball

Com es pot observar només hi ha dos centres, l'Aula Oberta de l'I.E.S Palamós i el Centre de Menors Montilivi que reben ajudes per a poder gestionar i tirar endavant el seu projecte d'horticultura. M'ha cridat l'atenció que aquestes

dues entitats pertanyen a programes del Departament d'Ensenyament. Tot i així, aquestes dues entitats també afirmen que tenen mancances malgrat les ajudes rebudes. Per tant, es pot ressaltar d'aquests comentaris que les ajudes són deficientes. Des del meu punt de vista, aquest factor indica que ens trobem davant una situació molt crítica, donat que sembla que la gent que no està "integrada" o té algun tipus de problemàtica per adaptar-se a la societat no és important. En aquest sentit, la nostra feina com a educadors/es resulta clau, ja que hem de fer-nos veure, reivindicant i valorant als col·lectius socials amb dificultats, demostrant així que tothom pot créixer, pot aprendre, pot canviar i que tota persona té un paper important en aquesta societat.

Per una altra part, cal esmentar que aquest grau de deficiència a nivell econòmic en que estan immersos la major part dels centres pot conduir, com en el cas de Can Cuní a estar a la corda fluixa, tal i com em va constatar la coordinador del propi centre: *"la manca de diners ens dificulta moltíssim impulsar aquestes millores, inclús afegiria que com continuem amb aquesta dinàmica Can Cuní haurà de tancar les seves portes"*.

Així doncs, és evident que hi ha una manca important en quant als recursos econòmics, fet que també afecta als recursos humans. Aquest fet obliga al personal i als educadors dels diferents centres a adaptar-se a aquest panorama de la millor manera possible i a la necessitat de fer créixer la imaginació i la capacitat d'improvització per a poder oferir un projecte digne.

No vull acabar aquesta reflexió sense ressaltar la valuosa feina dels educadors/es, perquè realment són els que miren i creuen en ells, els que s'en preocupen, però sense sobreprotegir, i tot això sense disposar de gairebé cap recurs per tirar-ho endavant.

3.2.3 OBJECTIUS:

1. Dels següents ítems¹ quins creus que s'adequen més als objectius de l'activitat? En trobes a faltar algun? Perquè? Només es poden marcar de 4 a 6 ítems (s'adjunta llistat amb ítems)
2. Quin sistema d'avaluació utilitzeu per comprovar que aquests objectius s'estan complint correctament?

ÍTEMS

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys/es i educadors/es.
2. Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.
3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.
4. Fomentar una alimentació sana i equilibrada.
5. Aprendre a treballar en equip.
6. Millorar la percepció dels sentits i treballar la coordinació del cos.
7. Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.
8. Fomentar l'esperit emprenedor i la iniciativa personal.
9. Oferir una ocupació real que agradi i sigui útil.
10. Millorar la relaxació.
11. Millorar l'adaptació a noves rutines.
12. Potenciar el coneixement, les destresses i les habilitats de cadascú.
13. Dotar de tècniques, estratègies i recursos útils d'horticultura.
14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
15. Treballar la resolució de conflictes.
16. Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.
17. Trencar estereotips envers la comunitat.
18. Fomentar els vincles amb la família.

CAN SERRA:

1. *Considero que els ítems que més s'adequen als objectius del nostre taller són els següents:*

¹ El llistat d'ítems que he proporcionat als professionals l'he elaborat personalment, estudiant els aspectes que he considerat més rellevants per a treballar a partir de l'activitat d'horticultura.

3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.

7. Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.

10. Millorar la relaxació.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

2. Pel que fa al sistema d'avaluació, disposem d'un diari on els usuaris han d'escriure la feina que realitzen cada dia i si volen poden fer alguna aportació o suggeriment per millorar el taller. Pel que fa a l'equip directiu, organitzem reunions setmanals per avaluar individualment als usuaris i veure com treballen i s'involucren en les diferents activitats. D'altra banda, es preparen teràpies de grup puntualment amb el psicòleg i en aquest espai, els usuaris poden explicar i comentar tot el que vulguin sobre la seva estada al centre, les activitats, quins aspectes s'haurien de modificar, com es senten, conflictes, etc.

CAN CUNÍ:

1. Considero que tots els ítems són importants, però s'hi hagués d'escollir, els que més s'adequen al nostre centre serien els següents:

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys i educadors/es.

2. Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.

5. Aprendre a treballar en equip.

7. Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

15. Treballar la resolució de conflictes.

2. L'educador encarregat de l'activitat ha d'emplenar uns registres on s'avalua la feina realitzada, el comportament, la puntualitat, entre d'altres factors. Tanmateix, també fem reunions d'equip per fer un seguiment individualitzat de cada noi.

AULA OBERTA:

1. Considero que els factors més rellevants són aquests:

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys i

educadors/es.

4. Fomentar una alimentació sana i equilibrada.

12. Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

16. Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.

17. Trencar estereotips envers la comunitat.

2. Pel que fa al sistema d'avaluació, cada dia s'han d'emplenar uns registres on s'avalua la feina feta, el comportament dels nois, la puntualitat, etc. A més, cada setmana l'equip de professionals de l'aula oberta ens reunim per posar idees en comú i fer un seguiment individualitzat de cada noi.

TRAMUNTANA:

1. Crec que potser els ítems que més s'adeqüen són:

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es.

3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.

12. Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

15. Treballar la resolució de conflictes.

2. Pel que fa al sistema d'avaluació existeix el PEI (Programa Educatiu Individual) i setmanalment ens reunim tot l'equip de professionals per parlar i fer un seguiment de cada un dels usuaris i comprovar com s'adapten a les diferents activitats. A més, com a tècnic de jardineria sóc l'encarregat de vigilar com interactuen entre si els treballadors i veure si el rendiment és correcte, ja que la productivitat d'aquesta feina representa una tècnica d'observació molt eficaç per avaluar si el taller funciona adequadament.

MAS CASADEVALL:

1. Tot i que el conjunt d'ítems és molt apropiat, considero que els més importants són:

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i

educadors/es.

3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.

12. Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

2. Disposem d'un full de seguiment individual, on es fa un registre diari de les tasques realitzades i l'evolució de cada usuari. També convoquem reunions d'equip cada setmana. Per últim, elaborem la memòria, és a dir, redactem un informe anual tenint en compte els fulls de seguiment, el PEI, i les reunions d'equip. En aquest informe s'avaluen les habilitats de treball que adquireixen els usuaris, les problemàtiques que han anat sorgint al llarg de l'any, etc.

ELS CIRERERS:

1. Des del meu punt de vista, els factors més destacables són els següents:

3. Adquirir hàbits de feina, com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.

6. Millorar la percepció dels sentits i treballar la coordinació del cos.

9. Oferir una ocupació real que agradi i sigui útil.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

18. Fomentar els vincles amb la família.

2. Sempre que s'organitza l'activitat d'horticultura, un cop acabada la sessió, l'educador o el terapeuta omple uns fulls de seguiment on es valora la feina que s'ha fet, la participació, la tasca realitzada, etc. A més, preparem reunions d'equip on, entre d'altres coses, parlem sobre aquesta activitat per saber si ha funcionat bé i si s'ha de millorar algun aspecte.

CENTRE MENORS MONTILIVI:

1. Es podria dir que els ítems més rellevants són:

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es.

2. Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.

3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.

13. Dotar de tècniques, estratègies i recursos útils d'horticultura.

14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

16. Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.

De totes maneres, en ser un taller ocupacional hem de tenir altres aspectes en compte, sobretot en relació a les competències i coneixements que han d'assolir per a poder obtenir el diploma professional.

2. Pel que fa al sistema d'avaluació disposem d'uns fulls de seguiment on cada dia s'enregistra la feina feta, el comportament dels nois, etc. També organitzem reunions d'equip on es du a terme un seguiment individualitzat de cada usuari. I per últim, s'emplena l'acta d'avaluació del mòdul del curs per a poder otorgar el diploma corresponent.

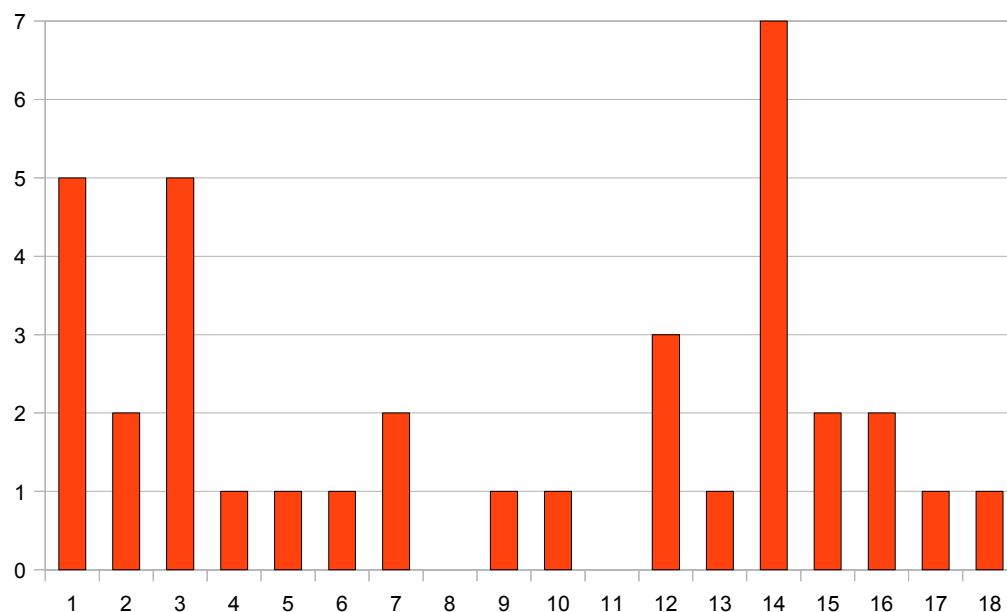
CONCLUSIONS

Aquest apartat constitueix un dels elements més importants de les entrevistes. M'ha resultat molt enriquidor comparar els objectius que cada centre va marcar de la llista que els vaig proporcionar, ja que tot i que cada entitat treballa amb col·lectius molt diferents, tots han coincidit en algun dels objectius que els hi vaig facilitar.

A grans trets, tots els objectius que vaig plantejar van agradar molt, ja que tothom afirmava que estaven molt ben plantejats per a l'activitat d'horticultura i que, en principi, els podrien treballar tots. Malgrat això, tal i com els vaig indicar, van escollir aquells que consideraven que millor representaven la finalitat del taller d'horticultura.

Per tal de tenir una visió més clara d'aquest apartat i analitzar adequadament els objectius del taller d'horticultura de cada centre, he cregut convenient elaborar un gràfic, que representi les respostes de les diferents entitats en relació a la pregunta dels objectius. D'aquesta manera, es podrà visualitzar i fer una comparativa de la diversitat de respostes dels diferents centres:

núm. de centres

objectius

OBJECTIUS

1. Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys/es i educadors/es.
2. Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.
3. Adquirir hàbits de feina com ara: horaris, compromís, responsabilitat, etc.
4. Fomentar una alimentació sana i equilibrada.
5. Aprendre a treballar en equip.
6. Millorar la percepció dels sentits i treballar la coordinació del cos.
7. Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.
8. Fomentar l'esperit emprenedor i la iniciativa personal.
9. Oferir una ocupació real que agradi i sigui útil.
10. Millorar la relaxació.
11. Millorar l'adaptació a noves rutines.
12. Potenciar el coneixement, les destresses i les habilitats de cadascú.
13. Dotar de tècniques, estratègies i recursos útils d'horticultura.
14. Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
15. Treballar la resolució de conflictes.
16. Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.
17. Trencar estereotips envers la comunitat.
18. Fomentar els vincles amb la família.

Com es pot veure en el gràfic, tots els centres han recalcat com a objectiu principal el nº 14:

“Millorar la sociabilització i les habilitats socials”

Coincideixo amb els professionals en què aquest objectiu representa un dels trets fonamentals del taller d'horticultura terapèutica, ja que aquesta activitat constitueix un treball col·lectiu. Com a éssers socials que som l'horticultura en espais compartits proporciona l'oportunitat de desenvolupar habilitats socials de comunicació, coordinació en equip, resolució de conflictes, establiment de relacions personals, el respecte entre els companys, la cooperació, etc.

D'altra banda, el segon objectiu més nombrat amb 5 dels 7 centres visitats han estat el número 1 i el número 3:

“Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es”.

“Adquirir hàbits de feina, com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.”

Considero que aquests també són dos punts importants del taller d'horticultura atès que, el respecte i la tolerància constitueixen dos aspectes indispensables per poder conviure en societat i, al mateix temps, accedir a un lloc de treball, on s'ha d'estar sotmès a unes responsabilitats, hàbits de treball, etc. Per aquest motiu, el taller d'horticultura representa una bona eina per potenciar aquests elements als nostres usuaris.

En tercer lloc, amb 3 centres l'objectiu número 12 ha estat el més esmentat:

“Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú”.

En aquest sentit vull comentar que la falta d'autoestima és un dels punts en comú entre els diferents col·lectius amb què es treballa en els diversos centres. Per tant, fer veure a un usuari amb algun tipus de problemàtica social que tothom posseeix alguna habilitat, que tothom té els seus punts forts i febles, és un pas endavant per a què les persones puguin començar a confiar en les seves pròpies capacitats i habilitats, puguin evolucionar i prendre les regnes de la seva

pròpia vida. Aquest fet és molt important, per això em va agradar molt que també es tingués en compte aquest objectiu.

Si ens fixem en els objectius marcats a nivell global i pel que he pogut extreure durant les entrevistes, gairebé tots els centres busquen unes finalitats de caire terapèutic i socioeducatiu. Malgrat tot, cal recalcar que hi ha dos centres, concretament el Centre Tramuntana i el Centre de Menors Montilivi que, més enllà de reforçar aspectes socioeducatius dels col·lectius amb què intervenen, cerquen principalment oferir una sortida laboral als participants del taller.

D'altra banda, crec que s'ha d'afegir que, tal i com s'ha vist al gràfic, hi han hagut objectius que ni tan sols s'han marcat. En aquest cas, els objectius que no han obtingut cap punt han estat el número 8 i el número 11:

"Fomentar l'esperit emprenedor i la iniciativa personal."

"Millorar l'adaptació a noves rutines."

La veritat és que em va sorprendre que ningú marqués el número 8, ja que si una de les tasques de l'educador/a social és precisament ajudar a que les persones adquireixin una autonomia a nivell individual i social, el fet de facilitar la capacitat d'iniciativa i d'esperit emprenedor em sembla del tot imprescindible. En aquest sentit, també vull afegir que cap dels professionals entrevistats en va proposar altres diferents tot i que els vaig oferir l'oportunitat d'afegir algun objectiu que no estigués a la llista.

Per acabar la valoració en relació als objectius, destacar que tots tenen punts en comú alhora de marcar els objectius que volen assolir, malgrat la diversitat dels seus usuaris. Inclús, si fem una comparativa entre els dos centres de discapacitats i els altres tres dins l'àmbit de l'adolescència que he entrevistat, podem observar que pràcticament coincideixen en l'elecció dels objectius del taller d'horticultura, tot i que aquests centres entre ells mateixos tenen característiques diferents. Aquest fet demostra que l'activitat s'adapta als participants a qui està destinada, però sobretot que **es poden establir unes línies**

de treball que ens donguin unes pautes per a poder preparar un taller d'horticultura dins els diferents àmbits analitzats.

Com a punt final d'aquesta reflexió personal, és necessari fer referència al sistema d'avaluació emprat al taller d'horticultura dels diferents centres. A nivell general, són molts els que opten per emplenar registres cada dia amb la feina elaborada i fer reunions setmanals. Aquest recurs és adequat i necessari per tal que els professionals puguin fer el seguiment de l'activitat, però considero que és insuficient si realment busquem uns objectius terapèutics i socioeducatius. Tenint en compte la falta de recursos humans, el seguiment no sempre serà del tot acurat, ja que el responsable de l'activitat ha d'estar pendent de la producció de l'activitat, dels usuaris i, a més, de què s'assoleixin una sèrie de d'objectius. Aquesta feina pot desbordar a una sola persona. Per aquesta raó i perquè considero que és del tot imprescindible per assolir un bon funcionament de l'activitat, trobo a faltar una major participació per part dels usuaris pel que fa al tema de l'avaluació.

En aquesta línia caldria destacar la feina feta a Can Serra, ja que disposen d'un diari on els usuaris han d'escriure les tasques que realitzen al llarg del dia i si volen, també, poden fer alguna aportació o suggeriment per millorar el taller d'horticultura. D'altra banda, a més de les pertinents reunions setmanals per avaluar individualment als usuaris i veure com treballen i s'involucren en les diferents activitats, paral·lelament es preparen teràpies grupals puntualment amb el psicòleg. En aquest espai, els participants poden explicar i comentar tot el que vulguin sobre la seva estada al Centre: les activitats, quins aspectes s'haurien de modificar, com es senten, conflictes, etc. A nivell personal, valoro molt positivament aquests espais on es tenen en compte als usuaris, ja que aquí és on de debó percebrem si realment l'activitat està funcionant com cal i si nosaltres com a professionals estem realitzant una feina adequada.

Per acabar, vull afegir que aquests espais on els participants estan oberts a compartir idees i sensacions, fomenten l'esperit crític i, tal com he dit abans, una de les tasques bàsiques de l'educador/a social és precisament ajudar a que les persones adquireixin una autonomia a nivell individual i social i el fet de facilitar la capacitat d'iniciativa i d'esperit emprenedor, és un factor del tot imprescindible en el plantejament de qualsevol activitat.

3.2.4. PROFESSIONALS ENCARREGATS DE L'ACTIVITAT:

- 1. Qui s'encarrega de l'activitat? Un educador o un tècnic?**
- 2. Quina ha estat la formació i preparació prèvia de l'educador abans d'iniciar aquesta activitat? O pel contrari, quina preparació a dut a terme el tècnic abans d'iniciar aquesta activitat?**

CAN SERRA

- 1. Aquesta activitat compta amb la supervisió d'un educador social, però qui s'encarrega d'oferir les pautes de la feina a fer és un tècnic especialitzat en horticultura. En aquest cas, col·labora amb nosaltres una persona voluntària que ve de tant en tant per informar, donar pautes i consells. Així doncs, es podria dir que l'activitat la realitza un tècnic amb l'ajuda de l'educador . Tanmateix, no hem d'oblidar la tasca de l'usuari que actua com a responsable del taller, ja que juga un paper molt important.*
- 2. En aquest cas, d'una banda tenim al tècnic que ensenya a l'educador i, per una altra part hi ha l'educador que també ensenya al tècnic pautes de caire socieducatiu. Per tant, podriem dir que s'han "educat" mútuament i han compartit experiències i coneixements per engegar un projecte com aquest. Per acabar, només cal afegir que considerem que aquesta unió entre el tècnic i l'educador representa un bon equilibri.*

CAN CUNÍ

- 1. L'activitat la duu a terme un educador social habilitat com a tal.*
- 2. Per sort aquest educador ja tenia coneixements sobre horticultura i no ha hagut de realitzar cap curs sobre el tema.*

AULA OBERTA

1. De l'activitat d'horticultura m'encarrego jo mateix. Sóc **professor de tecnologia** de l'Institut i a més m'encarrego de dur a terme l'activitat d'horticultura i tecnologia de l'Aula Oberta.

2. La veritat és que abans d'iniciar aquest taller no tenia gairebé cap noció sobre el tema. Vaig començar impartint classes de tecnologia a l'Aula Oberta i, a mesura que avançava el trimestre, vaig considerar que preparar un taller relacionat amb l'horticultura seria una bona eina per poder treballar les matèries instrumentals, com ara les ciències naturals, les matemàtiques o la tecnologia, a partir d'aquesta activitat pràctica, a més d'assolir altres objectius de caire socioeducatiu.

Per tant, en no tenir una preparació prèvia sobre la temàtica de l'horticultura vaig haver d'informar-me, a través de diverses fonts: consultes a Internet, converses amb gent que es dedicava a l'horticultura, consultes a molts llibres, i en especial a 2: "Parades en Crestall" de Gaspar Caballero¹ i "El huerto" de Mariano Bueno². El meu aprenentatge es basa pràcticament en aquests dos llibres. Així doncs, no he fet cap curs sobre aquest tema, ja que he après de manera autodidacta.

TRAMUNTANA

1. De l'activitat d'horticultura m'encarrego jo mateix. Sóc **tècnic** especialitzat en jardineria. Fa un mes i mig que m'ocupo del taller. Abans que jo arribés també se'n responsabilitzava un tècnic. Normalment, en aquesta feina, es busca un tècnic ja que la finalitat primordial del CET és la productivitat i no tant la teràpia i és molt difícil trobar un educador social amb coneixements avançats d'horticultura.

2. Abans de començar la feina vaig fer una petita formació inicial impartida pel psicòleg del Centre que em va lliurar un dossier i em va proporcionar eines i estratègies per saber com intervenir amb els usuaris, com actuar davant un conflicte, etc. Val a dir, que davant qualsevol dubte sempre compto amb la col·laboració d'aquest professional, a fi de rebre assessorament i aconseguir un major rendiment de l'activitat.

1 Gaspar Caballero de Segovia és músic i horticultor ecològic. Va ser el pioner en el treball de l'hort a les escoles de les Illes Balears. A la bibliografia trobareu la referència del seu llibre.

2 Mariano Bueno és horticultor ecològic i autor del llibre *El huerto familiar ecológico* (entre d'altres) que ha tingut un gran èxit entre els aficionats a l'horticultura ecològica. A la bibliografia trobareu la referència del llibre.

MAS CASADEVALL

- 1. De l'activitat d'horticultura m'encarrego jo mateix. Sóc **Tècnic** especialitzat en horticultura.*
- 2. Vaig començar a cursar els estudis de psicologia però no els vaig finalitzar. Al gener de l'any 1993 em van contractar com a responsable de l'hort per a treballar al centre. Tenia algunes nocions generals sobre el tema, però vaig haver d'ampliar la meva formació a partir de la realització de diferents cursos a Olot, Monells, Santa Coloma de Farners, etc. En aquest sentit, val a dir que tots els cursos eren finançats pel Centre, la meua tasca consistia en cercar aquells que poguessin aportar-me un ventall més ampli de coneixements sobre l'hort, a fi de millorar l'activitat.*

ELS CIRERERS

- 1. L'encarregat principal d'aquesta activitat és el meu pare, una persona amb molta experiència i coneixements sobre el tema . Per tant, es podria dir que l'activitat la duu a terme un **tècnic** tot i que en moltes ocasions, rep la col·laboració de la terapeuta o educadora. Aquestes professionals s'ocupen sobretot del treball a les “torretes” amb els usuaris que presenten una mobilitat més reduïda, amb l'objectiu d'estimular les capacitats cognitives, treballar la motricitat del cos, etc.*
- 2. La veritat és que els meus pares fa molts anys que es dediquen a treballar en l'àmbit de la gent gran, i el meu pare sempre ha treballat a l'hort. Per tant, abans de dur a terme aquesta activitat no ha necessitat cap formació prèvia.*

CENTRE MENORS MONTILIVI

- 1. Del taller d'horticultura s'encarrega un **tècnic** especialitzat en horticultura.*
- 2. Aquest tècnic no ha necessitat cap formació específica. Únicament, rep pautes i consells quan ho considera oportú. D'altra banda, si té algun dubte ho posa de manifest a les reunions d'equip i d'aquesta manera, s'intenta trobar una solució en comú, per tal de millorar l'activitat.*

CONCLUSIONS:

Ara toca extreure'n les conclusions. En primer lloc, exposaré un breu

resum de la persona que s'encarrega de l'activitat d'horticultura a cada un dels centres i de la formació prèvia que ha dut a terme abans d'iniciar el taller:

- Can Serra: **Tècnic agrícola** amb l'ajuda de l'educador i l'usuari responsable. El tècnic rep pautes constants per part de l'educador. I l'educador rep suport en relació a les tasques agrícoles.
- Can Cuní: **Educador social**. Disposava de coneixements previs d'horticultura i no ha necessitat realitzar cap curs formatiu sobre el tema.
- Aula Oberta: **Professor de Tecnologia**. S'ha format de manera autodidacta a partir de la consulta de diversos llibres sobre horticultura.
- Centre Tramuntana: **Tècnic especialitzat en jardineria**. Ha realitzat un petit curs per conèixer més a fons al col·lectiu de persones amb discapacitats que ha estat impartit pel psicòleg del propi centre.
- Mas Casadevall: **Tècnic agrícola**. Va cursar 3 anys de la carrera de Psicologia i ha realitzat diversos cursos d'horticultura.
- Els Cirerers: **Tècnic agrícola**. No ha rebut cap formació prèvia, però té experiència dins l'àmbit de la gent gran.
- Centre Menors Montilivi: **Tècnic especialitzat en jardineria**. No ha rebut cap formació prèvia, però disposa del suport dels educadors quan ho requereix.

Com podem observar a gairebé tots els centres la persona encarregada de l'activitat d'horticultura és un tècnic. Entenc que és difícil trobar a un educador social que, a més, disposi de coneixements d'horticultura, però es poden buscar altres alternatives. El cas de Can Serra n'és un bon exemple: un tècnic porta gran pes del projecte, però compta amb l'ajuda de l'educador. Aquest equilibri constitueix un punt a favor, els dos professionals es poden ajudar mútuament. Tot i així, com ja hem vist abans, la falta de recursos econòmics ens limita constantment i provoca que els projectes d'horticultura vistos fins ara no puguin ser duts a terme per dos professionals al mateix temps. En l'únic cas que hem

vist que això és factible és perquè el tècnic participa en el taller de manera voluntària.

Davant aquesta situació hem de tenir en compte que tant si es contracta un tècnic o un educador, en la majoria dels casos caldrà obtenir una formació complementària, ja que resulta molt complicat trobar a un professional format en aquests dos sectors tan oposats. Malgrat tot, considero que si la finalitat principal del nostre taller és terapèutica i socioeducativa ha de prevaldre una formació en l'àmbit socioeducatiu, i per consegüent qui millor portarà a terme l'activitat serà un educador/a social. Amb aquesta afirmació no pretenc desprestigiar als tècnics que duen a terme l'activitat, però és cert que una persona formada dins el món social i educatiu podrà fer un seguiment més acurat dels avenços dels participants de l'activitat, ja que té al seu abast un munt de recursos per a poder avaluar al grup, motivar-lo, detectar les mancances i habilitats personals de cada participant, gestionar els conflictes, capacitat de reacció i d'improvització, etc. Per una altra part, si l'objectiu central del taller és oferir una sortida laboral als usuaris que hi participin, aleshores la intervenció d'un tècnic agrícola especialitzat en la matèria seria la decisió més oportuna.

De totes maneres, a nivell personal, considero que l'ideal seria la participació d'ambdós professionals a l'activitat, ja que així, tal i com succeeix a Can Serra, d'una banda tindriem al tècnic que ensenyaria a l'educador i, per una altra part hi hauria l'educador que també ensenyaria al tècnic pautes de caire socieducatiu. Per tant, podríem dir que "s'eduquen" mútuament compartint experiències i coneixements per engegar un projecte d'aquestes característiques. Tal i com afirmen a Can Serra, per a ells aquesta unió entre el tècnic i l'educador representa un bon equilibri.

Com a aportació final, cal afegir que en quant a la formació prèvia abans d'iniciar l'activitat d'horticultura, en general, he detectat que hi ha una falta de

preparació i formació relacionada en l'àmbit educatiu per part del tècnic. Aquest fet limita a l'hora d'afrontar i resoldre determinades situacions que poden anar sorgint durant el transcurs de l'activitat.

3.2.5 FAMÍLIA I ALTRES EXPERIÈNCIES:

- 1. Les famílies coneixen aquesta activitat? Hi participen? Quina opinió en tenen?**
- 2. Teniu contacte amb altres centres que també treballin activitats relacionades amb l'horticultura?**

CAN SERRA

- 1. Les famílies coneixen l'activitat però no hi participen.*
- 2. No tenim cap contacte amb altres centres que també treballin activitats relacionades amb l'hort.*

CAN CUNÍ

- 1. Les famílies tenen constància de l'activitat que realitzem, ja que oferim als nois la possibilitat d'endur-se'n a casa la part que els hi pertoca dels productes obtinguts a l'hort. I quan organitzem reunions de pares, aquests sempre han valorat de forma positiva que portin productes a casa, perquè veuen que els seus fills estan molt satisfets de la feina que han fet i es senten realitzats.*
- 2. No tenim cap contacte ni conveni de col·laboració amb altres centres. La veritat és que ens ho hem plantejat moltes vegades però la manca de recursos econòmics ens ha tancat moltes portes.*

AULA OBERTA

- 1. Les famílies coneixen l'activitat, a les reunions de pares manifesten que estan molt contents, ja que els seus fills es senten realitzats i tenen més autoestima i confiança en si mateixos.*
- 2. Ens encantaria poder anar a altres centres per compartir experiències, i que ens*

visitessin el nostre, però per manca de temps i de recursos humans ens és impossible.

TRAMUNTANA

- 1. Les famílies saben de l'activitat però no hi participen, ja que la finalitat principal del CET és assolir la productivitat i no el treball amb les famílies. Cal pensar que nosaltres intentem treballar com qualsevol altra empresa, amb l'objectiu d'inserir a les persones amb discapacitat psíquica al món laboral de la manera més normalitzada possible.*
- 2. No tenim contacte amb altres centres o entitats directament. Tanmateix hi ha una Coordinadora de tallers a Barcelona que assisteix a ponències relacionades amb l'activitat d'horticultura amb col·lectius en risc d'exclusió social, que després ens explica la manera de treballar d'altres centres, per tal de poder millorar la nostra feina.*

MAS CASADEVALL

- 1. En el nostre Centre les famílies són coneixedores del taller d'hort que impartim. De fet, en més d'una ocasió, han vingut a visitar el Centre hi han vist l'hort, però no hi han participat directament.*
- 2. Fa anys es realitzaven intercanvis amb diversos centres ocupacionals de Galícia i França. Actualment no es fa res de tot això. A nivell personal considero que és una llàstima, ja que seria una magnífica iniciativa poder tornar a donar una empenta a aquest projecte de col·laboració. Per una banda, seria molt beneficiós pels nois, i, d'altra banda també pels professionals que hi treballem. De totes maneres la falta d'organització i de recursos no ens permet fer sempre el que ens agradaria.*

ELS CIRERERS

- 1. Les famílies coneixen l'activitat de l'hort, ja que moltes vegades quan venen a visitar als seus familiars a la residència, alguns ensenyen molt orgullosos el que han plantat, i sobretot els hi encanta mostrar-ho als seus nets. De totes maneres, les famílies no participen a l'activitat, tot i que no seria mala idea, la veritat és que no ens ho havíem plantejat fins ara.*
- 2. Fins ara no hem tingut mai cap col·laboració amb altres centres, però sí que ens ho hem plantejat i ens agradaria tenir algun contacte o fins i tot fer intercanvis amb altres*

entitats de gent gran. Tot i que de vegades considero que s'acabarien discutint entre ells sobre la millor manera de treballar l'hort, ja que la gent gran, en general, és molt intransigent. Per aquest motiu, potser l'intercanvi seria més fructífer amb centres que treballessin amb nens o altres àmbits.

CENTRE MENORS MONTILIVI

- 1. Les famílies tenen constància de l'activitat que realitzen els seus fills, però la veritat és que estan preocupades per altres assumptes.*
- 2. No tenim contacte amb altres centres, però comptem amb l'ajuda d'un coordinador de centres que s'ocupa d'aquestes qüestions.*

CONCLUSIONS

Com s'ha pogut observar en les respostes dels diferents centres entrevistats, cap d'ells treballa amb les famílies ni organitza cap intercanvi amb cap altra entitat. Aquesta manca de relació familiar és comprensible en el cas de Can Serra, ja que els usuaris necessiten l'aïllament total del seu entorn familiar i social per a poder iniciar amb èxit el seu procés de desintoxicació i deshabituació a les drogues. En aquesta mateixa línia, per raons diferents, en el cas del Centre Especial de Treball Tramuntana, la participació de les famílies no entra dins els objectius del taller d'horticultura, ja que el centre funciona com una empresa i com a tal no seria apropiat. Per últim, també considero obvi que no es treballi amb les famílies en el Centre de Menors Montilivi, degut a les característiques especials del centre.

Exceptuant aquests tres casos, m'ha sorprés que cap entitat inclogui el treball amb les famílies dins del programa d'horticultura que es du a terme. Des del meu punt de vista, considero que s'hauria de potenciar la participació de les famílies dins aquesta activitat, ja que aquest fet seria un punt potenciador per a millorar el vincle familiar entre els usuaris i les seves famílies, a més de millorar la comunicació entre pares i fills, germans i germanes, avis i néts, etc. A més,

aquest fet també ajudaria als usuaris a millorar la seva autoestima i a sentir-se més valorats i integrats en el seu entorn més proper. Per aquest motiu, crec que encara hi ha molt per fer i que el treball a l'hort és un bon recurs per provocar aquest intercanvi, aquesta interacció entre els usuaris i els seus familiars.

D'altra banda, en relació al tema dels intercanvis d'experiències amb altres centres o entitats, només han destacat aquest punt el Centre Tramuntana i el Centre de Menors Montilivi, ja que disposen d'un coordinador de centres, encarregat de mantenir un contacte amb altres entitats que realitzin aquest tipus d'activitat. Tot i així, tampoc hi ha cap centre que mantingui un intercanvi d'experiències amb cap altre centre. Des del meu punt de vista, aquest representa un dels punts febles en quant a l'organització de l'activitat d'horticultura. A dia d'avui, el recurs de l'horticultura s'està expandint a moltes entitats de caràcter socioeducatiu. Per aquesta raó, considero que podria ser molt beneficiós l'intercanvi d'experiències, de vivències, de col·laboració entre centres, donat que enriquiria més el taller d'hort, ajudaria als usuaris a entablir noves amistats, conèixer a gent diferent, descobrir altres maneres de treballar, mostrar noves activitats, etc.

3.2.6 OPINIÓ DELS PROFESSIONALS VERS L'ACTIVITAT:

1. Quina és la teva opinió envers l'activitat? Com la valores? Què milloraries? Creus que l'horticultura és una bona eina educativa i terapèutica pels usuaris d'aquest Centre? Per què?

CAN SERRA

1. A nivell personal, penso que el taller d'horticultura representa una activitat molt significativa pels usuaris del nostre centre, ja que afavoreix la recuperació de l'autoestima i el domini de la pròpia vida, a més d'ajudar a expressar els sentiments, restablir les relacions de grup i, en definitiva millorar la qualitat de vida. D'altra banda,

els aspectes que milloraria de l'activitat són, bàsicament, els relacionats amb els recursos econòmics, ja que la manca d'ingressos dificulta la possibilitat d'ampliar l'hort, adquirir maquinària nova, etc.

CAN CUNÍ

1. Considero que aquest taller constitueix una activitat molt important perquè a partir de l'horticultura pots treballar multitud de factors, com ara l'alimentació, l'ecologia, el canvi climàtic, les habilitats socials, etc. A més, el fet de veure els processos de la planta i com ells en són responsables ajuda a recuperar la confiança en les seves capacitats i habilitats, en definitiva, en si mateixos. D'altra banda, el contacte amb la natura afavoreix la tranquil·litat i la relaxació a aquests nois que moltes vegades resulta tant necessària.

Per acabar, dir que milloraria molts aspectes, com per exemple, treballar més la jardineria, diversificar més els productes, comprar més maquinària, etc, però la manca de diners ens dificulta moltíssim impulsar aquestes millores, inclús afegiria que com continuem amb aquesta dinàmica Can Cuní haurà de tancar les seves portes.

AULA OBERTA

1. T'explico; quan vaig començar no sabia amb certesa si realment l'horticultura funcionaria com a recurs social i educatiu per aquests nois, però vaig confiar en què seria una bona iniciativa i la veritat és que m'he sorprès de lo bé que està funcionant i, sobretot, lo contents i involucrats que estan els nois. Per tant, a grans trets, valoro el taller de forma molt positiva, ja que, a més, constitueix una eina òptima per assolir múltiples objectius. Per una altra part, hem de tenir present que els adolescents amb què intervenim són persones que no han pogut desenvolupar bé les seves habilitats a l'entorn escolar i aquesta activitat els brinda l'oportunitat de fer-ho. Per últim, com a aspectes a millorar, canviaria el fet de tenir una millor organització preparant uns dossiers formatius pels nois, ampliant la zona d'hort per a poder adquirir una major producció, adquirint una maquinària més potent, etc.

TRAMUNTANA

1. *El taller d'horticultura representa un recurs laboral molt important pel col·lectiu de persones amb discapacitat, ja que els brinda l'oportunitat d'accedir a una feina remunerada. Tanmateix, aquesta activitat aporta altres factors personals i emocionals de gran rellevància pels usuaris, ja que augmenta l'autonomia, els ajuda a obtenir un paper de participació en la societat, potencia les habilitats de cadascu, etc.*

Pel que fa als elements que caldria modificar, he de dir que, en ser l'únic responsable de l'activitat, no sempre puc estar pendent de tots els usuaris i aquest fet comporta no poder donar un suport adequat. Per tant, seria de gran ajuda, contractar a un altra professional que em pogués proporcionar aquesta ajuda extra per tal de poder atendre de manera més completa les necessitats dels usuaris i, en definitiva, poder oferir un millor seguiment de cada cas.

Un altre punt important que s'hauria de revisar és la inserció laboral perquè representa un dels objectius principals del CET, però degut a la manca de recursos i a altres raons, el percentatge d'inserció dels usuaris en empreses ordinàries encara és molt baix.

MAS CASADEVALL

1. *Des del meu punt de vista, considero que l'hort representa un recurs molt significatiu pels usuaris, ja que ofereix un ampli ventall de beneficis: ens permet poder treballar en l'adquisició de la relació interpersonal, millorar l'actitud en el treball, col·laborar, assolir, les habilitats necessàries per desenvolupar correctament les diferents activitats del taller d'horta, potenciar les habilitats de cadascú, etc. Tanmateix, el fet de treballar a l'aire lliure i estar en contacte amb la natura permet estar en equilibri amb un mateix i, alhora, adquirir un major grau de relaxació i serenitat. Val a dir que, com molts dels usuaris viuen aquí i, per tant, han de conviure entre ells, a través d'aquesta pràctica podem posar èmfasi en qüestions com ara acceptar les virtuds i defectes de cadascú i aprendre a respectar tothom.*

D'altra banda, com a aspectes que cal millorar, ressaltaria la necessitat d'incorporar un professional per tal de realitzar tasques de suport i seguiment de l'activitat d'horticultura, ja que, en ser jo l'únic encarregat del taller, a vegades, no donc l'abast. També és important la millora de les infraestructures i l'adquisició de nova maquinària.

Per últim, mirar de reactivar els convenis de col·laboració amb altres centres, tal i com havíem iniciat fa anys amb entitats de Galícia i França.

ELS CIRERERS

1. A nivell general, els usuaris han respost de manera molt positiva a aquest taller, ja que estan molt contents en veure que la seva feina ofereix uns fruits i, per tant, es senten realitzats. Tanmateix, reben un reconeixement per part de les seves famílies, que representa un aspecte molt significatiu i emotiu per a ells. Un altra factor a destacar és el fet que cuidar un hort implica la realització d'un esforç físic moderat i continuat en un paisatge agradable, cosa que ajuda a incrementar la salut i el benestar personal.

En quant als elements que caldria millorar, bàsicament, caldria crear una programació més adequada i acurada. És a dir, tenir una major organització de l'activitat, per tal de poder fer un seguiment més exhaustiu i, d'aquesta manera, detectar els aspectes que no funcionen.

CENTRE MENORS MONTILIVI

1. A grans trets, tenint en compte les característiques del nostre Centre, considero que el taller d'horticultura encara és molt limitat, ja que per el perfil d'usuaris que hi participen, cal un percentatge més elevat de professionals que ofereixin suport. No obstant, considero que l'activitat és molt gratificant, perquè es pot veure el cicle vital de les plantes: com es sembren i creixen les verdures i hortalisses creades amb les pròpies mans. Aquesta sensació es veu reflectida en els rostres dels participants, que, lentament, recuperen la confiança personal, en sentir que realitzen una tasca útil, malgrat la seva problemàtica.

En relació als aspectes que s'haurien de millorar, cal esmentar els següents:

- Que el taller sigui valorat com una sortida real cap el món laboral.*
- Que s'impulsin convenis amb empreses municipals per poder realitzar les pràctiques del curs en un entorn normalitzat.*
- Que l'Ajuntament proporcioni terrenys per fer brigades de jardineria a fi de poder realitzar una activitat fora del centre durant el període d'internament.*

A grans trets, aquests són els factors més urgents que s'haurien de revisar, encara que

també n'hi d'altres per tenir en compte, però que són secundaris.

CONCLUSIONS

A grans trets, tots els professionals a qui he entrevistat es mostren molt satisfets amb el taller d'horticultura, ja que aquest recurs constitueix una eina que permet treballar un ampli ventall de factors socioeducatius i terapèutics amb els usuaris, a més de ser un recurs apte per a totes les edats i col·lectius. En general, tots els centres han expressat que aquesta activitat ha aportat canvis molt positius entre els participants, com ara una millora en el seu nivell d'autoestima i actitud, un benestar físic i emocional generalitzat, adquisició d'hàbits de treball i responsabilitat en la feina, etc. A mode d'exemple, exposo l'opinió que em va donar en Lluís Maestre, director i psicòleg de Can Serra:

"Penso que el taller d'horticultura representa una activitat molt significativa pels usuaris del nostre Centre, ja que afavoreix la recuperació de l'autoestima i el domini de la pròpia vida, a més d'ajudar a expressar els sentiments, restablir les relacions de grup i, en definitiva millorar la qualitat de vida."

D'altra banda, en relació a l'assumpte de les millores, tots els professionals destaquen la manca de recursos econòmics i humans per a poder desenvolupar el taller d'horticultura. En aquest sentit, considero que la falta de recursos, és evident que limita molt a l'hora de poder engegar un projecte. Tot i així, he de destacar la gran feina que es du a terme a les diferents entitats que he visitat i que demostra que amb pocs recursos econòmics també es poden fer grans treballs socioeducatius, ja que la capacitat d'inventiva i la imaginació ens permet sobreposar-nos a qualsevol obstacle.

Per una altra part, un fet que també m'han transmés des d'alguns centres i que he pogut observar és que, en general, hi ha una falta d'organització important. És a dir, hi ha molt bones idees, però no estan ben especificades sobre paper. Per tant, considero que és necessari establir unes pautes de treball escrites

que facilitin als professionals a l'hora de poder realitzar un seguiment més acurat de la feina feta i saber si els objectius que s'havien marcat s'estan assolint correctament o cal modificar alguns aspectes. A més, el fet de tenir-ho tot sobre paper, facilitaria millor la tasca de l'avaluació, ja que m'ha donat la sensació, a nivell general, que els organitzadors de l'activitat improvitzen sobre la marxa i no es preparen el taller d'una manera més acurada. El fet que l'activitat d'horticultura sigui de caràcter eminentment pràctic no significa que no requereixi una preparació prèvia per a la seva execució.

Fins aquí, us he mostrat el recull de les entrevistes fetes durant els mesos d'abril i maig i la posterior lectura i ànlisi de les respostes oferides pel personal entrevistat. Tot seguit, l'apartat quart està destinat a proporcionar una senzilla guia d'ús per a tots aquells professionals que tinguin en ment du a terme un projecte d'horticultura.

4. MANUAL ORIENTATIU PER L'EDUCADOR SOCIAL SOBRE HORTICULTURA

Com s'ha pogut apreciar en l'apartat teòric d'aquest treball l'horticultura abasta un ventall molt ampli de camps de treball (jardineria, floricultura, olericultura, fruticultura, etc.). Malgrat tot, he decidit centrar-me en la temàtica de l'hort per a elaborar aquest manual orientatiu. La finalitat principal d'aquesta senzilla guia no és cap altra que facilitar unes pautes de treball per a tots aquells educadors o professionals de l'àmbit socioeducatiu que tinguin la intenció de crear una activitat de caire educatiu i terapèutic a partir del treball a l'hort.

Val a dir que aquest manual està estructurat en fases per tal de facilitar la comprensió del lector i alhora oferir un ordre dels passos que cal seguir per a poder crear un hort.

PRIMERA FASE

4.1 EL GRUP MOTOR

Aquest concepte serveix per designar l'educador/a social o el grup de persones que s'encarregaran del funcionament de l'activitat d'horticultura en tots els sentits. És a dir, la seva tasca consistirà en afavorir que l'hort produeixi hortalisses i, especialment, en utilitzar aquest recurs en qualitat d'entorn socioeducatiu i terapèutic per a col·lectius en risc d'exclusió social.

La feina del grup motor té, per tant, una doble vessant. D'una banda, ha de definir tècnicament on s'ha de situar l'hort, quines tècniques de cultiu s'hi aplicaran, quin calendari caldrà seguir i tot el que tingui a veure amb el funcionament i el manteniment de l'hort. D'altra banda, ha de definir uns objectius de caire socioeducatiu i terapèutics i establir els paràmetres que s'empraran en el dia a dia per tal d'aconseguir-los.

Per una altra part, cal comentar que el grup motor ha d'estar integrat per professionals del propi Centre, però també en poden ser membres altres persones que actuïn a mode de suport i col·laboració com ara la família, voluntariat o fins i tot gent del municipi que no estigui directament vinculada amb l'entitat que organitza el taller d'horticultura. En aquest sentit, també es poden valorar com a agents de suport els intercanvis d'experiències amb altres centres ja que, a dia d'avui, el recurs d'horticultura s'està expandint a moltes entitats de caràcter socioeducatiu. Per aquesta raó, considero que podria ser una bona opció cercar aquest intercanvi d'experiències, de vivències, de col·laboració entre centres, donat que enriquiria més el taller d'hort que es vol engegar.

4.2 ESTUDIAR QUINES PERSONES PODEN FORMAR PART DEL GRUP MOTOR

La persona o persones que en formin part han de tenir un interès per fer-ho i també una certa disponibilitat de temps, ja que un hort requereix d'unes atencions continuades durant gairebé els 365 de l'any. En aquest sentit és important nomenar un coordinador de grup.

Entenc que és difícil trobar un educador social que, a més, disposi de coneixements d'horticultura, però es poden buscar altres alternatives. Per exemple, es pot sol·licitar la intervenció d'un tècnic per tal d'ocupar-se de la part més pràctica de l'activitat, mentre que l'educador/a social es centrarà en la part socioeducativa. Aquest equilibri constitueix un punt a favor, donat que els dos professionals es poden ajudar mútuament. Tot i així, com s'ha vist en el treball de camp, la falta de recursos econòmics ens limita constantment i provoca que bona part dels projectes d'horticultura no puguin ser duts a terme per dos professionals al mateix temps. En l'únic cas en què això ha estat factible és degut a què el tècnic participava al taller de manera voluntària.

Davant aquesta situació hem de tenir en compte que tant si es contracta a

un tècnic o a un educador, en la majoria dels casos, caldrà obtenir una formació complementària, ja que resulta molt complicat trobar a un professional format en aquests dos sectors tan oposats. Malgrat tot, si s'ha d'escollir entre uns dels dos professionals, com que la finalitat principal del nostre taller és terapèutica i socioeducativa ha de prevaldre una formació en l'àmbit socioeducatiu i, per consegüent, qui millor portarà a terme l'activitat serà un educador/a social. Per una altra part, si l'objectiu central del taller és oferir una sortida laboral als usuaris que hi participin, aleshores seria la decisió més oportuna la intervenció d'un tècnic agrícola especialitzat en la matèria.

De totes maneres, a nivell personal, considero que l'ideal seria la participació d'ambdós professionals a l'activitat ja que, d'una banda tindriem al tècnic que ensenyaria a l'educador i, per una altra part, hi hauria l'educador que també ensenyaria al tècnic pautes de caire socieducatiu.

Pel que fa a la tasca de l'educador/a social em remeto a l'apartat 2.3 on especifico, tal i com torno a recordar en aquest apartat, un seguit de requisits que ha de tenir en compte:

- ◆ ***Conèixer l'usuari i el context:*** Els usuaris són els principals protagonistes de la intervenció, i per això l'educador ha de saber detectar els interessos, motivacions, necessitats i potencialitats de l'individu, per tal de determinar uns objectius assequibles i eficients per a millorar les seves capacitats de benestar. Haurà de fer el seguiment i la revisió de cada cas. A més, també ha de conèixer l'entorn i recolzar la participació de la persona en els diferents entorns que influeixen en la seva vida.
- ◆ ***Conèixer l'hort i les seves possibilitats com a recurs de suport:*** Tenint en compte que l'educador serà el guia de l'hort terapèutic, ha de tenir certes nocions bàsiques sobre agricultura ecològica per a garantir el funcionament de l'hort i que doni els seus fruits. Així doncs, l'educador en qüestió haurà de saber què, quan i com plantar, haurà de ser capaç de

resoldre possibles imprevistos, etc.

D'altra banda, l'educador ha de ser capaç d'aprofitar els recursos educatius i terapèutics que es desprenen de l'hort, i l'assignació d'aquests als qui els convingui. En el cas que fos necessari, haurà de dissenyar i adaptar tant l'espai funcional de l'hort com les eines, per tal que la persona pugui fer-ne ús de la manera més autònoma possible.

- ◆ *Planificar la intervenció a partir d'activitats a l'hort que siguin útils:* La intervenció de l'educador ha d'anar encaminada a promoure el benestar de les persones amb les que treballa. Per aquest motiu, haurà de planificar una sèrie d'activitats que, tenint en compte les possibilitats de cadascú, condueixin als objectius marcats.
- ◆ *Ser el referent en el desenvolupament de les activitats:* L'educador que treballi a partir d'aquest recurs, haurà de saber assessorar, ajudar, orientar i motivar als usuaris en el desenvolupament de les diferents tasques. En aquest sentit, haurà de tenir en compte les limitacions dels individus per tal d'adequar les activitats i facilitar la tasca, a partir d'ajudes concretes en cada cas, però sempre potenciant les habilitats de cadascú.

4.3 FINANÇAMENT

Aquest és un tema important i alhora complex. Com ja s'ha vist a la transcripció de les entrevistes, hi ha una manca d'ajudes important a nivell global. Segons l'entitat en la que treballem haurem de tenir en compte el pressupost del propi centre. Com que moltes vegades els recursos de que disposem no seran suficients haurem d'intentar aconseguir alguna ajuda o subvenció externa. Segons el centre això serà més o menys complicat. De totes maneres, més endavant es mostraran diferents tipus d'horts, alguns dels quals es poden acoplar a pressupostos més baixos.

Per últim és important valorar que una vegada constituït l'hort podrem utilitzar els productes resultants per a consum al propi centre, cosa que aportaria a l'entitat un estalvi significatiu segons les dimensions de l'hort. En aquest sentit, es podria optar per fer mercat, fet que també comportaria un ingrés de diners important per poder-lo reinvertir en l'activitat d'hort.

4.4 CONSTITUIR OFICIALMENT EL GRUP MOTOR

Arribats a aquest punt, és important que quedin clares les funcions de cada professional que participarà en el projecte. Per aquest motiu seria recomanable redactar un document on quedin ben definides les funcions i els protocols de funcionament de l'activitat. El document també pot recollir aspectes més pràctics, com ara el lloc de les reunions d'equip, horaris, periodicitat, etc. Evidentment, no ha de ser un document tancat i s'haurà d'anar modificant i adaptant a la realitat a mesura que avanci el projecte.

4.5 OBJECTIUS SEGONS DIFERENTS ÀMBITS D'ACTUACIÓ

Abans de començar cal tenir clar què és vol aconseguir amb l'hort. Els objectius poden ser més o menys ambiciosos, però si es tenen clars de bon començament, resultarà més fàcil assolir-los. En aquest sentit, és important que els objectius siguin realistes i s'adaptin al grup amb el que treballarem i també a la disponibilitat de recursos, tant humans com materials del centre.

El ventall d'objectius que podem treballar és molt ampli. Després d'elaborar el meu treball de camp i veure com es treballa a cada centre, intentaré proporcionar-vos unes línies de treball del que considero que és important tenir en compte segons els col·lectius amb els que es treballa. Val a dir que la meua intenció és merament orientativa, ja que quan es prepari aquest projecte no parlarem de col·lectius sinó del nostre propi grup de treball o inclús de cada persona participant i, per tant, s'hauran de tenir en compte molts factors. Malgrat tot, tal i com vaig poder constatar en el meu treball de camp tot i que

cada centre treballa amb un col·lectiu específic, tots reuneixen punts en comú a l'hora de marcar els objectius que volen assolir. Inclús, si fem una comparativa entre els dos centres de discapacitats i els altres tres dins l'àmbit de l'adolescència que he entrevistat, podem observar que pràcticament coincideixen en l'elecció dels objectius del taller d'horticultura, tot i que aquests centres entre ells mateixos tenen característiques diferents. Per tant aquest fet demostra que **es poden establir unes línies de treball que ens orientin i ens ofereixin unes pautes per a poder preparar un taller d'horticultura dins dels diferents àmbits analitzats.**

Així doncs, segons el meu estudi de camp i la meva opinió com a futura educadora social, definiré uns objectius orientatius per a cada àmbit que he analitzat a partir de les entrevistes. Amb això pretenc facilitar la feina dels futurs educadors/es que vulguin participar en un projecte d'aquestes característiques.

ÀMBIT DE LES DROGODEPENDÈNCIES DINS UN ENTORN RESIDENCIAL

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys i educadors/es.
- Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.
- Aprendre a treballar en equip.
- Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
- Treballar la resolució de conflictes.

ÀMBIT D'ADOLESCENTS EN RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL FORA DE L'ENTORN ESCOLAR EN TANT QUE UEC

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap als altres companys i educadors/es.

- Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.
- Aprendre a treballar en equip.
- Aprendre a tenir confiança en un mateix, amor propi i autoestima.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
- Treballar la resolució de conflictes.
- Adquirir hàbits de feina, com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.
- Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.

ÀMBIT D'ADOLESCENTS EN RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL DINS L'ENTORN ESCOLAR

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es..
- Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
- Treballar la resolució de conflictes.
- Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.
- Trencar estereotips envers la comunitat.

ÀMBIT DE PERSONES AMB DISCAPACITAT PSÍQUICA DINS UN CENTRE ESPECIAL DE TREBALL

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es.
- Adquirir hàbits de feina, com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.
- Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

- Treballar la resolució de conflictes.

ÀMBIT DE PERSONES AMB DISCAPACITAT PSÍQUICA (TEA) DINS UN ENTORN RESIDENCIAL I DE TERÀPIA OCUPACIONAL

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es.
- Adquirir hàbits de feina, com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.
- Potenciar el coneixement, les destreses i les habilitats de cadascú.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.

ÀMBIT DE GENT GRAN DINS UN CENTRE RESIDENCIAL

- Millorar la percepció dels sentits i treballar la coordinació del cos.
- Oferir una ocupació real que agradi i sigui útil.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
- Fomentar els vincles amb la família.

ÀMBIT PENITENCIARI PER A MENORS

- Saber conviure amb respecte i tolerància cap els altres companys i educadors/es.
- Fomentar el respecte i el contacte amb la natura.
- Adquirir hàbits de feina com ara; horaris, compromís, responsabilitat, etc.
- Dotar de tècniques, estratègies i recursos útils d'horticultura.
- Millorar la sociabilització i les habilitats socials.
- Ensenyar coneixements i tècniques sobre horticultura per aprendre un ofici.

4.6 INTEGRAR L'HORT DINS EL CENTRE

Els professionals que treballin en aquest projecte han de preveure un seguit de factors abans de començar a crear l'hort:

- avaluar si hi ha suficient espai en el centre per fer l'hort o buscar un lloc extern;
- definir les pautes de treball;
- definir el perfil dels usuaris que hi participaran;
- preveure diferents nivells dins l'activitat;
- definir l'horari per desenvolupar el taller;
- decidir què es farà amb els productes resultants de l'hort: seran per consum del propi centre o els usuaris s'ho emportaran a casa;
- saber si es farà mercat;
- decidir si tindrem animals de granja, etc.

En definitiva els professionals hauran de valorar tot allò que faciliti el desenvolupament i el bon funcionament de l'activitat d'horticultura.

SEGONA FASE

4.7 DISSENY DE L'HORT ECOLÒGIC

Un cop definits quins són els objectius de l'hort segons el nostre grup i les activitats que s'hi volen dur a terme, cal dissenyar-lo de manera que s'adapti a les nostres necessitats. Normalment, el procés es fa a la inversa: primerament, es dissenya un hort i després es decideix què s'hi farà. En el nostre cas serà molt més fàcil i pràctic partir d'uns objectius prèviament concensuats. Per a què volem un hort molt gran si potser amb un de més petit ja podrem treballar els nostres objectius? Evidenment, a l'hora de dissenyar l'hort, tindrem condicionants importants, com ara l'espai disponible. Per això, en el moment de definir els objectius, cal tenir en compte les limitacions.

Tot aquest procés és molt dinàmic, ja que els objectius aniran canviant, segons el grup amb el que treballem i això vol dir que l'hort també anirà canviant en funció de les nostres necessitats. L'experiència ens donarà molts més elements per anar valorant les modificacions que haurem d'anar fent. Per aquest motiu, l'hort estarà en constant transformació i això farà que cada hort sigui únic i irrepetible, serà la nostra obra d'art.

L'objectiu d'aquest apartat es establir unes pautes d'ordenació i de maneig d'un espai destinat a l'hort ecològic. En aquest espai, d'una banda, es persegueix aconseguir una producció hortícola, però també es busca que el conjunt sigui un jardí: estudiant la varietat de plantes, disseyant els camins, per tal que es tingui present que ha de ser un lloc agradable tant per treballar-hi com per només estar-hi.

Quan parlo de pautes d'ordenació pretenc orientar el tipus de maneig que cal aplicar, donat que hi ha diverses orientacions en la pràctica de l'horticultura ecològica, totes elles interessants, però que quan volem posar-ho en pràctica resulta difícil decidir-se per una en concret. El meu consell és decantar-se per la que s'adapti millor a les nostres necessitats i als nostres recursos. Tot i així hem d'anar provant i serà la pràctica la que ens dirà què fer i com anar millorant. El més important de l'hort socieducatiu no és tenir l'espai idoni o les millors eines, sinó tenir la motivació de voler-lo fer i creure en les seves possibilitats.

Abans de començar vull fer un llistat amb petits consells per tal que aquest hort, la nostra obra mestra com he dit abans sigui un èxit.

- ➡ Fer-ho simple. Res de complicar-se gaire la vida.
- ➡ Mantinguem una ment oberta a canvis i a adaptacions. Una actitud massa rígida és incompatible amb un hort basat en les lleis de la natura, la qual cosa constantment es modifica.
- ➡ Seleccionem plantes adequades segons l'època de l'any. N'hi ha moltes que són fàcils de cultivar.

- No ens descoratgem. Només s'aprèn dels errors.
- Planifiquem activitats que ens ofereixin resultats immediats juntament amb unes altres que ens n'ofereixin a un termini més llarg. Així mantindrem la motivació dels participants i la de nosaltres mateixos.
- L'hort ha de ser ecològic. No només perquè és molt més segur sinó perquè cal promoure un tipus d'agricultura respectuosa amb el medi ambient, més imaginativa i basada en la integració de l'ésser humà dins dels cicles naturals.
- Fem treballar els cinc sentits. Podem disfrutar i aprendre tocant, tastant, olorant, a més d'escoltar i mirar. És important que les imatges, les olors i els sabors quedin gravats en els nostres caps.
- Evitem plantes verinoses i elements que puguin ser perillosos per als nostres participants (eines tallants, pesticides, etc). L'hort ha de ser un lloc segur per a tothom.
- Afavorim diferents ecosistemes i la presència d'animals silvestres a l'hort, ja que molts són depredadors de les possibles plagues que poguem tenir.
- És molt important que, en la mesura del possible, s'impliquin els usuaris en tot el procés d'elaboració de l'hort, ja que pot ajudar a aconseguir que el sentin més seu i es motivin més a l'hora de treballar.

4.7.1 COM ORGANITZAR L'HORT, ESCOLLIR LLOC I SÒL

Triar un bon lloc és molt important. Les plantes també tenen les seves necessitats de llum, temperatura, nutrició, etc., i si els donem el que volen, creixen millor i amb menys problemes de plagues i malalties.

Per decidir on posarem l'hort, caldrà tenir en compte:

- ◆ ***La naturalesa del sòl.*** No sempre podrem escollir el terreny per a situar el nostre hort, sinó que haurem de conformar-nos amb el que tinguem a mà. De totes maneres, cal evitar els sòls poc profunds i pedregosos. Els millors sòls són aquells que tenen un contingut mig d'argiles i un bon contingut d'humus, també han de ser profunds i ben drenats. La millor opció és fer

un anàlisi biològic i químic complet.

- ◆ **La mida de l'hort.** Per tal d'escollir la mida hem de tenir en compte el número de persones que gaudiran de les verdures, les persones que hi treballaran, quantes hores hi podrem destinar, etc. En principi, per tal de tenir una idea aproximada, per cada quatre persones que vulguin menjar verdures fresques i variades la mida seria d'uns 100 m² i d'aquests, 50m² de practicables. Normalment aquests 50 m² hauràn d'estar separats en quatre parterres de 1'20m d'amplada per 10m de llargada i amb uns passadissos d'uns 50cm perquè pugui passar l'eina que farem servir per mantenir l'hort. De totes maneres el millor és començar amb parcel·les petites i, a poc a poc, a mesura que es vagi adquirint experiència, ampliar l'hort en funció de la superfície disponible. Ja ho hem dit abans: per a què volem un hort molt gran si potser amb un de més petit ja podrem treballar els nostres objectius?
- ◆ **L'orientació.** La millor orientació és la sud, perquè així ens assegurem que les plantes reben els rajos del sol al llarg de tot el dia. La menys aconsellable és la nord. Els bancals s'han de dibuixar amb orientació nord-sud.
- ◆ **El vent.** És important protegir l'hort dels vents freds del nord i del nord-oest i també dels massa secs.
- ◆ **El pendent.** Si el terreny té massa pendent, no es pot cultivar. En aquest cas, caldria fer terrasses que ens assegurassin un terreny planer, possiblement aquesta feina sigui difícil per a un principiant i caldria recórrer a contractar un servei extern que ho faci.
- ◆ **Presa d'aigua.** La instal·lació del regatge necessita una presa d'aigua propera a l'hort.
- ◆ **Els elements de l'hort.** També hem de pensar en distribuir els diferents elements que configuraran el nostre hort: el compostador, caseta d'eines, hivernacle, etc.

4.7.2 SISTEMES DE DISSENY

Pel que fa al sistema de disseny, depenent del centre on treballem, ens en convindrà un o altre. D'horts n'hi ha de moltes classes, però en realitat, amb la pràctica cadascú ha d'adaptar els diferents sistemes que se'n coneixen i fer-se'n un de propi que doni resposta a les nostres necessitats. Però, per iniciar-s'hi, és bo seguir un model que ja hagi estat provat i que funcioni, i a partir del qual s'aniran introduint els canvis i les adaptacions que convinguin. Els models d'hort que millor es poden adaptar a les nostres necessitats són quatre:

◆ Hort en solcs

Aquest és el sistema més tradicional de fer un hort a Catalunya. Consisteix en una sèrie de solcs d'uns trenta centímetres d'amplada i de longitud variable separats per un rec.

S'adapta molt bé a qualsevol contorn i mida del terreny, ja que els solcs poden tenir longituds i formes diverses, fins i tot i pot haver corbes.

No cal fer-hi cap gran inversió i, si la superfície és petita, en tindrem prou amb una aixada per posar-lo a punt. Si és més gran, cal recórrer a l'ajut d'un motocultor, que algú ens el pot deixar, el podem llogar a una empresa especialitzada o si anem bé de pressupost el comprem. Pel que fa al sistema de reg, amb una simple mànega que vagi des del punt d'aigua fins a l'hort, podrem regar-lo. Això sí, és un sistema que consumeix grans quantitats d'aigua i que necessita sempre la presència d'una persona que vagi canviant la mànega a mesura que els diferents recs s'omplin d'aigua.

L'hort en solc cal preparar-lo cada cop que hi de sembrar un nou cultiu.

fotografia 21

Per contra, el treball continu del sòl, si no es fa en bon moment, contribueix a propiciar que es compacti.

Com que es tracta d'un sistema tradicional, el millor per aprendre a fer-ho és demanar ajut a alguna persona gran. Si és el cas que treballem amb aquest col·lectiu ho tindrem molt fàcil, sinó sempre es pot demanar ajuda a algú que coneguem. Aquesta persona pot formar part del grup motor i assessorar-nos en les tasques de cultiu i manteniment de l'hort.

◆ Bancals elevats

Consisteix en una sèrie de bancals semielelevats d'un metre aproximat d'amplada i de llargada variable, ben cavats en profunditat, adobats amb compost o fems semidescompostos i coberts de palla.

fotografia 22

Tot i que aquest mètode es coneix des de el segle XIX, ha estat Mariano Bueno¹ qui s'ha encarregat de rescatar-lo i de donar-li una gran difusió, especialment com a hort familiar.

El mètode és senzill de posar en marxa i requereix un manteniment baix. El regatge és per degoteig i es pot programar. Com que elevem el bancal, les arrels disposen d'una fondària important de terra remoguda que afavoreix el desenvolupament de les plantes i, per tant, el seu creixement. A més, pel fet de treballar el sòl només un cop (en el moment de preparar el bancal), no s'hi produeixen fenòmens de compactació.

Sempre que posem la palla al damunt d'un bancal, cal que la mullem molt bé un cop col·locada, perquè, quan és humida, produeix unes substàncies que actuen de cola entre els diversos brins i creen un teixit estable que evita que la palla surti volant quan fa vent. La palla ajuda a mantenir una humitat constant i impedeix que germinin les llavors de males herbes que hi ha a la terra.

Per contra, si la palla té moltes restes del gra del cereal, acostuma a germinar i ens podem trobar que el bancal s'hagi convertit en un petit camp de blat o d'ordi. Un altre problema associat a la palla és el gran desenvolupament de les poblacions de llimacs i cargols que viuen protegits i calents a sota seu.

◆ **Mètode Gaspar Caballero de Segovia, disseny “parades en cresta”**

És un disseny d'hort escolar i familiar desenvolupat a Mallorca per Gaspar Caballero de Segovia², que ha tingut una gran acceptació a les escoles de les Illes Balears i també a Catalunya.

Consisteix en una sèrie de quatre parades d'un metre i mig d'amplada i d'una llargada de tres a sis metres.

1 Mariano Bueno és horticultor ecològic i autor del llibre *El huerto familiar ecológico* que ha tingut un gran èxit entre els aficionats a l'horticultura ecològica.

2 Gaspar Caballero de Segovia és músic i horticultor ecològic. Va ser pioner en el treball de l'hort a les escoles de les Illes Balears.

fotografia 23

L'autor ha pautat molt bé el seu mètode en el llibre *Parades en crestell*. L'hort ecològic fàcil per a les famílies, escoles, espais públics i finques agrícoles.¹ D'aquesta manera, facilita molt la posada en marxa del sistema, amb poc marge per a l'error.

Igual com els altres mètodes de cultiu en bancals, requereix un manteniment baix, fa servir sistemes de reg que estalvien aigua, es poden automatitzar (mitjançant mànegues exsudants²) i és molt productiu.

En aquest cas, la palla es substitueix per un gruix important de compost que ajuda a mantenir la humitat del sòl i hi impedeix la invasió de males herbes. Per afavorir aquest efecte, cal que la sembra sigui densa, aprofitant així l'ombra dels cultius sobre el sòl, i impedit les pèrdues d'humitat i la germinació de les llavors de males herbes.

◆ Taules de cultiu

A partir del moviment de permacultura³ urbana⁴, que aprofitava qualsevol recipient per poder cultivar en balcons i terrasses, s'han dissenyat

1 Podeu trobar la referència a la bibliografia.

2 Es tracta d'un tub de material tèxtil amb milers de porus per on transpira l'aigua.

3 S'enten com un sistema en el qual es convina la vida dels éssers humans d'una manera respectuosa i beneficiosa amb la dels animals i les plantes per abastar les necessitats de tots d'una forma adequada.

4 Moviment sorgit a partir de la permacultura on desencantades persones de la vida urbana busquen una manera més harmoniosa de relacionar-se amb la natura. Aplicada a l'entorn urbà engloba aspectes més socials i ambientals. Una de les pràctiques relacionades és el cultiu d'hortalisses al balcó o la terrassa.

diferents models de taules de conreu que s'adapten bé a les necessitats de les persones que viuen a les grans ciutats i que disposen de poc espai, però que no volen renunciar a cultivar part dels seus aliments.

Les taules ocupen poc espai i es poden situar en qualsevol lloc, sempre que hi arribi bé la llum del sol. Parteixen també del sistema de bancals elevats o d'horts biointensius, on s'intenta obtenir una gran productivitat en poc espai mitjançant un adobat orgànic important a la base de compost.

fotografia 24

El sistema de reg més adient és el localitzat, ja sigui mitjançant degoteig o cinta exsudent, perquè un excés d'aigua afavoreix l'asfíxia i el podriment de les arrels. Per evitar això cal muntar un bon sistema de drenatge que impedeixi que s'hi acumuli l'aigua de reg o de la pluja (si estan situades a l'exterior). El millor és col·locar una base de material drenant, com ara la grava, a la base de la taula per sota del substrat on es conrea. Un altre factor a tenir en compte és la calor de l'estiu, ja que pot fer que s'escalfin molt les arrels dels vegetals. Per tal d'evitar-ho hem de folrar la taula amb materials aïllants, com ara la fusta.

Les taules de conreu constitueixen una bona solució si en el nostre centre no disposem d'espai suficient i sobretot són ideals per a persones amb mobilitat reduïda.

De taules de cultiu, n'hi ha de diferents tipus i al mercat se'n poden trobar i comprar. Per que us feu una idea, els preus de les taules oscil·len entre els 150-

250€¹ depenent del tamany i material. Una altra opció és fabricar-la al propi centre, d'aquesta manera estalviarem gran part del pressupost.

- ➡ Aquests quatre mètodes són els més coneguts i els més emprats en els centres que he visitat durant el meu treball de camp. Normalment, no els trobem en estat pur, sinó que un hort pot ser una combinació de mètodes diversos. A poc a poc cadascun s'anirà convertint en una obra única i irrepetible, fruit d'una adaptació del coneixement a les necessitats reals del nostre centre.

4.7.3 EL SISTEMA DE REG

En el nostre hort, podem adoptar diferents sistemes de reg en funció dels factors següents: disponibilitat de recursos hídrics, disponibilitat de temps, grandària de l'hort i pressupost.

Cadascun dels sistemes presenta avantatges i inconvenients que caldrà analitzar quan el dissenyem, ja que l'elecció del sistema de reg pot ser un dels factors decisius a l'hora de decidir-nos per un model d'hort o per un altre.

◆ Reg manual

El reg manual acostuma a ser amb regadores o amb mànega. Regar amb regadora només és factible quan es tracta d'un hort molt petit o si tenim taules de cultiu. Si l'hort ja té certes dimensions, caldrà comprar una mànega i disposar d'una aixeta propera on la poguem connectar. El més pràctic en aquests casos és utilitzar un sistema d'hort en solcs. Però al començament caldrà l'ajuda d'una persona que hi entengui per tal que els solcs estiguin inclinats correctament.

Regar manualment requereix una baixa inversió, perquè només caldrà comprar les regadores o la mànega, i resulta senzill de fer. Això no obstant, és un sistema molt esclau, perquè necessita que hi hagi algú constantment pendent de si les plantes tenen prou humitat o no.

1 Tarifes de preus any 2010 consultats a la pàgina web: <http://www.hortacasa.com>

◆ Reg per aspersió

El reg per aspersió intenta imitar la natura propulsant l'aigua com si fos pluja. Hi ha sistemes amb aspersors que abasten una gran superfície, però els més indicats per a un hort són els microaspersors, que creen una mida de gota més fina i reguen una petita superfície al voltant de les plantes.

La microaspersió necessita una inversió inicial per comprar la mànega que portarà l'aigua des de l'aixeta fins als microaspersors, consistents en uns suports d'uns cinquanta centímetres que subjecten enlaire un difusor al qual li arriba l'aigua per un tub.

Aquest sistema no es pot utilitzar quan fa vent ni tampoc en dies de molta calor, perquè es perd molt de líquid per evaporació directa abans que arribi a la planta. D'altra banda, resulta molt senzill d'instal·lar i permet incloure-hi un programador que farà posar en marxa el reg automàticament.

◆ Reg per degoteig

És un sistema molt eficient ja que l'aigua es dipositada just a la base de la planta, amb la qual cosa s'eviten pèrdues per evaporació.

Actualment al mercat podem trobar mànegues que ja porten incorporats els degotadors a una distància constant o per el contrari podem comprar els degotadors a part, per tal d'instal·lar-los segons ens convingui.

El reg per degoteig necessita una inversió inicial per comprar el material i uns altres accessoris, com ara el programador de reg o el filtre d'aigua. Un altre aspecte que cal tenir en compte és que, perquè el tub quedi planer sobre el sòl, es necessita un terreny ben anivellat i una mínima pressió que permeti la circulació de l'aigua dins del tub.

- ➡ Sigui quin sigui el sistema de reg, el millor moment del dia per regar és el capvespre. No ho hem de fer mai als migdies d'estiu.
- ➡ Val a dir, que si no disposem de temps o recursos per poder regar regularment, tenim alternatives ja que hi ha molts cultius que no necessiten una atenció tan continuada.

- Per últim, un altre factor que hem de tenir en compte és que podem recollir l'aigua de la pluja, aixó suposarà un estalvi important segons el sistema de disseny que escollim.

4.7.4 LES EINES PER A L'HORT

Les eines que utilitzem ens han de permetre efectuar un bon treball, estalviar temps i esforç i no ser cares.

Haurem de tenir en compte que totes les eines siguin aptes per als nostres usuaris, i en algun cas hauràn de ser adaptades. Les eines i accessoris més comuns són:

- Forca de cavar: es pot utilitzar per cavar i treure les hortalisses d'arrel.
- Forca de doble mànec: serveix per estovar el sòl sense remoure'l.
- Garfi: s'utilitza per estovar el sòl i trencar terrossos.
- Binadera: serveix per binar¹ i escardar terres durs o plens de males herbes.
- Darra: s'usa per binar i escardar sobre i entre línies de verdures que s'hagin sembrat molt juntes.
- Tisores de podar: si tenim arbres a l'hort, en necessitem per esporgar-los.
- Rastrell: és molt útil tant per a preparar el terra abans de la sembra, com per recobrir el forat després d'aquesta.
- Forca de quatre dents: la utilitzarem per apilar palla, transportar deixalles, estendre adob, etc.
- Aixada: serveix per cavar, binar els sòls, etc.
- Almacofre: l'utilitzem per fer forats.
- Aixada de roda: si tenim un hort mitjanament gros ens pot ser molt útil per binar i escardar, ja que ens permetrà fer-ho més ràpid.
- Carretó: amb ell transportarem diferents coses a través de l'hort.
- Cordill: molt útil per alinear bancals i com a guia per fer forats.
- Plantador: és molt útil per a plantar els planters.

¹ Fer la segona llaurada. Consisteix en trencar la capa superficial del sòl perquè la terra quedi més airejada i de passada impedir el desenvolupament de les males herbes.

- Desplantador: s'usa per transplantar plantes amb el ceballot.
- Binadera oscil·lant: serveix per a binar, escardar terres amb males herbes.
- Motocultor: és un tractor petit que s'usa en horticultura. Ens pot estalviar molta feina perquè realitza una tasca equivalent a llaurar, aixar i esmicolar els tarrossos.

En el nostre hort, depenent dels nostres participants, moltes vegades no podrem fer un ús normal de totes aquestes eines. En alguns casos haurem de vedar-ne l'ús d'algunes, en d'altres s'utilitzaran només amb el nostre suport, o les haurem d'adaptar a les capacitats dels nostres usuaris.

4.7.5 LA SEGURETAT A L'HORT

La seguretat constitueix un aspecte important que cal tenir en compte per preveure possibles accidents. El grup motor pot definir uns estàndars de prevenció de riscos que s'hauran d'anar avaluant i comprovant al llarg de l'any.

Aquests estàndars fan referència, al disseny de l'hort, als conreus, als materials, als productes, etc. A continuació esmentem algunes de les pautes que caldria tenir en compte.

- No fer servir plantes que puguin ser verinoses o causar problemes d'al·lèrgies. Els baladres s'utilitzen molt per construir tanques verdes, però les seves fulles són verinoses. També hi ha persones al·lèrgiques a la pell dels préssecs, a les fulles de la mongetera o a alguns fruits secs.
- Els adobs químics i els pesticides són verins. Per això hem de procurar treballar de la manera més ecològica possible. L'agricultura ecològica ofereix alternatives per fertilitzar i controlar les plagues que no impliquen l'ús de productes tòxics.
- Depenent del centre on treballem s'hauria d'elaborar un protocol d'ús de les eines, i en alguns centres pensar en eines adaptades. També hem de tenir en compte les postures que fem a l'hora de fer servir les eines ja que si no ho fem correctament tindrem problemes d'esquena.

- Si treballem amb discapacitats haurem de tenir en compte que les cadires de rodes puguin passar bé pels camins, o si es tracta de persones invidents, podem organitzar un “hort dels sentits” on hi hagi diferents elements sonors, olfactius i tàctils. Podem incorporar etiquetes escrites en sistema Braille amb el nom de les diferents plantes o tenir que olorar-la per tal d'identificar-la.

4.7.6. PLANIFICACIÓ DE LES TASQUES I CALENDARI

Per preparar la terra haurem de començar a la primavera, segant l'herba el més arran del terra possible. En segon lloc, farem donar voltes a la terra enterrant la matèria fresca, utilitzant l'arada, la forca de doble mànec o el motocultor. Després d'esmicolar el millor possible la terra, sembrarem un abonament verd que s'adapti al nostre clima i que sigui un bon desherbant (blat, per exemple). Segarem l'abonament verd i abans que comenci a florir, el deixarem sobre el terreny perquè es podreixi, i més endavant l'enterrarem amb el motocultor. Amb aquesta tasca prèvia, el lloc que hem escollit per situar el nostre hort quedarà net de males herbes, flonjo i airejat. La finalitat d'aquestes tasques prèvies és airejar la terra, augmentar l'activitat microbiana per a mantenir o augmentar la fertilitat del sòl i preparar-lo per a la plantació de les hortalisses. Un cop hem preparat el terreny, podem començar a plantar el que correspongui al mes en el que ens trobem.

Podríem imaginar el cicle anual com dos semicercles simètrics, de mig febrer, a mig agost, i la resta. Hi ha un període temperat i amb humitat a la primavera, i també a la tardor. Un primer acabament dels cicles al juny i, un segon acabament al desembre-gener quan finalment cauen totes les fulles dels arbres.

Cal recordar que les plantes bianuals, transplantades al gener o febrer, espigaran al més de maig i si les sembrem a l'abril, ja no espigarien fins l'altre any.

A l'hort, hi ha plantes que se sembren en el seu emplaçament definitiu i

unes altres que és millor fer-les créixer en un sementer una mica abans de plantar-les en el lloc escollit. Per tant, distingim entre sembrar i plantar.

Les plantes que se sembren directament solen ser: faves, pèsols, mongetes, raves, naps, alls, patates, espinacs, remolatxes, pastanagues, etc.

Les plantes que resulta avantatjós fer-ne planter solen ser: tomàquets, albergínies, pebrots, cols, coliflors, bròquils, cebes, porros, enciams, escaroles, api, etc.

Les plantes que admeten totes dues opcions són: carabasses, carbassons, melons, síndries, cogombres, julivert, etc.

També haurem de tenir en compte les diferents varietats de pebrots (italià, padró, bitxo, etc.) d'enciams (fulla de roure, francès, maravella, llarg, etc.) de tomàquets ja siguin de poma, pera, monserrat, cherry, cor de bou, penjar, etc. i dintre de cada un d'aquest de quina classe: poma, carmelo, bodar, etc.

De totes maneres, un bon venedor sempre ens aconsellarà a la botiga quina varietat de tomàquet, pebrot, albergínia, etc. és més adequada segons el terreny que tinguem, el temps, els avantatges i dificultats de cada una. Pregunteu també si necessiten algun tracte especial com ara les tomaqueres que els hi haurem de “treure els ulls”¹ o els pebrots que s'han d'anar netejar dels brots que vagin sortint de mitja planta cap abaix. Si no fem això, les nostres plantes creixeran molt maques i plenes de fulles però amb gairebé cap fruit.

A continuació, exposo unes pautes orientatives del que s'ha de fer cada mes, només és un memoràndum però també cal recordar els costums locals, observar el temps que fa i les previsions climatològiques. Tot i així espero que el resum que us mostraré a continuació us sigui d'utilitat:

¹ A la tomaquera quan faci mig metre, entre la tija i les branques li començaràn a sortir els “ulls” són unes altres branquetes més petites que s'han d'anar treient constantment per tal d'aconseguir més productivitat.

Gener:

- Poca cosa per sembrar: pèsols, faves i alls
- Collir cols, axicòires, escaroles, espinacs, porros i pastanagues.
- Cal abrigar conreus sensibles al fred: espinacs i bledes.
- Abrigar el terra en general.

Febrer:

- Encara es poden sembrar faves i pèsols. Recordeu que pateixen el calor i la sequera i es corquen.
- Plantar alls, ceba blanca i de guardar.
- Collir cols, espinacs, porros i pastanagues.
- Posar a germinar la “llavor” de patata.
- Començar a preparar el sòl, posar a punt les eines.

Març:

- Sembrar en el terra definitiu la ceba de guardar, espinacs, raves, pastanagues, all i patates.
- Plantar ceba, porro i julivert
- Enretirar transitòriament les restes vegetals per assecar el terra i escalfar-lo per sembrar.

Abril:

- Sembrar bledes, espinacs, mongeta d'hivernacle, blat de moro, julivert, remolatxa, pastanaga.
- Plantar enciam, patata, porro i col.
- Collir espinacs, enciams (sebrats a la tardor), porro, raves.

Maig:

- Sembrar bledes, carabasses, col, coliflor, espinac, mongeta, cogombre, julivert, soja, pastanaga, patata.
- Plantar alberginía, carbassó, coliflor, maduixera, meló, síndria, porro, tomàquet, cogombre, pebrots, etc.
- Collir bleda, coliflor, espinac, enciam, nap, porro, rave i pastanaga.

- Esglaonar les sèmbrs de mongetes, blat de moro i enciam.
- Control de males herbes.

Juny:

- Sembrar bleda, axicòria, mongeta, blat de moro, julivert, remolatxa, pastanaga.
- Plantar api, col morada, coliflor, col, enciam, porro.
- Collir bleda, carbassó, ceba blanca, coliflor, espinac, pèsol, fava, enciam, patata primerenca, porro, pastanaga.
- Atenció a les adventícies¹, començar a esporgar les tomaqueres i alberginieres.
- Recalçar les mongeteres i les patateres.

Juliol:

- Sembrar xicoira, mongeta per secar, julivert, rave i pastanaga
- Plantar col morada, coliflor, enciam, porro
- Collir bleda, api, albergínia, carabassó, col morada, coliflor, escarola, mongeta, enciam, blat de moro, patata, cogombre, porro, remolatxa, tomàquet, pebrot, pastanaga, etc.

Agost:

- Sembrar adob verd
- Plantar xicoira, escarola, maduixera, enciam
- Collir bleda, all, api, xicoira arrissada, albergínia, carabassó, ceba, coliflor, escarola, mongeta, enciam, patata primerenca, cogombre, pebrot, bitxo, remolatxa, tomàquet i pastanaga.
- Recalçar mongeteres.

Setembre:

- Sembrar espinacs, adob verd, naps

¹ Les adventícies són la resposta natural a deixar el sòl descobert, amb disponibilitat d'aigua, nutrients, llum i calor. Per combatre les adventícies cal fer tot el contrari del que convé al planter: assecar, remenar la terra, cremar, etc però sense oblidar la presència del conreu que no es vol perjudicar. Per tant cal preveure la tècnica a emprar abans de sembrar o plantar.

- Collir bledes, xicoires arrissades, alls, carbassó, ceba, col i flor, mongeta, enciam, nap, cogombre, remolatxa vermella, pastanaga, tomàquet
- Despuntar tomaqueres.

Octubre:

- Sembrar espinacs, porro i rave
- Plantar ceba blanca, col de primavera, enciam d'hivern
- Collir bledes, xicoires, api, albergínia, carabassa, col morada, coliflor, mongeta, enciam, cogombre, porros, remolatxa, tomàquet, pastanaga
- Escampar compost a les parcel·les lliures.

Novembre:

- Sembrar pèsols i faves
- Plantar alls, ceba blanca, col de primavera, enciam d'hivern.
- Collir bleda, axicòira, api, carbassa, col llombarda, coliflor, escaroles, nap, porro, remolatxa, tomàquet i pastanaga.
- Protegir de les gelades les escaroles, els espinacs i les pastanagues.

Desembre:

- Ni es sembra ni es planta res.
- Collir cols, espinacs, porros i pastanagues.

4.7.7. EL CULTIU DINS UN HIVERNACLE

Un hivernacle permet que hi hagi una certa protecció de les plantes davant de la climatologia. Normalment es fa servir en zones fredes on la temperatura limita molt el període de conreu a l'aire lliure, però també permet tenir verdures fora de temporada en zones més temperades.

Gràcies a l'hivernacle podem:

- Fer el planter i avançar-nos una mica, a veure si podem collir verdures abans de temporada.
- Protegir el planter de fenòmens meteorològics
- Provar de cultivar algunes plantes d'altres indrets més càlids, com ara alvocats, una platanera, etc.

Al mercat, s'hi poden trobar alguns models d'hivernacles per a ús familiar que es poden adaptar molt bé a les nostres necessitats. Poden ser de plàstic amb estructura metàl·lica o de vidre. Els de plàstic són més econòmics, però cal fer-ne un manteniment, ja que es degrada al cap d'uns quants anys. També pot ser que s'estripi si hi ha una tempesta forta o massa vent. Els de vidre són més cars, però tenen una vida més llarga i resulten més estètics. Igualment cal considerar que el vidre és un material més ecològic que el plàstic.

Un altre aspecte que s'ha de valorar és les possibilitats que tindrem de col·locar l'hivernacle i quines són les feines prèvies que cal realitzar, com ara la preparació del terreny i la instal·lació d'alguns serveis com ara l'aigua o inclús, la llum.

4.7.8 LA FERTILITAT I EL COMPOSTATGE

La fertilitat és la capacitat que té un sòl de produir. Tots els sòls tenen una fertilitat relacionada amb la seva naturalesa. En la pràctica de l'agricultura ecològica, hi ha diferents mètodes que es poden fer servir per augmentar la fertilitat natural del sòl. El més utilitzat en els centres que he visitat és el compostatge.

El compostatge és el resultat de barrejar diferents elements per obtenir un únic producte. Tot i que podem comprar compost resulta molt interessant que el fem al propi centre. El millor és destinar-hi una zona a l'hort que no cal que sigui gaire gran. Si disposem d'un espai limitat, podem fer servir un compostador. Normalment els trobarem de plàstic al mercat però també el podem construir nosaltres mateixos a partir de palets, malla metàl·lica o totxanes. Per fer compost, hem de barrejar diferents materials, regar-los per aportar-hi humitat i deixar que la natura segueixi el seu procés. La barreja de materials ha de ser equilibrada, els millors ingredients són les fulles de vern, fulles de freixe, fem amb palla, marró de cafè, males herbes i patateres.

De totes maneres sempre teniu l'opció de consultar a un expert que us proporcioni informació sobre els temes més complicats.

4.7.9 GESTIÓ DE LA BIODIVERSITAT DINS L'HORT, ASSOCIACIÓ I ROTACIONS DE CULTIUS.

Gestionar bé la biodiversitat de l'hort esdevé un punt clau per obtenir l'èxit en la nostra comesa. Molts dels problemes que ens trobarem al llarg del temps estaran relacionats amb una mala pràctica que haurà trencat l'equilibri necessari per el bon funcionament del nostre petit ecosistema: un excés de fertilització, manca d'aigua, un cultiu que hem repetit massa vegades, etc. Caldrà aturar-se a reflexionar quin ha estat el pas equivocat, per no repetir-lo i evitar problemes futurs.

Hi han moltes maneres d'augmentar la biodiversitat dins l'hort. Les dos més importants són les següents:

◆ *Associacions de cultius*

Una associació de cultius consisteix a conrear més d'una espècie en la mateixa parcel·la, tal com passa a la natura. Cal, però, tenir en compte que hi ha conreus que presenten avantatges quan es col·loquen junts, d'altres que provoquen un efecte neutre i d'altres que poden ocasionar un efecte negatiu en el desenvolupament de la resta de plantes.

També és important plantar una gran varietat de plantes aromàtiques i medicinals, ja que tal i com podrem observar a l'apartat 4.7.10, són indispensables en la nostra lluita contra les principals plagues i malalties del nostre hort.

◆ *Rotacions de cultius*

Una rotació és una successió de cultius en una mateixa parcel·la al llarg del temps. Es tracta d'una tècnica ancestral que té com a objectius principals evitar l'esgotament del sòl i trencar els cicles, tant de les plagues com de les males herbes. Ja que si anem variant els vegetals, els diferents tipus d'arrels exploraran parts del sòl diverses, perquè cada planta té unes necessitats específiques de nutrients, les plagues es trobaran amb una planta que no els serveix d'aliment i les diferents tècniques de conreu impediran que les males herbes s'hi adaptin.

A més d'aquestes dues tècniques també caldrà plantar tanques verdes i crear allotjaments per a la fauna útil per tal de crear una major biodiversitat.

4.7.10 COM CONTROLAR PLAGUES I MALALTIES.

Primer de tot, cal definir què s'entén per una plaga i per una malaltia. D'entrada parlarem de plagues quant l'agent sigui un animal, com ara els insectes, els ocells o els mamífers, i de malaltia quan l'agent sigui un microorganisme, com ara un virus, un bacteri o un fong. Només quan les poblacions d'aquests agents potencials de malaltia es desenvolupin per damunt del que és normal, els considerarem una plaga.

Hi ha moltes maneres de controlar que una determinada plaga o malaltia no es converteixi en un problema important a l'hort. El més efectiu és combinar diferents tècniques i no esperar que la quantitat de plantes afectades sigui molt elevada.

Podem distingir dos grans tipus de mesures per controlar les plagues: mesures preventives i les mesures curatives. Dins un hort ecològic, convé potenciar-hi les mesures preventives, ja que un cop la plaga esdevé un problema important, resulta difícil d'eliminar-la sense productes químics.

A continuació citem un resum de les plagues i malalties més comuns i algunes idees per evitar-les de forma natural:

Llimacs i cargols: cordó de cendres al voltant del cultiu que volem protegir, purí de falguera mascle, infusió diluïda de cafè o trampes de cervesa.

Formigues: poniol en herba preferentment florit, en els camins que fan per anar al lloc que no volem. També espígol, menta i llorer.

Gats i gossos: polvoritzar pols de pimentó picant.

Orugues: fulles de noguera per algunes orugues, tanacet (es una planta insecticida), fer servir una infusió diluïda.

Insectes: tanacet com a protecció contra insectes de tota mena.

Paràsits: saüc com a repel·lent.

Pol·lils: espígol i menta en pols o rams escampats

Pulgó: espígol, caputxina, ruda, all, infusió de camamilla o de falguera, sabó potàssic.

Mosca blanca: sinegrec, sajolida, saüc en purí

Mosques: menta, fulles de naguera, ruda o alfàbrega

Mosquits: fulles fresques de poniol frotades, alfàbrega

Ratolins: sinegrec, saüc, sajolida i per posar a les trapes llavors triturades de cogombre del diable.

Talps: la llavor sencera de sinegrec als forats i cordó de sinegrec al voltant del cultiu, sajolida, purí als nius i als forats de 3 alls i 3 pebrots picants passats per la batedora i afegir aigua.

Termites i corcs: pols de canyella.

- ➡ Tal i com hem vist, les plantes aromàtiques i medicinals són molt útils per combatre plagues i malalties. A més, n'hi ha una infinitat i resulta una temàtica molt interessant, degut a la multitud de propietats culinàries i medicinals que tenen aquesta classe de plantes. Tambè es poden utilitzar a l'hora de fer activitats: fer un tast d'infusions, receptes de cuina, reconèixer la planta a través de l'olfacte, etc.

TERCERA FASE

Per tal d'aconseguir els nostres objectius a partir de l'hort haurem de desenvolupar diverses activitats que s'adaptin als nostres participants. Hem de ser imaginatius i tenir molt en compte les necessitats dels nostres usuaris.

D'altra banda, a vegades, el simple fet de treballar-hi, fer el manteniment de l'hort, treballar conjuntament amb els altres companys, etc., seran ingredients suficients per a percebre canvis i millores en els nostres usuaris, tant a nivell personal com en relació amb el seu entorn familiar i social. Tot i així, també hem de saber innovar per tal d'anar fomentant la motivació dels nostres participants i la nostra pròpia.

4.8 SISTEMA D'AVUACIÓ

A continuació proposo un conjunt de mètodes que poden ser molt útils per avaluar el funcionament de l'hort i el progrés dels nostres participants. Val a dir, que l'avaluació ha de ser continuada, amb l'objectiu de poder modificar els aspectes que no funcionen al llarg del procés. Així doncs el sistema d'avaluació es pot dur a terme mitjançant un seguit d'eines:

- ◆ A partir de **registres diaris** confeccionats pels professionals. Aquests registres tenen com a objectiu principal fer una recollida sistemàtica de la informació per tal d'anar modificant els aspectes de l'activitat que s'han de millorar. Aquest registre cal que sigui individual per a cada un dels usuaris participants en el taller d'hort. D'aquesta manera, es podrà observar l'evolució i els avenços de cada usuari.
- ◆ **Diari de camp** realitzat pels professionals involucrats en el projecte i, a ser possible, amb la col·laboració dels participants. Aquest diari representa una peça fonamental en el nostre treball, ja que s'hi poden apuntar tant els fets observats sobre el terreny, les impressions personals que rep l'educador/a, les incidències que han succeït durant la sessió, així com les anècdotes o simplement els fets quotidians. A través d'aquest diari,

també, els participants poden escriure les tasques que realitzen al llarg del dia i, si volen, poden fer alguna aportació o suggeriment per millorar el taller d'horticultura. En aquest sentit, el fet que els participants també puguin donar la seva opinió, ens pot ajudar a descobrir aspectes que potser nosaltres mateixos no hauriem sabut captar sense la seva col·laboració.

- ◆ **Assamblees conjuntes amb els usuaris.** L'assemblea es pot entendre com una teràpia grupal ja que, en aquest espai, els participants poden explicar i comentar tot el que vulguin sobre la seva estada al centre: les activitats, quins aspectes s'haurien de modificar, com es senten, conflictes, etc. A nivell personal, valoro molt positivament aquests espais on es tenen en compte als usuaris, ja que aquí és on de debó percebem si realment l'activitat està funcionant com cal i si nosaltres com a professionals estem realitzant una feina adequada.
- ◆ **Reunions d'equip.** En tota activitat de caire socioeducatiu cal organitzar reunions entre l'equip de professionals amb l'objectiu d'avaluar individualment als usuaris i veure com treballen i s'involucren en les diferents activitats. La reunió d'equip es fonamental pel bon funcionament del projecte, ja que és el lloc on es planifica, s'analitza, s'avalua i s'expressen opinions, idees, etc., a més d'esdevenir l'espai de posada en comú sobre les actuacions a fer conjuntament per tal de millorar l'activitat.

5. CONCLUSIONS FINALS

En primer lloc, considero oportú fer un esment de les impressions personals i emocionals que m'ha aportat el procés de realització d'aquest projecte final de carrera. A l'inici del treball em costava agafar el fil conductor del tema que vaig escollir com a eix central del meu projecte. La idea principal sempre ha estat fer un recull a petita escala de diferents àmbits que treballessin a partir de l'horticultura objectius socioeducatius, i així, poder comprovar les diferències establertes, segons l'àmbit d'actuació. Però quan vaig començar a buscar centres per realitzar les entrevistes, m'adonava que la meua cerca era molt ampla i en diverses ocasions, em replantejava enfocar el meu treball en un únic àmbit d'actuació. Malgrat tot, a mesura que les entrevistes s'anaven realitzant i el projecte començava a prendre forma, tenia una major motivació per continuar endavant i seguir amb la meua idea principal. Arribats a aquest punt, he de dir que estic molt satisfeta del resultat obtingut i, sobretot, de l'aprenentatge que a nivell personal m'ha aportat aquesta experiència.

En aquest sentit, vull fer referència al treball de camp ja que, considero que representa un dels aspectes més destacables del meu projecte. A nivell personal, ha estat una vivència molt enriquidora perquè he conegut a grans professionals que m'han fet veure que la feina a l'hort que he realitzat des de que era menuda es pot aplicar a qualsevol àmbit de l'Educació Social. A més, m'han mostrat diferents maneres de treballar, algunes d'elles molt interessants i m'han fet veure que es pot fer una gran tasca com a educadors socials a partir del recurs de l'horticultura educativa i terapèutica. Aquest fet encara m'ha resultat més motivador i m'ha omplert de força per poder transmetre en el meu futur lloc de treball aquesta passió per l'horticultura.

Tot i així, també m'he topat amb diversos obstacles, especialment, a l'hora d'executar les entrevistes. Un dels punts més costosos ha sorgit en el moment de

concertar les visites, ja que alguns centres estaven desbordats de feina i els resultava molt difícil d'atendre'm. Un cop l'entrevista estava concertada, en algunes entitats em van aplaçar reiteradament el dia de la visita i, inclús, en alguna ocasió quan ja havia arribat al lloc acordat. El fet que diverses entitats estiguessin ubicades en zones rurals, també em va ocasionar certs ensurts ja que, em vaig perdre en varies ocasions. Quan, finalment, tenia lloc l'entrevista, si m'atenia un membre de l'equip directiu, però que no era l'encarregat del taller d'horticultura, hi havien preguntes que no em sabia respondre. Per una altra part, si m'atenia l'educador encarregat de l'hort no em podia respondre sobre la informació referent a l'apartat de contextualització del centre. Aquest fet m'ha obligat a fer l'entrevista a més d'un professional del mateix centre i inclús a haver de trucar en diverses ocasions per intentar completar la informació que precisava. Un fet molt important que no vaig poder incloure a les entrevistes i que, en un principi havia preparat, era aconseguir la opinió dels usuaris vers el taller d'horticultura. Aquest fet no ha sigut possible degut a diversos factors: l'horari de les entrevistes no coincidia amb l'estada dels usuaris, per petició expressa dels propis professionals o per les característiques especials d'algun centre, com en el cas del Centre de Menors Montilivi.

Malgrat aquests entrebancs, val a dir, que aquest projecte m'ha ensenyat que és possible superar un repte i que amb esforç, treball i tenacitat tot es pot aconseguir. En aquest sentit, considero que els objectius que m'he plantejat a l'inici d'aquest treball han estat assolits.

Per finalitzar el comentari sobre el treball de camp, cal afegir que les fotografies que he incorporat al llarg del treball, m'han semblat una bona iniciativa per apropar al lector a aquest projecte, fent-lo protagonista i deixant constància, d'alguna manera, de tot el que he viscut durant aquest viatge tan eriquidor.

Per una altra part, abans de realitzar aquest treball considerava que

l'horticultura era un recurs interessant i atractiu per a poder treballar dins els diferents àmbits de l'Educació Social. Però un cop l'he finalitzat considero que representa una eina molt poderosa, ja que queda demostrat que la pràctica hortícola és beneficiosa per a la salut i propicia el benestar físic, psíquic i espiritual. En concret, afavoreix una vida sana, permet recobrar l'equilibri emocional, fomenta l'autoestima i l'autoconfiança, estimula les relacions socials i, a més redueix l'estrés. Cuidar un hort implica la realització d'un esforç físic moderat i continuat (caminar, flexionar braços i cames, aixecar pesos, etc.) en un paisatge agradable, fet que ajuda a incrementar la salut i el benestar personal. A més, no hem d'oblidar que consumir vegetals de qualitat, sobretot si són cultivats segons el model d'agricultura ecològica, és un requisit imprescindible per a una vida sana.

El treball a l'hort, pel fet de tractar-se d'una activitat física i manual no rutinària, que requereix atenció, ajuda a concentrar-se i evita la dispersió mental. Cultivar un hort implica observar (els cicles de la vida, les diferents variables del cultiu), sentir (els sons, les olors, les textures) i tot seguit actuar segons el que s'hagi percebut. És una tasca que permet entretenir la ment i parar atenció a allò que està succeïnt a l'entorn, trencar amb els pensaments obsessius i recobrar un cert equilibri emocional.

La pràctica de l'horticultura en companyia també ofereix oportunitats de conèixer persones i establir una xarxa de relacions socials. Els éssers humans som socials per naturalesa i les relacions amb altres persones ens proporcionen companyia, afecte, entreteniment, suport, alegria,etc., de manera que afavoreixen el nostre benestar.

A nivell personal, veure créixer, recollir i menjar les hortalisses plantades amb les pròpies mans ajuda a recuperar la confiança i l'autoestima. Quan s'aconsegueix una collita, la persona se sent útil malgrat la seva problemàtica i

comença a confiar en les seves pròpies capacitats i habilitats. Aquest fet constitueix un dels pilars fonamentals de l'horticultura terapèutica, ja que gran part de les patologies mentals i socials se sustenten en la falta d'autoestima i, en millorar aquest factor es trenca el cicle de la problemàtica i és propicia el benestar. Tanmateix, treballar l'hort també implica estar en contacte amb la natura i, en la majoria dels casos, contemplar paisatges de qualitat. La simple percepció d'aquests paisatges ajuda a recuperar-se de l'estrès i afavoreix la tranquil·litat i la pau espiritual. En aquest sentit, la teràpia hortícola, a diferència d'altres teràpies, que requereixen un maneig verbal (paraula i reflexió), utilitza capacitats no verbals, com la memòria visual, olfactiva i sensorial. D'aquesta manera, tots aquells col·lectius amb dificultats de comunicació verbal no es veuen limitats per treballar amb aquest mitjà.

Atès el nombre i la diversitat de beneficis per a la salut humana que té l'activitat hortícola es pot afirmar que l'hort és terapèutic per a gairebé tothom, però és especialment útil com a eina socioeducativa i terapèutica en col·lectius com els que hem vist al llarg del treball però també per a molts altres que no he tractat com ara el col·lectiu de dones maltractades, immigrants amb problemes d'adaptació, persones amb dificultats d'incorporació laboral, etc.

Així doncs, queda demostrat en aquest treball, que l'horticultura constitueix un mitjà eficaç per promoure el benestar i la salut física i mental de la població, i molt especialment de les persones vulnerables i amb dificultats, ja que estimula les relacions socials. A més, és una activitat altament relaxant, que promou la vida sana i enforteix els vincles entre l'ésser humà i la natura, tan difícils de mantenir en l'actualitat. Davant l'evidència dels seus múltiples beneficis, considero que cal apostar per l'horticultura, sobretot, dins dels àmbits de l'Educació Social, atès que **l'hort representa per a molts dels qui el treballen un lloc on és somia, on es du a terme tot allò que la realitat laboral i social els impedeix fer.** Són espais emocionals i vocacionals.

A través del que he après a nivell teòric sobre la temàtica de l'horticultura educativa i terapèutica, la informació pràctica que he adquirit al realitzar el treball de camp i els coneixements previs que tenia sobre aquesta temàtica, vaig considerar adient elaborar una petita guia d'ús amb l'objectiu d'orientar i facilitar unes pautes de treball per a tots aquells educadors o professionals de l'àmbit socioeducatiu que tinguin la intenció de crear un projecte de caire educatiu i terapèutic a partir del treball a l'hort.

Per anar posant punt i final a aquestes conclusions, és un bon moment de referir-nos al paper de l'Educador/a Social. Com ja he esmentat al llarg del meu treball, l'educador té al seu abast les eines necessàries per a poder desenvolupar una activitat d'aquestes característiques. Malgrat que no disposi de coneixements relacionats amb l'horticultura, crec que a través de la guia orientativa que he confeccionat en aquest projecte, formació complementària i, sobretot, iniciativa personal i motivació, són ingredients suficients per a que es pugui engegar un projecte d'horticultura, vist els beneficis de caire socioeducatiu que pot aportar als col·lectius amb què acostuma a treballar un educador/a social diàriament. En aquest sentit, segons l'àmbit amb què s'intervinguí, l'educador haurà de disposar d'un ventall de coneixements més ampli i ser més meticulós amb el seguiment de l'activitat. En d'altres ocasions, no serà necessària aquesta atenció tan directa, ja que el sol fet de compartir el treball amb persones amb la mateixa problemàtica o, senzillament, el fet que coexisteixin individus amb problemàtiques diverses, els pot ajudar a millorar, especialment pel que fa a les aptituds socials. En aquest sentit, considero necessari valorar novament la tasca que s'està duent a terme en els diferents centres que he visitat, ja que és un punt de partida per tal que altres entitats de caràcter social prenguin l'horticultura com a un recurs socieducatiu de referència.

Desitjo que aquest treball us hagi apropiat al món de l'horticultura i us aportí idees i recursos que us serveixin de referència per tal d'incorporar aquest

recurs al vostre àmbit de treball.

Com a comiat, m'agradaria compartir un poema sobre l'hort, que reflecteix d'una manera molt nítida les bases d'aquest projecte:

*A l'hort venim a fer-hi feina,
a cadascú la que li toqui,
cada dia una miqueta,
cada dia diferent.
Potser hi escriurem un conte,
un poema si voleu,
de poca lletra i ple de rialles,
de paraules amables i gestos suaus.
Entre tots farem les tasques,
cavarem i regarem,
i sobretot,
que no se'ns oblidí,
d'obrir ben bé els ulls,
perquè veure créixer una flor,
o sentir la seva olor,
són coses molt petites,
que omplen el cor de debò.*

Anònim¹

¹ Extret de: <http://blocs.xtec.cat/unmonincreible/2009/05/04/i-tambe-una-poesia/>

6. BIBLIOGRAFIA

6.1. BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

6.1.1 LLIBRES

- ◆ Amorós, P. i Ayerbe, P. (Eds.). (2000). *Intervenció educativa en inadaptació social*. Madrid. Síntesi.
- ◆ Bueno, M. (2004). *El huerto familiar ecològic, la gran guía práctica del cultivo natural*. Barcelona. Integral.
- ◆ Caballero de Segovia, G. (2002). *Parades en crestell. L'hort ecològic fàcil per a les famílies, escoles, espais públics i finques agrícoles: mètode Gaspar Caballero de Segovia (parades en crestell)*. Palma de Mallorca. Ingrama.
- ◆ Escutia, M. (2009). *L'hort escolar ecològic*. Barcelona. Graó.
- ◆ Sedó, C. (1999). *Treballant com a educadora o educador social* (p. 6). Barcelona. Col·lecció Animació Sòcio Cultural. Edicions Pleniluni.
- ◆ V.V.A.A. (2004). *Educador i Coordinador de la administració general de la comunidad autónoma del País Vasco*. Alcalà de Guadaira. Editorial Mad.

6.1.2 PÀGINES WEB

- ◆ I.E.S Rambla Prim. Medi Ambient. Recuperat el dia 09/03/10 a <http://www.iesramblaprim.info/ies/mediambient.html>
- ◆ Grup Mifas. Web oficial. Recuperat el dia 18/03/10 a

<http://www.mifas.com>

- ◆ Ajuntament de Barcelona. Xarxa d'horts urbans de Barcelona. Recuperat el dia 18/03/10 a http://www.parcсийardins.net/pfw_files/cma/noticies_web/Document_Horts_Urbans_abril07.pdf
- ◆ CCPAE. Consell Català de Producció Agrària ecològica. Web oficial. Recuperat el dia 18/03/10 a <http://www.ccpae.org>
- ◆ ISHS. International Society for Horticultural Science. Web oficial. Recuperat el dia 19/03/10 a <http://www.ishs.org>
- ◆ Projecte Home Balears. Web oficial. Recuperat el dia 08/04/10 a <http://www.projectehome.com/apartat.php?id=introduccion>
- ◆ De la Cruz Vives, Miguel Angel (2000) *La Psicología en América*. Recuperat el dia 12/04/10 a <http://platea.pntic.mec.es/~macruz/mente/descartes/america.html>
- ◆ American Horticultural Therapy Association. Web oficial. Recuperat dia 18/04/10 a <http://www.ahta.org>
- ◆ Moreno, Rafael (2010) *La Nueva Doctrina Carcelaria*. Web oficial del Diario de Sevilla. Recuperat dia 20/04/10 a <http://www.diariodesevilla.es/article/andalucia/750176/la/nueva/doctrina/carcelaria.html>
- ◆ L'hort de la nostra escola (2009). *I també...una poesia...* Recuperat el dia 12/05/10 a <http://blocs.xtec.cat/unmonincreible/2009/05/04/i-tambe-una-poesia>
- ◆ L'hort a casa. Web oficial. Recuperat dia 02/06/10 a http://www.hortacasa.com/hort/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=5

- ◆ Caballero de Segovia, Gaspar. Mètode de cultiu ecològic. Parades en Crestall. Web oficial. Recuperat el dia 04/06/10 a www.gasparcaballerodese.govia.net
- ◆ Centro de Estudios Ambientales de Vitoria-Gasteiz. Recuperat dia 04/06/10 a <http://www.vitoria-gasteiz.org/w24/boletines/conceafades03c.pdf>

6.1.3 ALTRES FONTS

- ◆ Entrevistes realitzades a les diferents entitats:

1. **Aula Oberta** de l'I.E.S Palamos. Entrevista amb Jordi Fornos, professor de tecnologia del Centre i educador de l'Aula Oberta el dia 21/04/10
2. Centre Especial de Treball **Tramuntana**. Entrevista amb Xavier Sala i Sandra Vega, psicòlegs del Centre i Agustí Figueres, tècnic de jardineria el dia 21/04/10.
3. **Can Serra**. Centre Residencial d'Assistència als Drogodependents. Entrevista amb Lluís Maestre, director i psicòleg del Centre, i Sebastià Pellachs terapeuta. El dia 30/04/10.
4. **Mas Casadevall**. Fundació Autisme. Entrevista amb Fermí Manchado, director del Centre i Joan Josep Verdaguer, educador del taller d'horta el dia 05/05/10.
5. Residència per a gent gran **Els Cirerers**. Entrevista amb Joan Parades, director del Centre el dia 18/05/10.
6. **Centre Menors Montilivi**. Entrevista amb Joan Pujol, pedagog del Centre el dia 19/05/10
7. **Can Cuní**. Centre d'Estudis i Aprenentatges. Entrevista amb Concepció Fortet, coordinadora del Centre el dia 24/05/10.

- ◆ Consultes a José Jiménez Àvila, agricultor de Calonge, durant el transcurs del projecte.

6.1.4 RELACIÓ DE LES FOTOGRAFIES

- ◆ Portada del treball: elaborada per Maria José Jiménez Molina a l'hort del Mas Ribot. Masia de Calonge dedicada a la producció agrícola.
- ◆ Núm 1: extreta de www.grupatra.org/memoATART.pdf
- ◆ Núm 2: elaboració pròpia al Centre d'Estudis i Aprenentatges Can Cuní.
- ◆ Núm 3: elaboració pròpia a l'I.E.S Palamós.
- ◆ Núm 4: extreta de www.centretramuntana.com
- ◆ Núm 5: elaboració pròpia a Fundació Autisme Mas Casadevall.
- ◆ Núm 6: elaboració pròpia a la Residència per a gent gran Els Cirerers.
- ◆ Núm 7: elaboració pròpia al Centre de Menors Montilivi.
- ◆ Núm 8 i 9 elaboració pròpia a l'hort de Can Serra.
- ◆ Núm 10 i 11: elaboració pròpia a l'hort de Can Cuní
- ◆ Núm 12 i 13: elaboració pròpia a l'hort de l'Aula Oberta de l'I.E.S Palamós.
- ◆ Núm 14: extreta de www.centretramuntana.com
- ◆ Núm 15 i 16: elaboració pròpia a l'hort del Mas Casadevall.
- ◆ Núm 17 i 18: elaboració pròpia a l'hort de Els Cirerers.
- ◆ Núm 19 i 20: elaborada per Jordi Pujol, pedagog del Centre de Menors Montilivi a l'hort del propi Centre.
- ◆ Núm 21: elaboració pròpia a l'hort del Mas Ribot, Masia de Calonge dedicada a la producció agrícola.
- ◆ Núm 22: extreta de www.elhuertodelabuelo.blogspot.com
- ◆ Núm 23: elaboració pròpia a l'hort de l'I.E.S Palamós.
- ◆ Núm 24: elaboració pròpia a l'hort de Els Cirerers.
- ◆ Contraportada del treball: elaborada per Maria José Jiménez Molina a l'hort del Mas Ribot. Masia de Calonge dedicada a la producció agrícola.

6.2. BIBLIOGRAFIA GENERAL

6.2.1 LLIBRES

- ◆ Agulló, A. i altres (1986). *L'hort a l'escola: Guia per a fer un hort a l'escola i per al seu aprofitament pedagògic*. Barcelona. ICE de la Universitat Autònoma.
- ◆ Agustín, F.M. (1988). *Llibre dels secrets d'agricultura, casa rústica i pastoril*. Barcelona. Alta Fulla.
- ◆ Bofelli, E.; Sirtori, G. (1991). *Los 100 errores del horticultor y cómo evitarlos*. Barcelona. De Vecchi.
- ◆ Kreuter, M.L. (2005). *Jardín y huerto biológicos*. Barcelona. Mundi-Prensa.
- ◆ Petrus, A. (Coord.).(1997). *Pedagogia social*. Barcelona. Ariel.
- ◆ Sanchez, E. (2006). *¿Qué es la agricultura ecológica?*. Asturias. Pintar.
- ◆ Vallés Casanova, J.M. (2007). *L'hort urbà: Manual de cultiu ecològic als balcons i terrats*. Barcelona. Ediciones del Serbal.
- ◆ Vallés Herrero, J. (2009). *Manual del educador social*. Madrid. Pirámide.

6.2.2 PÀGINES WEB

- ◆ Wikipedia, l'enciclopèdia lliure. Definició del concepte d'horticultura.
Recuperat el dia 19/03/10 a <http://ca.wikipedia.org/wiki/Horticultura>
- ◆ The Horticultural Society of New York. Web oficial. Recuperat el dia

12/04/10 a http://www.hsny.org/education_horticulture.html

- ◆ Caballero de Segovia, Gaspar. Mètode de cultiu ecològic. Parades en Crestall. Web oficial. Recuperat el dia 04/06/10 a www.gasparcaballerodese.govia.net

El treball que teniu a les mans pretén demostrar els beneficis de l'horticultura en diferents àmbits de l'Educació Social basant-se principalment en entrevistes dutes a terme en centres on l'horticultura és una realitat existent.

D'altra banda, l'educador/a social tindrà a la seva disposició un manual orientatiu amb l'objectiu de facilitar unes pautes de treball per a tots aquells professionals de l'àmbit socioeducatiu que tinguin la intenció de crear una activitat de caire educatiu i terapèutic a partir del treball a l'hort.

DESCRIPTORS: Horticultura, Acció Socioeducativa, Educador/a Social.